

Napsáno a redigováno v anglickém jazyce.

Publikováno v šesti jazycích (anglickém, polském, francouzském, německém, litevském, českém).

Překlad do polského jazyka: Magdalena Brzezińska

Překlad do francouzského jazyka: Anna Major

Překlad do německého jazyka: Peter-Christian Seraphim

Překlad do litevského jazyka: Jone Ramunyte

Překlad do českého jazyka: Lucjan Sikora

Obálka a grafický projekt:

Krzysztof Tusiewicz

Jazyková korektura:

polský jazyk: Małgorzata Słonka

anglický jazyk: Carl Humphries

francouzský jazyk: Nelly Chotin

německý jazyk: Hanna Bloesser

litevský jazyk: Agnė Iešmantaitė, Arūnė Taunytė

český jazyk: Marta Ševčíková

Vydavatel:

Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki

ul. S. Sempołowskiej 13, 43-300 Bielsko-Biała

biuro@teatrgrodzki.pl, www.teatrgrodzki.pl

Bielsko-Biała 2009

Sazba: Anna Maśka

Tisk: Zakład Introligatorsko-Drukarski Stowarzyszenia Teatr Grodzki

Zakład Aktywności Zawodowej

© Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki

ISBN 978-83-926612-1-4

Kniha byla připravena a vydána díky finanční podpoře Evropské unie v rámci projektu „Umění jako prostředek edukace. O potřebách nepreferovaných skupin“. Publikace odráží pouze stanovisko jejího autora a Evropská komise nezodpovídá za její meritorní obsah. Publikace obdržela také dotaci polského Ministerstva Národní Edukace.

Grundtvig

Education and Culture DG

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

134276-LLP-1-2007-1-PL-Grundtvig-GMP

Agnieszka Ginko-Humphries

Umění jako prostředek vzdělávání

Přeložil Lucjan Sikora

Předmluva

Čte někdo úvody? Prý někdy. Slibuji, že tento bude krátký!

Zkrátka, tato knížka je mezinárodním plodem projektu „Umění jako prostředek edukace. O potřebách nepreferovaných skupin“ (CVE), který se uskutečnil od září 2007 do srpna 2009 s podporou Evropské komise v rámci programu Grundtvig. Pět organizací ze čtyř států (Česka, Litvy, Německa a Polska) spojilo své síly pro rozvoj nových způsobů motivace dospělých ke vzdělávání.

Jako spoluautorka projektu CVE jsem byla zároveň plná nadšení i skepse k navrhované metodice založené na umění. Avšak všichni, kteří jsme se podíleli na této iniciativě, jsme velmi věřili, že na vzdělávání nikdy není příliš pozdě, a důvěřovali jsme magické síle umění! Naplňovala nás obrovská radost, když jsme viděli, jak kultura a tvorba může povzbudit posluchače a měnit jejich pohled na život.

Po pravdě řečeno, místo psát tato slova měla bych je namalovat, vyzpívat nebo uvést na scéně, kupříkladu jako účastníci našich dílen CVE...

V každém státě byla jiná skupina dospělých posluchačů, kteří potřebovali podporu. Měli jsme mladší a starší zájemce, zdravé a postižené, pracující a nezaměstnané, patřící k většině i etnickým menšinám, majoritní a romského původu. Tato knížka byla rozdělena do čtyř národnostních kapitol, z nichž každá představuje edukační a uměleckou cestu určité skupiny účastníků. Pojd' a připoj se k nám!

Najdeš zde vybrané dílny CVE s popisy pedagogických cílů, metod a materiálů, které lze jednoduše použít stejně tak ve skupině dospělých jak i u mladých posluchačů. Podívej se, jak se naše metodika ověřuje ve tvém případě a v případě tvé skupiny a které metody můžeš převést do svého edukačního prostředí. Rozhovory s instruktory (edukátor) a komentáře účastníků poněkud vysvětlují představu edukace opírající se o umění a také práci se společensky nepreferovanými skupinami. Jestli máš více otázek, seznam se s úplnými programy kursů na konci této knížky nebo na anglojazyčné internetové stránce projektu: www.cve.com.pl.

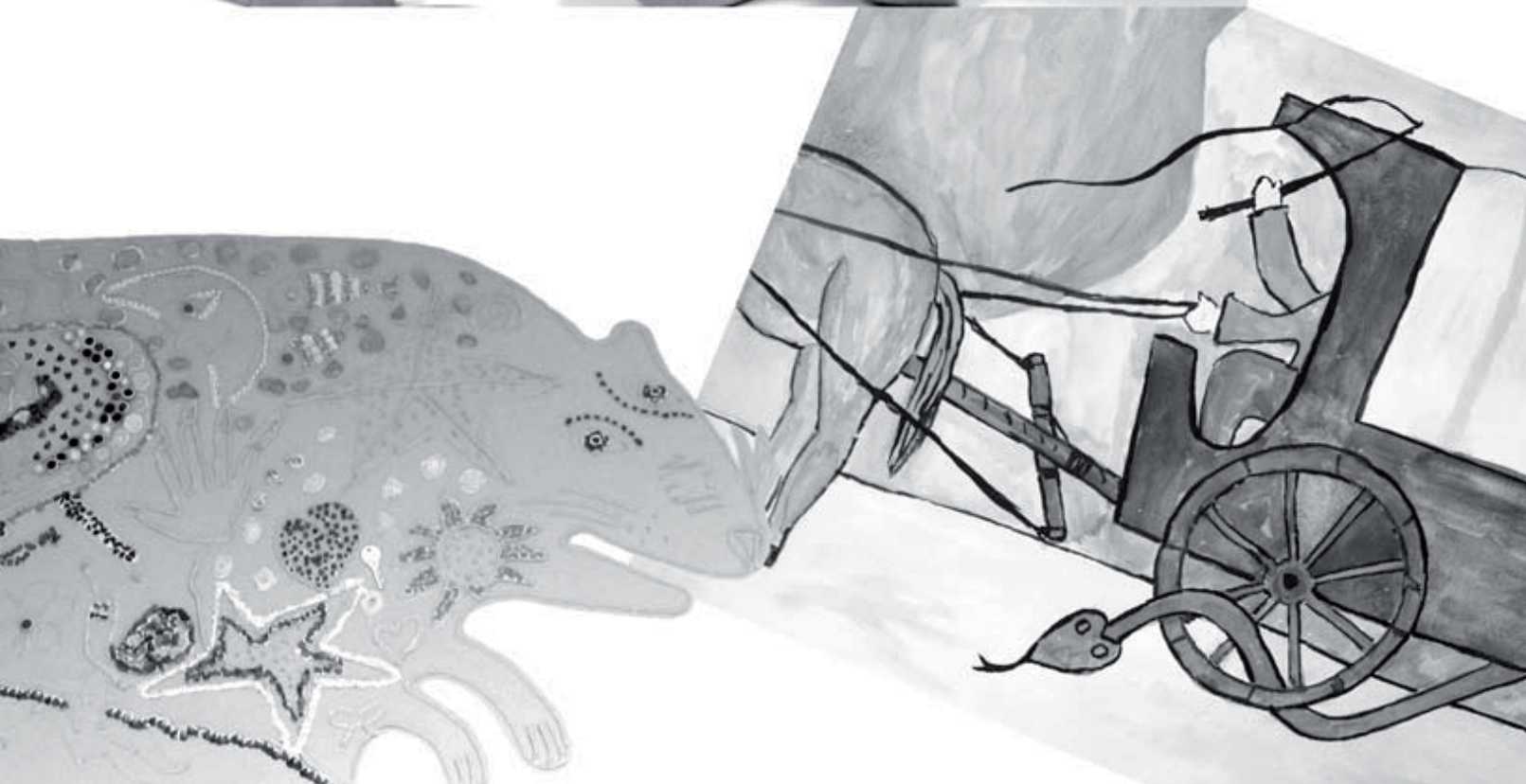
Roztáhni křídla a zatancuj litevský ptačí tanec; spolu s Čechy vytvoř místní kuchařskou knížku; řekni historii svého života v Německu a spolu s Poláky se staň jachtařem z Období velkých objevů. Ať se daří!

Agnieszka

Agnieszka Ginko-Humphries

Autor/Redaktor

Šéf kolektivu expertů monitorujících projekt CVE

Uvedení do metodiky CVE (umění jako prostředku edukace)

Metodika CVE (cultural vehicles in education) byla vypracována v průběhu minulého roku, jako mezinárodní projekt Bielskiego Stowarzyszenia Artystycznego Teatr Grodzki (Bielského uměleckého spolku Teatr Grodzki) z Polska, Jaunimo centras BABILONAS (Středisko mládeže Babilonas) z Litvy, Die Wille gGmbH z Německa, Občanského sdružení Vzájemné soužití z České republiky a také Centra Edukacyjnego EST (Edukační středisko EST) z Polska. Jste první lidé na zeměkouli, kteří o ní uslyší, nepočítaje Evropskou komisi v Bruselu a účastníky naší konference ve Vilniusu v listopadu roku 2008.

Na začátku se podíváme na slovo „metodika“. Co to je ? Podle slovníkových definicí je to analýza pedagogických praxí s přihlédnutím k jejich filozofickému podkladu, tedy k určité teorii. Aby bylo možno rozvinout metodickou teorii, musíme si položit otázku:

Jak učit?

Když jsme tvořily projekt CVE s koordinátorkou Marií Schejbal v Stowarzyszeniu Teatr Grodzki, rozhodly jsme se přistoupit k edukaci tvůrčím způsobem, vycházejícím z našich zkušeností vyplývajících z vedení uměleckých programů pro skupiny nepreferované ve společnosti. Krátce, „umění jako prostředek edukace“ znamená spojení kreativních uměleckých prvků s vědou, kompetencemi a dovednostmi. Obtížné je popsat CVE na papíru, neboť by se měla zahrát na jevišti, vyzpívat, zatančit nebo nakreslit, ale udělám, co budu moci.

CVE = UMĚNÍ + EDUKACE

V našem návrhu schváleném Evropskou komisí v Bruselu jsme se soustředily na klíčové lisabonské kompetence: Dovednosti učení se (Kompetence č. 5), Společenské a občanské kompetence (Kompetence č. 6) a také Vědomí a kulturní exprese (Kompetence č. 8). Listina všech klíčových lisabonských kompetencí se nachází na konci této knížky, jestli hledáte inspiraci! Během našich pilotážních uměleckých dílen CVE jsme pracovali také na mnoha jiných kompetencích a dovednostech, což uvidíte v popisech vybraných dílenských bloků. Pokročím však dále, protože bych nechtěla, aby někoho zmohl spánek!

Jak chápeme umění v naší metodice?

Položme si otázku, co je to kreativita? Jakou úlohu plní?

1. Potřeba tvoření je jednou se základních potřeb člověka
Naše motto ve Spolku Teatr Grodzki (Stowarzyszenie Teatr Grodzki) zní: každý má nárok vyjadřovat sebe samého uměním. Hluboce věříme, že umění a kreativita pomáhají překonávat bariéry a motivují lidi ke změně života — k přijímání nových edukačních a odborných výzev. Toto přesvědčení, že skupinová angažovanost v tvůrčí, umělecké činnosti vede k rozvoji sebe sama účastníků, je základem metodiky CVE. Umění způsobuje zázraky!

2. Skupinové umělecké činnosti vedou k osobnímu rozvoji účastníků
Naši partneři: Die Wille gGmbH a Jaunimo centras BABILONAS souhlasili s naším názorem na terapeutickou a transformační roli umění a přispěli k projektu vlastní zkušeností. Vzájemné soužití z České republiky, které se specializuje na práci s osobami romského původu, vidělo v umění přirozeného spojence, přitahujícího některé posluchače. Protože Romové milují tanec, hudbu a vystoupení, přitáhly je k edukačnímu procesu umělecké prvky. Umělecké dílny CVE v Ostravě dokázaly, že tvůrčí činnosti mohou proces učení se učinit přitažlivým a stát se pro posluchače přirozenými motivačními mechanismy.

3. Tvůrčí umělecké činnosti se stávají motivačními mechanismy
Nakonec náš polský partner, stejně důležitý jako ostatní, Edukační středisko EST, přispěl k našemu projektu odbornou znalostí týkající se výuky dospělých. Partneři z EST se často ptali, co pro nás znamená „po celý život“ a jak se nám jeví dospělí posluchači. Podívejme se na tuto otázku.

Jako vidíme vzdělávání dospělých v metodice CVE?

1. Vzdělávání dospělých — odvolávání se na zkušenost účastníka.
Všichni jsme byli hluboce přesvědčeni, že dospělí přijímají nejvíce znalostí tehdy, když se mohou podělit mezi sebou s tím, co už vědí. Avšak jak se mohou učit, jestliže vědí všechno? Je třeba začít od něčeho, co účastníky zajímá, co je spojeno s jejich nadáním a potřebami. Jenom tehdy, když se vytvoří bezpečné, příznivé vzdělávací prostředí, cítí dospělí, že mohou přijmout jisté výzvy, aby získali nové znalosti, dovednosti a kompetence. Uvedu tady příklad z českých dílen. První skupina romských posluchačů vytvo-

řená sdružením Vzájemné soužití se rozpadla. Účastníci přestali přicházet na dílny CVE, protože je považovali za příliš abstraktní. Osoba vedoucí dílny byla umělcem s vysokou kvalifikací, který je angažoval v divadelní činnosti, avšak neměl nic společného s jejich životem. S druhou skupinou účastníků připravilo sdružení Vzájemné soužití představení s tradičními romskými tanci a příběhem o diskriminaci romské menšiny — něco, s čím se identifikovali a co sami rozvinuli. Tato skupina úspěšně ukončila naplánované osmiměsíční dílny.

2. Vzdělání přeje společenské integraci

Během našich dílen CVE jsme pracovali s dospělými ze skupin vyžadujících podporu. Naše definice nepreferovaných posluchačů byla široká — přijímali jsme účastníky, kteří vyžadovali povzbuzení kvůli osobním, společenským nebo zdravotním problémům. Znamenalo to, že jsme vytvořili integrační skupiny skládající se z osob bohatých a chudých, mladých a starých, zdravých a postižených. Každý z účastníků přispěl v dílnách vlastní životní zkušeností, odbornou znalostí a dovedností. Domníváme se, že je to velká škoda, když existují samostatné programy pro osoby společensky nepreferované a pro ty, kteří mají úspěch v povolání, což znamená, že každá z těchto skupin zůstává ve vlastní „bublině“, zbavená obohacujících zkušeností a rozmanitých pohledů na život. V našich integračních skupinách lidé z různorodého prostředí pracovali společně v jednom kolektivu. Například polských dílen se zúčastnili posluchači s fyzickým nebo mentálním postižením a také důchodci. Nejmladší z osob měla 23 roky a nejstarší — 75.

3. Kvalitativní a kvantitativní učení

Zní to velmi abstraktně a zdá se to i nudné. Avšak je to jednoduché. Když jsme psali náš projekt, měli jsme na zřeteli, že v edukaci by se nemělo jednat pouze o seberozvíjení, poslech Beethovena a hraní řeckých mýtů. Musí také existovat nějaký důkaz o tom, že účastníci získali určité vědomosti a naše experimentální dílny zaznamenaly viditelný úspěch. V naší nabídce určené Bruselu jsme vzali v úvahu znatelné kvantitativní výsledky. Předpokládali jsme, že 80 procent účastníků ukončí kurs, a tento cíl byl dosažen. Vzali jsme v úvahu také formy testového ověření znalostí, které byly různé pro různé skupiny. Pro romské posluchače byly využity ústní testy, ve kterých instruktor četl otázky a odpovědi k výběru. Některé osoby, které měly problémy se čtením a psaním, musely jenom označit správnou odpověď. V polské skupině jsme se snažili využít v textu mnoho ilustrací, aby se pomohlo účastníkům, kteří mají obtíže s učením. V litevských a německých

skupinách se pravidelně konala rekapitulace přednášek s poskytnutím zpětných informací (ang. feedback rounds), v průběhu které členové skupiny sdíleli vlastní zkušenosti a přemýšleli, co chtějí zlepšit.

4. Evropské dědictví a mezikulturní vzdělávání

Společným tématem, co do jakosti a rozsahu toho, čemu se učily naše skupiny, bylo evropské dědictví a mezikulturní vzdělávání. Ve všech státech jsme se soustředili na evropskou historii umění. V Polsku jsme se navíc věnovali oblastem zeměpisu, historie, vědy a náboženství. V Německu pedagogice, psychologii, náboženství a teorii vyučování. Na Litvě historii, filozofii, sociologii, ekologii, strategii učení se, karnevalovým velikonočním tradicím, dekoraci interiérů a ornitologii. V České republice historii, zeměpisu, evropským tradicím, ICT (informačním a komunikačním technologiím) a jazykům. Účastníci českých dílen zdokonalovali dovednosti psaní v češtině a romštině a také dovednost provádět jazykový překlad, takže vytvořili první v Evropě romskou kuchařskou knihu!

5. Vzdělání — proces a produkt

Když jsme začali naše dílny pro dospělé, věřili jsme, že učení je plynulým procesem, avšak racionální úspěchy jsou silným motivačním mechanismem. Dobré výsledky testů — to jsou úspěchy, ale vystoupení před stovkou lidí v rodném městě je něčím víc než úspěchem — může se stát rozhodující zkušeností! Když vezmeme v úvahu v našich edukačních blocích prvky umělecké exprese a veřejná vystoupení, vytvořili jsme viditelné „výrobky“, něco, nač byli naši posluchači hrdí a s čím se identifikovali. V této knížce můžete spatřit fotografie některých uměleckých děl vytvořených v rámci projektu CVE. Většina z nich zmizela po ukončení dílen — účastníci na ně byli tak hrdí, že si je odnášeli domů!

6. Individuální přístup a kolektivní práce

Naše skupiny byly opravdu různorodé, reprezentovaly různé schopnosti, dovednosti a znalosti. Soustředili jsme se na individuální potřeby, umožňovali jsme každému účastníkovi provádět různé úkoly nebo provádět dané cvičení podle svého. Dali jsme jim čas a prostor pro vlastní práci a objevy. Kupříkladu jestli někdo nechtěl kreslit portrét občana Evropy, mohl ho popsat slovy. Často jsme využívali práci ve dvojicích, v malých skupinách a také skupinovou práci celé skupiny.

7. Neoficiální a aktivní učení se — dílny jako nejlepší edukační prostředí
Pro vypracování naší nové metodiky vyučování, a to na základě umění, jsme se rozhodli vést dílny a ne přednášky. Protože Stowarzyszenie Teatr Grodzki dříve pracovalo se skupinami společensky nepreferovanými a využívalo umělecké dílny, všimli jsme si, že aktivní a neformální skupinová práce skutečně vyhovovala potřebám našich příjemců. Umístění posluchačů v třídách s lavicemi, židlemi a před nimi stojícím učitelem by přineslo více škody než užitku. Stoly a židle byly použity pouze v případě nutnosti. Lidé seděli na podlaze nebo na pohovkách, občas se setkávali venku nebo ve vlastních bytech. Během dílen pili spolu kávu, jedli zákusky nebo obložené chlebíčky. Organizovali jsme různé výlety na památná místa, posezení u grilu, společné vaření, návštěvy galerií a divadla. Abyste pocítili v sobě duch CVE, měli byste tyto řádky číst a sedět přitom na podlaze nebo na zahradě!

Aktivním učení rozumíme učení se prostřednictvím činnosti, při využití všech našich smyslů — stále lépe si uvědomovat sebe, skupinu a téma, které společně zpracováváme. Die Wille gGmbH zdůraznilo právě toto hledisko vlastních dílen, což můžete zpozorovat v jejich vztazích. Ještě to čtete? Co je to aktivní učení se? Bezprostředním angažováním účastníků v tom, co se děje, způsobíme, že mají větší zájem a soustředí se. Likvidujeme také hranice mezi „tady“ (pozice vzdělavatele/přednášejícího) a „tam“ — účastníky/posluchači.

Toto nás vede k otázce na to,

Jak vnímáme edukátora (vzdělavatele)/ instruktora dílen?

Během našeho partnerského setkání v Berlíně v červnu v roce 2008 se konala diskuse na téma, jak pojmenovat takovou osobu. Definice „vzdělavatele“ zní velmi abstraktně a neobsahuje myšlenku inspirace a motivace lidí k učení. Poněvadž předpokládáme soustředěný přístup k žáku, nemohli jsme umístit učitele ve středu pozornosti jako jedinou autoritu. Místo učitele/vzdělavatele jsme měli

Instruktora - někoho, kdo se prokazuje určitými vědomostmi a dovednostmi a demonstruje, jak je získat.

Je to kupříkladu někdo takový jako Jan, náš instruktor divadelních aktivit, když ukazoval skupině jak šermovat.

Pomocníka/Animátora — někoho, kdo vytváří prostředí vědy pro jiné, zajišťuje úkoly a materiál a také vede dílny.

Asistenta — někoho, kdo pomáhá účastníkům v případě potřeby. Tuto úlohu často používalo sdružení Vzájemné soužití z České republiky, které pracovalo s Romy. Instruktoři dílen věděli, že nikdo nemůže říkat Romům, co mají dělat. Zaujali stanovisko asistentů, což se výborně osvědčilo.

Partnera — někoho, kdo se v případě nutnosti zúčastní skupinových činností.

Kupříkladu spolu se skupinou se převlékne. Toto ukazuje skutečnost, že osoba, která vede dílny, má být připravena na všechno! Opravdový partner je někdo, kdo neodmítne zúčastnit se vystoupení spolu se skupinou, aby nahradil někoho, kdo je unavený nebo nemocný. Například Janu, instruktorku ze sdružení Vzájemné soužití, členové její skupiny poprosili, aby zatancovala s nimi místo účastnice, která byla příliš unavená. Ačkoli cítila, že nemá vloh pro vystupování, nezklamala a zatancovala se skupinou během místní akce.

Partner je někdo, kdo slaví se skupinou vlastní narozeniny, jako to dělala většina instruktorů, a také Vánoce a Velikonoce a místní svátky.

Nejlepší instruktoři dílen jsou kreativní, flexibilní osobnosti. Přizpůsobují dílny potřebám účastníků, upravují program kursu, jsou schopni improvizovat. Nakonec bych chtěla krátce vyjmenovat několik metod a technik CVE. Máte možnost odhalit další, když budete prohlížet navrhované plány dílen. A jiné — jejich zkoušením, což znamená, že naše metodika opravdu funguje.

Metody a techniky CVE

1. Nové vyzvání — činitel překvapení.

Udržování angažovanosti skupiny pomocí stálého povzbuzování. Kupříkladu Jaunimo Centras BABILONAS zaměstnalo jako instruktory dílen 18 různých umělců... Jejich skupina byla připravena na všechno a s netrpělivostí očekávala novinky — dějiny umění, breakdance, dekoraci interiérů, exlibris, filozofii, krasopis...

2. Jedno téma a mnoho uměleckých forem — kupříkladu když se litevská skupina učila o ptácích a o ekologii, použila kresbu, tanec a sochařství.

3. Jedna umělecká forma a mnoho témat — kupříkladu během polských divadelních dílen se skupina seznámila s polskými, českými, německými a litevskými tradicemi a kulturou.

4. Účastníci jako diváci a interpreti— někdy se skupina přirozeně rozdělovala na herce a diváky — nikdo nebyl nucen k veřejnému vystupování. Když se účastníci dívali na jiné členy skupiny během vystoupení, získávali odvahu, aby to také zkusili.

5. Posлуhači jako dobrovolníci — respektování potřeby individuální prezentace zálib před skupinou. Účastníci se kupříkladu rozhodli mluvit o G. Klimtovi, V. Goghovi, hudbě 20. století, ale také o kuchařských tradicích, sportu a cestování.

Nejllepším způsobem shrnutí tohoto úvodu do metodiky CVE by bylo ukázat vám film z některých vystoupení nebo dílen — podívejte se na www.cve.com.pl, abyste spatřili několik obrazů ilustrujících tato slova.

Chci vám také dát prostor pro vlastní citové prožití a reflexi.

.....
Zpomal. Udělej nádech a výdech.

.....
A možná tě napadne nějaká básnička nebo povídka.

Agnieszka Ginko-Humphries

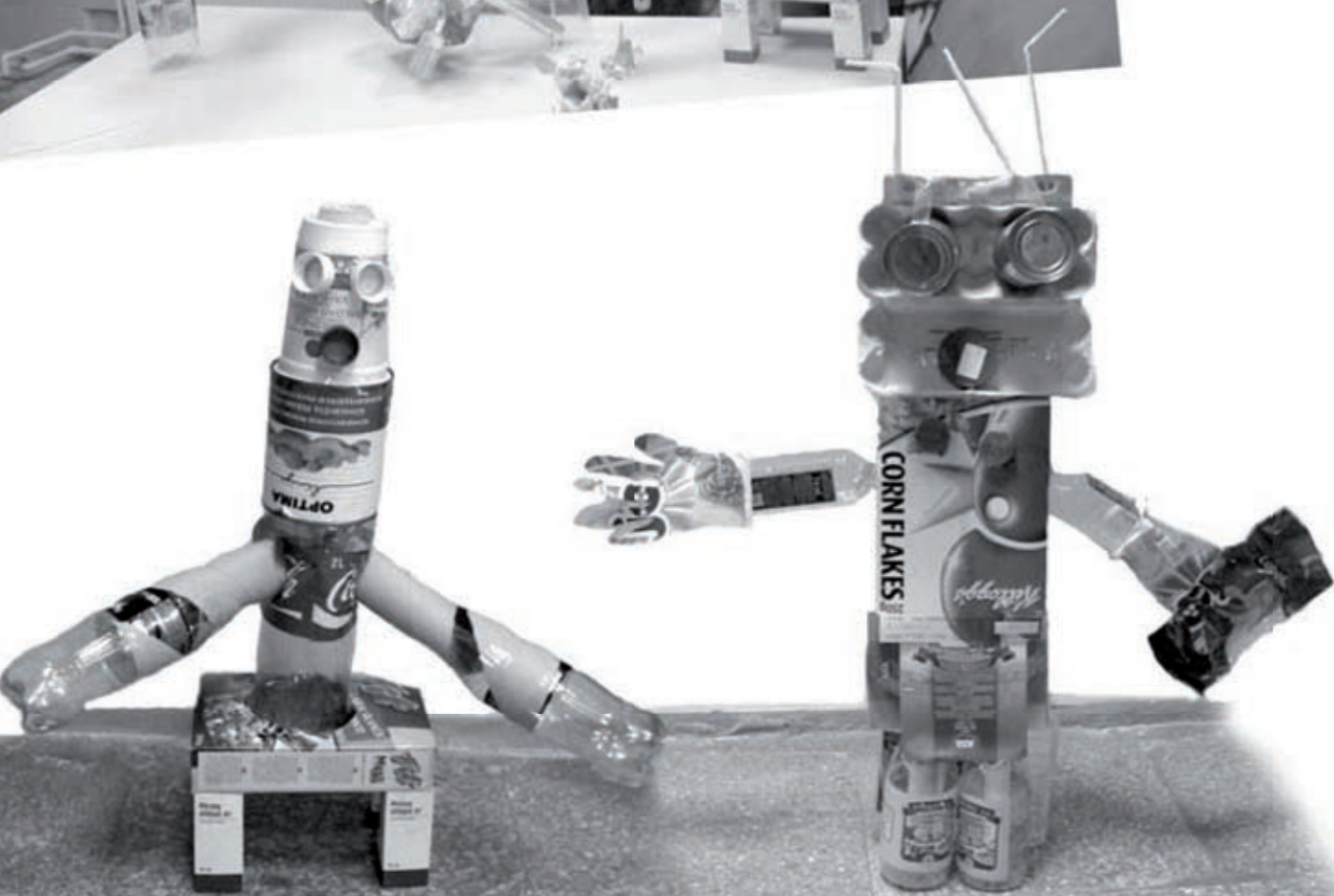
Listopad 2008, Bielsko-Biala

Litva

Kde: **Jaunimo centras BABILONAS (Středisko mládeže Babilonas),
Vilnius, Litva**

Co: **dílny CVE, únor — září 2008**

Kdo: smíšená skupina lidí společensky znevýhodněných, hlavně žen, dvou mužů. Osoby nezaměstnané, posluchači trpící depresí a méně motivovaní, účastníci s nevelkými dovednostmi, představitelé místních menšin (ruské, polské, běloruské) a důchodci. Různorodost účastníků vzhledem k věku (24-62), národnosti, pohlaví, odborným zkušenostem a statusu zaměstnání dala účastníkům možnost předávat a srovnávat různé zkušenosti ve skupině.

Očekávání: Účastníci dílen se chtěli něco dovědět a navázat přátelství, lépe se poznat, objevit vlastní dobré stránky, najít novou práci nebo si udržet nynější, spolupracovat se skupinou, naučit se řešit problémy a rozvinout vlastní dovednosti v používání litevského jazyka.

Od účastníků dílen:

Přišla jsem sem zaměřena více na získávání, ale stalo se, že jsem dala k dispozici vlastní otevřenost...

Noví lidé, jsou velmi milí. Čas byl tak naplněn a radostný. Měla jsem ráda všechny instruktory. Nevynechala jsem jedinou dílnu. Když sem přicházíš, důvěřuješ, zcela relaxuješ; lidé zapomínali na vlastní problémy.

Jsem šťastná, že jsem začala navštěvovat dílny. Cítím, jako bych byla v této skupině po celý život. Opravdu mi chybí sebedůvěra, ale teď se cítím silnější; zapomíná se tady na celou „prózu života“, jenom čas plynul příliš rychle. Vaše odlišnost je taková milá...

Tento projekt je letošní dárek pro mě, místo, kde jsem se mohla vrátit k sobě a znovu získat rovnováhu, na začátku díky lidem — spřátelili jsme se. Naučila jsem se několik technik výzdoby interierů — využiju to. Každá hodina ve mně zanechává svou ozvěnu, i když je obtížné je pojmenovat.

Arūnė Taunytė z Jaunimo centras Babilonas vypráví o litevské skupině CVE

Od samého počátku se nám podařilo vytvořit otevřené a přátelské prostředí. Obvykle jsme zdobili místnosti pracemi celé skupiny: grafikou, maskami, palmami a dokonce trvalou nástěnnou výzdobou! Atmosféra společné odpovědnosti a ocenění každého příspěvku jednotlivých účastníků způsobily, že v celé skupině vládla „duch srdečnosti“. Účastníci se často vyjadřovali, že se během dílen „cítí jako doma“. Začali jsme kurs budováním skupiny, což je důležitá etapa při setkání skupiny cizích lidí. Využívali jsme integrační cvičení (ang. ice breakers) a hry pro zahřátí (ang. warming up games). Pak jsme zvládli několik divadelních technik. Flexibilita divadelních technik a profesionální poradenství instruktorů postupně účastníky povzbudily k improvizaci, k překonání nesmělosti a vnitřního omezení, které jsou na počátku kursu zcela přirozené.

Naši účastníci pravidelně navštěvovali dílny CVE. Pouze závažné důvody, například zdravotní nebo dopravní potíže, způsobily, že někteří z nich nepřišli. Po celou dobu trvání projektu jedna z žen vynechala pouze 2 z 40 dílen! Některé osoby rezignovaly z kursu kvůli místu, ve kterém se dílny konaly (měly problémy s dopravou), nebo proto, že začaly chodit do práce. Nemuseli jsme se vůbec namáhat, abychom našli nové účastníky, protože přicházeli sami, když uslyšeli od přátel o projektu!

Ukončili jsme kurs s 23 lidmi na seznamu! 12 z nich se zúčastnilo cvičení od začátku, což byl předem naplánovaný počet účastníků v pilotním programu. Znamená to, že jsme ukončili kurs se stoprocentním počtem ve skupině, doporučeném v projektu. V našich dílnách jsme měli dva manželské páry, což je v naší společnosti spíše výjimkou. Manželé se odvážili podílet v procesu autoreflexe a autoexprese před skupinou a vlastním partnerem. Bereme to jako velký úspěch našeho projektu. Samotné páry zdůrazňovaly vliv dílen na jejich oboustranné vztahy — staly se více flexibilní, tolerantní a otevřené vůči rodině a společnosti.

Několikrát během setkání, na kterých si posluchači předávali vlastní názory, skupina zdůrazňovala velký význam účasti mladých lidí, kteří měli úspěch. To probouzelo chuť a motivovalo ty, kteří cítili, že se jim něco nepovedlo, nevěřili si a cítili se opuštění a osamocení. Všichni ve skupině projeví uznání, že se mohou stýkat s představiteli různých věkových skupin.

Nedávno jsem potkala jednoho z účastníků našeho programu, důchodkyni. Když mě spatřila, vykřikla: „Děkuji, že jste nás inspirovali k učení! Po kursu CVE pět z nás ukončilo kurs decoupage'u, dvě osoby — kurs plstění vlny, a dvě — masážní kurs. Začali jsme se učit a nemůžeme přestat!“

prosinec 2008, Vilnius

Od účastníků dílen:

Už se nebojím být jiná.

Cítím, že jsem udělala obrovský pokrok dokonce i v každodenních situacích. Postupně se stává něco důležitého. Měním se...

Líbily se mi moje pocity. Zakusila jsem vlastní autentické já.

Když jsem se začala zúčastňovat tohoto projektu, nevěděla jsem, proč to dělám, ale teď se mi líbí projekt a já sama; skupina je skvělá; naučila jsem se hovořit v kruhu — dříve to pro mne bylo hrozné; nyní se cítím dobře; po každé dílně — tolik pozitivních emocí. Před chystáním se ke spaní rozebírám vlastní zkušenosti.

Jaké je to být kontrolorem lístků?

Nejvíc podivuhodné bylo to, že skupina byla kreativní velmi pozitivním způsobem. Nikdy se neobjevil ani náznak destrukce. Členové skupiny s menší motivací a dovednostmi byli inspirováni a mobilizováni nadšením jiných účastníků. Jedna z žen reagovala na každý nový úkol výkřikem: „Neumím! Nedovedu to udělat! Odcházím!“ Avšak po nevelkém pobídnutí působila velmi tvořivě a měla úspěch. Jedna z osob vycházející z deprese řekla, že už delší dobu se tak opravdově nesmála. Muž pracující ve společenském podniku odkryl u sebe určité bariéry, které chtěl překonat. Téměř všichni účastníci zdůrazňovali, že velmi zajímavé bylo tvoření krací v průběhu divadelních schůzek. Umožnilo jim to podívat se na svět z jiného hlediska (z pohledu dítěte, policisty, kontrolora lístků atd.). Jejich domácím úkolem bylo získat určité informace pro zahrání určené úlohy, což způsobilo, že vyrazili do světa, navštěvovali neobyčejná místa a rozšiřovali svůj pohled na život. Sdíleli vlastní názory a dojmy během rekapitulace cvičení (ang. feedback rounds), účastníci dílen konstatovali, že kurs CVE měl na ně obrovský vliv, přivedl je k seberozvoji a obohatil jejich vědomosti o umění a o společnosti.

Od účastníků dílen:

Uvědomil jsem si, jak je důležitá pro pochopení uměleckého díla diskuse. Dívala jsem se na umělecké dílo způsobem „krásné nebo ne“. Nyní to chápu jinak.

Dílny byly tak užitečné, že nemám slov, jak bych to popsala. Nejvíc se mi líbili herci. Naučila jsem se vyjadřovat sebe. Dozvěděla jsem se něco o vlastním životě. Minulý rok byl pro mne velmi těžký, ale tato komunikace a objevy mi velmi pomohly.

Kdo je „nepreferován“?

Program Grundtvig, ze kterého byl financován náš projekt, je zaměřen na osoby vyžadující podporu. Obtížné bylo vědět si radu s definicí „nepreferované“ skupiny, což jsme nemohli otevřeně vyhlásit, když byli zváni lidé, aby se zúčastnili kursu. Také bylo obtížné vysvětlit příjemcům „styl“ dílen a cíle projektu. Dlouhodobý závazek se zdál trochu děsivý, ale rozhovory, diskuse a skupinová práce nad programem přesvědčily a motivovaly posluchače. Komplikované bylo také spojení dílen vedených různými umělci a edukátory, i když se týkaly podobných témat.

Organizátoři byli také postaveni před neočekávaný problém v komunikaci mezi mládeží z Centra „Babilonas“ (stálými příjemci) a novou skupinou dospělých z projektu CVE s finanční podporou programu Grundtvig. Ocitnout se v situaci, ve které nebyli jedinými uživateli Střediska, bylo pro mladé lidi něco nového. Dělit se o prostor s pokolením jejich rodičů bylo pro ně výzvou. Konala se diskuse na téma této situace, což problém vyřešilo.. Ukázalo to pracovníkům Babilonasu potřebu realizovat v budoucnu projekty zaměřené na spolupráci a společné vzdělávání různých věkových skupin. Chtěli by vytvořit více nestejnorodé skupiny, takové jako skupina CVE, kde mezigenerační spolupráce byla ideální.

Rozhovor s Rolandou Sliaziene, ředitelkou a instruktorkou dílen, a také Arūnė Taunytė, expertkou monitorujícím a instruktorkou dílen z Jaunimo centras Babilonas

Agnieszka Ginko-Humphries: Mohly byste popsat skupinu CVE, kterou jste vytvořily pro náš projekt Grundtvig?

Rolanda Sliaziene: Naše skupina byla mezigenerační. Nejmladší osoba měla 23 roky a nejstarší - 64. Jádrem skupiny bylo 12 účastníků, kteří se projektu zúčastňovali od začátku. . Mnoho lidí se k nám připojilo v průběhu trvání kursu — účastníci pozvali vlastní rodinu a přátele! Každé dílny se průměrně zúčastňovalo 8-16 osob. Někteří účastníci pracovali a někteří byli nezaměstnaní. Velmi zvláštním elementem naší skupiny byly dva páry. Měli jsme také několik důchodců, pro které učení po celý život bylo úplnou novinkou. Přítomnost 3 nebo 4 lidí zaměstnaných a majících úspěchy, kteří se k nám připojili kvůli snaze o vlastní zdokonalení, byla neobyčejnou pomocí pro jiné účastníky. Pocíteli chuť a motivaci pro změny ve vlastním životě. Rozdíl ve věku a také rozdíly ve společenském statusu byly předností naší skupiny. Soudíme, že skupiny ohrožené vyloučením čerpají obrovský prospěch z kontaktu s jinými společenskými vrstvami. Je to veliká škoda, že existují zvláštní programy pro nepreferované osoby a pro ty, které mají úspěch v povolání, což znamená, že každá z těchto skupin zůstává ve vlastní „bublině“, zbavená obohacujících zkušeností a různých pohledů na život. V naší integrační skupině lidé z různých prostředí pracovali v jednom kolektivu.

A.: Zaměstnaly jste během svého kursu 18 umělců, vyzkoušely jste celou škálu uměleckých metod jako prostředku edukace. Jaký užitek získali účastníci vašich dílen ze schůzek s tolika zajímavými lidmi?

Arūnė Taunytė: Schůzky využila nejenom skupina, ale také umělci! Na začátku jsme měli obtíže s přípravou tak inovačního programu, ve kterém je edukace spojená s uměním a mezikulturními záležitostmi. Když jsme přečetli zprávu z polských dílen, bylo nám jasné, jak by to všechno mohlo fungovat. Podařilo se nám spojit vědu, dovednosti a arteterapii. Jestli se jedná o dynamičnost skupiny, zavedli jsme mnoho individuálních úkolů, každá osoba pracovala na vlastním uměleckém díle, pak se o výsledek dělila se skupinou. Účastníkům se opravdu líbil způsob vedení aktivit: „Velmi mě těší být sám sebou a cítit jiné kolem sebe“. Během našeho kursu jsme využili malířství, divadlo, tanec, hudbu, krasopis, velikonoční výzdobu a exlibris.

Nepřetržité změny uměleckých metod a instruktorů dílen způsobily, že se účastníci stali velmi otevření ke zkoušení nových věcí a vždy s netrpělivostí čekali na příští schůzku. Neříkali jsme jim, co mohou čekat, aby se zvýšil moment překvapení, což se stalo zajímavou metodou výuky.

A.: Probírali jste také širokou oblast edukačních problémů: ženy v dějinách, ekologie, mládežnická kultura, velikonoční tradice v evropských státech, dekorace interiérů. Jak jste připravovali váš program aktivit?

A. T.: Nejdříve jsme volili umělce, který měl pracovat se skupinou, pak jsme hledali téma spojené s danou uměleckou metodou. Znali jsme několik zajímavých osobností, velmi známých na Litvě, které jsme chtěli pozvat, a program se rozvinul přirozeným způsobem.

A.: Která z dílen byla, dle vašeho názoru, nejvíce vydařená?

A.T.: Velmi smělým nápadem bylo pozvání 22-letého tanečníka break-dance. Zнала jsem ho osobně a měla jsem důvěru k jeho vůdcovským schopnostem. Přišel v profesionálním obleku, což udělalo na všechny obrovský dojem. Na začátku představil a probral subkultury a později učil skupinu umění graffiti. Vzbudilo to tak velký zájem, že dílny skončily ve 23 hodin. Výsledkem této dílny bylo, že účastníci změnili názor na mládežnickou kulturu, a dokonce s radostí cvičili tanec robota. Pokud se týká edukační vlastnosti, kromě zbavení se předsudků, náramně zajímavé bylo pro účastníky srovnání graffiti a tance robota a objev stejných pravidel, vládnoucích jejich tvoření. Stalo se pro ně jasné, že umění ulice má vlastní filozofii; uvědomili si vlastní kulturní kořeny a dějiny break dance a také graffiti. Začali vnímat mládežnickou kulturu ulice jako součást vlastního prostředí a zkoušeli nevyhýbat se jí, ale projevit o ni zájem a pochopit ji.

R.: Po každé dílně jsme měli shrnutí, během kterého se účastníci dělili o vlastní reflexe, pocity a úvahy. Jedna z osob řekla skupině, že nikdy nemyslela, že v průběhu tvůrčího procesu se člověk může tolik změnit a že od této chvíle ji nic nezastaví. Další opravdu vydařená dílna se věnovala Velikonocím a různým evropským tradicím spojeným s jejich slavením, které byly představeny pomocí techniky mapování myšlenek. Později účastníci prakticky využili vlastní vědomosti, dělali velikonoční palmy, také diskutovali o významu této zvláštní doby v roce a také o jejím biblickém významu. Nakonec zahráli scénu vjezdu Krista do Jeruzaléma na oslíku, využili metodu

bibliodramatu, což umožňovalo upevnit jejich zkušenosti. Palmy se nečekaně převrátily, když Kristus přejížděl kolem nich, vytvořilo to pro všechny magickou chvíli.

A.: Co podle Vás povzbudilo lidi k účasti na dílnách?

R.: Umělecké činnosti angažují lidi emotivně, vzbuzují u nich pocity, což je velmi důležité. Měli jsme také charizmatické instruktory dílen, kteří způsobili, že příjemci byli zaujati aktivitami. Přítomnost hezkých a úspěšných byznysmenů, kteří se chovali vůči jiným s úctou a chválili je, byla dodatečným motivačním mechanismem.

A.: Jaké prvky mezikulturního pochopení jste zavedli ve svém programu?

R.: Začali jsme od diskuse na téma rozdílů percepce v rámci skupiny. Rozdali jsme fotky lidí různých národností a každý z účastníků musel zapsat vlastní první dojem, zakrýt ho a předat další osobě. Potom jsme přečetli všechny komentáře a odhalili jsme, jak velmi se lišily. Jiným úkolem, ve kterém účelem otevření se jiným kulturám bylo sledování filmů s vypnutým zvukem a pokus uhádnout, jaký jazyk se v nich používá, provádění analýzy jazyka těla. Také jsme rozebírali naše vlastní, litevské tradice, kupříkladu oslavy konce zimy, a hledali jsme obdobu v jiných kulturách. Poněvadž my Litevci děláme masky pro zastrašení zimy a uvítání jara, poznali jsme význam masek v různých státech a projednávali jsme jejich masopustní tradice. Důležité bylo zavedení mezikulturnosti ve většině témat, pro jejich umístění v širším kontextu. Kupříkladu když ornitolog probíral na Litvě neznámou tradici pozorování ptáků, přešlijsme od migrace ptáků k migraci lidí...

září 2008

Některé návrhy dílen

Ptáci a ekologie

Téma bloku cvičení	Tradice spojené s pozorováním ptáků, ekologie
Kompetence (klíčové lisabonské kompetence)	V Dovednost učení se VII Společenské a občanské kompetence VIII Uvědomění a kulturní výraz
Praktické dovednosti	V2 Rozvíjení zajmu o svět VI 1 Dovednost jednání, hledání konsensu, porozumění demokracii VI 2 Dovednost spolupráce v různých skupinách a plnění v nich různých úloh VII 5 Tvůrčí dovednosti – sebevyjádření (vyjadřování vlastní individuality a životní zkušenosti)
Pedagogický cíl	Vývoj postojů otevřenosti, kreativity. Získání vědomostí o ekologii. Získání lepšího pochopení sebe samého a vlastní tvůrčí schopnosti. Naučení se spolupráci v různých skupinách
Metody	Diskuse na základě filmu, Strategie Vizualního myšlení, tanec, improvizace, individuální práce a také ve skupinách
Didaktické materiály	Film o tradici pozorování ptáků, umělecké podoby ptáků, kreslířské potřeby, odpady (pro zpracování na umělecké dílo), texty o západoevropském vnímání ekologie
Doba trvání	4 hodiny (4 x 45 minut)

Popis úkolů

1. Seznámení s pozorováním ptáků jako koníčkem a způsobem odpočinku v britské tradici a v jiných státech. Sledování filmu „Migrující ptáci“ a diskuse o něm.

Příjemci poznají svět ptáků, tradici jejich pozorování, skoro neznámou mimo Velkou Británii. Promítá se a prodiskutovává film „Migrující ptáci“. Osoba vedoucí dílny zdůrazňuje podivuhodnou rozmanitost ptáků.

2. Zkoumání a diskuse na téma podoby ptáků v umění (vizuální umění, choreografie), jejího symbolického významu. Prohlížení obrazů představujících ptáky. Bouře mozků ve skupině.

Během schůzky na téma strategie vizuálního myšlení se probírá způsob představování ptáka a jeho symbolického významu v uměleckých dílech z různých období.

Následně jsou příjemci požádáni, aby nakreslili vymyšleného ptáka, který je odrazem jejich vlastní osobnosti. Každá kresba je popsána všemi účastníky s výjimkou autora.

Metoda

Metodu Strategie vizuálního myšlení (VTS) vytvořila Abigail Housen, kognitivní psycholog z Harvard Graduate School of Education. VTS má za účel rozvíjet kreativitu a dovednost myšlení. Tvoří také efektivní metodu využívání žákových vědomostí. Edukátor vybírá zajímavou ilustraci nebo obraz a žádá členy skupiny, aby se na něj dívali v tichosti po dobu minuty a mysleli na to, co vidí. „Co se děje na obrazu?“ Po minutě pomocník zahajuje diskusi ve skupině. Když někdo navrhne kvalitativní komentář, je požádán o více informací. „Řekl jsi, že tento obraz vypadá jako starý. Proč to tvrdíš?“ Následně pomocník žádá skupinu, aby se podělila o odlišné názory a uvedla odůvodnění. Diskuse trvá tak dlouho, až všichni sdělí vlastní možné názory na téma obrazu.

3. Taneční/choreografická schůzka.

Účastníci jsou povzbuzováni, aby jeden po druhém improvizovali dřevo a ptáka během choreografické schůzky. Následně ve skupině vytvoří ptáčí tanec, snaží se vzájemně pociťovat vlastní pohyby a tančit během improvizace synchronizovaným způsobem.

4. Příjemci jsou požádáni, aby řekli skupině, jaké mají přání pro svého vlastního vnitřního ptáka. Jestli se někdo nechce svěřit, může je pro sebe zapsat a vzít domů.

5. Individuální tvořivost — tvoření uměleckých děl pomocí odpadků. Po diskusi na ekologická témata jsou účastníci rozděleni do 3 skupin a jsou požádáni, aby vytvořili kompozici z různých odpadků. Skupiny jsou požádány, aby použily tři různé způsoby komunikace: autokratický, demokratický a anarchistický. Poznávají zároveň různé způsoby komunikace a také tvůrčího procesu.

6. Diskuse na téma vnímání ekologie v západoevropské kultuře. Účastníci jsou rozděleni do dvou skupin jako představitelé strany Zelených a strany Spotřebitelů. Jsou požádáni, aby improvizovali volební debaty v televizi. Ve fázi příprav obdrží tištěné materiály na toto téma. Během „debaty“ se účastníci učí obhajovat vlastní argumenty a dělit se o své vědomosti před skupinou.

7. Sdílení úvah.

Účastníci jsou požádáni, aby si sedli do kruhu a sdělovali si vlastní citové pocity a zkušenosti z dílen.

„Velká křídla“ ve Vilniusu

V litevské skupině CVE byl zaznamenán velmi zajímavý objev, že často komentáře týkající se konkrétního obrázku ptáka se velmi hodily k autorovi. To pomohlo vidět různé účastníky jako jednotlivce. Byl to také milý způsob vyslovování poklon, jejichž sdělování a přijímání je někdy pro nesmělé osoby obtížné.

Během dalších dílen členové skupiny přiznali, že si mnohem více začali všimnout ptáků ve svém každodenním životě a slyšet více ptačích hlasů. Jedna paní řekla, že se jí podařilo nahrát houkání sovy na její zahradě a velmi by chtěla nahrát hlasy více ptáků!

Během poslední série úvah byla projevna následující přání:

*Necítit se mezi jinými jako bílá vrána.
Volně létat.*

*Shodit staré peří, stát se silnějším.
 Poskytovat podporu jiným během letu.
 Najít svoji vlastní cestu.
 Bylo příjemné cítit se volný jako pták. Dlouhou dobu jsem se cítila ostýchavá, když jsem se obracela na cizí osoby, dokonce jen když jsem se chtěla zeptat na čas. Říkám si: Dost. Musím být více otevřená a pružná.*

Cvičení tvorby uměleckých děl ve třech skupinách s různou strukturou se ukázalo pro účastníky jako velmi inspirační. Autokratická skupina vytvořila „Létající loď“, s úspěchem pracovala pod vedením jedné osoby. Demokratická skupina vytvořila „Auto-zpracovávacího robota“ a cítila příjemný pocit společné, harmonické práce. V anarchistické skupině každý člen vytvořil samostatnou kompozici: „Svatební kytice“, „Houpačka pro dítě“, „Tulipán“, „Robot – Člověk budoucnosti“.

Velikonoční doba a její význam v minulosti a v dnešní době

Téma bloku cvičení	Efektivní strategie učení se a jejich uplatnění v získávání vědomostí o velikonočních svátcích
Kompetence (klíčové lisabonské kompetence)	I Dorozumět se v rodném jazyce V Dovednost učit se VI Společenské a občanské kompetence VIII Kulturní výraz
Praktické dovednosti	Lepší pochopení čteného textu a sdílení informací vybraných z různých textů. Vyprávění o osobních zkušenostech. Více efektivní učení se s využitím zrakových, sluchových a kinestetických příjmových kanálů a posílání údajů. Vymezování cílů učení se a vyvolávání optimálního stavu učení se. Používání klíčových slov v mapách myšlenek a vzájemná prezentace map myšlenek ve skupině.

	<p>Trénování různých stavů mysli a vymezení motivačních cílů, učení se brát odpovědnost za vlastní postoj a názory.</p> <p>Rozmlouvání o velikonočních tradicích v různých kulturách, náboženstvích, v minulosti a v dnešní době – verbální výraz.</p> <p>Kreslení map myšlenek spojených s velikonočními tradicemi – vizuální a kinestetický výraz.</p>
Pedagogický cíl	Nabídnout velmi účinné nástroje učení se, aby se usnadnil a zpříjemnil vyučovací proces Povzbudit k uměleckému způsobu vyjadřování.
Metody	Diskuse, práce ve skupinách, určitá kinestetická cvičení, četba tištěných materiálů, kreslení map myšlenek.
Didaktické materiály	Příklady map myšlenek, texty o Velikonocích, fixy, papír A3
Doba trvání	4 hodiny (4 x 45 minut)

Popis aktivit

1. Dílny začínají představením jmen instruktora a účastníků a vyprávěním nějakého neobvyklého příběhu o každé osobě, a to spolu s instruktorem. Během tohoto úkolu se posluchači učí, jak si zapamatovat lidi a jejich jména a jak způsobit, aby si je zapamatovali jiní. Všichni účastníci vyprávějí legrační příběhy a jejich humor se zlepšuje s každým vyprávěním. Když pozitivní emoce vrcholí, prezentuje instruktor teorii týkající se strategie učení, a to tak, že se soustředí na jednu konkrétní metodu, na takzvané mapování myšlenek. Instruktor zdůrazňuje význam emocí a vizualizace v procesu učení se.

Mapa myšlenek je nakreslený diagram pro představení pojmů, slov nebo jiných jednotek složených radiálně kolem centrálního klíčového slova. Mapa myšlenek se využívá pro generování, vizualizaci a uvádění nápadů při uče-

ní do pořádku, při řešení problémů, při rozhodování a ve tvůrčím psaní. Prvky dané mapy myšlenek se rozmísťují intuitivně, ve shodě s důležitostí koncepce, a jsou uspořádány do skupin na základě spojitostí mezi různými dávkami informací. Představováním nápadů v radiálním uspořádání, grafickým způsobem, mapy myšlenek jsou příznivé spontánní bouři mozku, která umožňuje generovat nápady bez nutnosti všítat si více formálního systému organizace.

2. V tříčlenných skupinách účastníci projednávají svoje cíle a důvody účasti na dílnách.

3. Skupiny představují svoje chápání předností toho, že se samy účastní dílen na téma učení se po celý život/seberozvoje, kupříkladu: lépe poznat sebe sama, rozšířit svůj rozhled, odvážit se působit nekonvenčně, přibližovat se k neznámým kulturním sférám, zdokonalovat komunikační dovednosti, nabýt inspiraci pro zlepšení kvality života, přijímat nové informace. atd. Instruktor zdůrazňuje, že proces učení se je úspěšný, jestliže účastník vezme na vědomí vlastní cíle tohoto učení se.

4. Pociťování významu vlastní fantazie, dovednosti přesvědčovat a důvěry. Cvičení 1: zavři oči a připomeň si situaci, kdy jsi byl na sebe hrdý. Pociťuj všechny dojmy (zvuky, vůně, barvy) a zesil je. Cvičení 2: ve dvojicích. Jeden z účastníků zavírá oči, natahuje jednu ruku a přesvědčuje sebe, aby si myslel, že a) je velmi silný; b) je velmi slabý. Partner zkouší stáhnout ruku dolů. Účastníci sdílejí vlastní dojmy. Jsou překvapeni, jak silný může být vliv vnitřního přesvědčení. Instruktor pobízí účastníky, aby přidali „ještě“ nebo „v tom okamžiku“, jestli mluví: „Nejsem schopný toto nebo tamto udělat“. Instruktor upozorňuje skupinu na to, jak je důležité srovnání se svým vlastním pokrokem a ne s nějakou jinou osobou.

5. Předávání osobních zkušeností spojených s velikonočními tradicemi v různých oblastech nebo kulturách (jestli členové skupiny jsou z různých etnických prostředí).

6. V tříčlenných skupinách účastníci čtou a hovoří na téma tištěných materiálů, týkajících se velikonočních tradic v různých kulturách a náboženstvích po celém světě. Rozhodují o klíčových slovech a každá skupina kreslí mapu myšlenek. Klíčová slova slouží jako body, od kterých vede mnoho linií (in-

formace), jako plátky květin, kupříkladu uprostřed mapy by mohlo být slovo „Velikonoce“, a naproti tomu „palmy“, „kraslice“ a „biblická vyprávění“ mohou být rozmístěny kolem jako centrální body, ze kterých vyplývají určitá fakta spojené s těmito tradicemi.

7. Prezentování informací o velikonočních tradicích celé skupině s použitím map myšlenek. Předávání názorů, objevů a úvah na téma Velikonoc a také na téma metody mapování myšlenek, kupříkladu: „nikdy jsem si nemyslela, že učit se může být tak jednoduché“, „je příjemné tvořit mapu myšlenek uměleckým způsobem“, „vyzkouším to doma...“, „mapa myšlenek byla trochu komplikovaná, ale byla jsem hrdá, že se mi to podařilo“.

8. Poslední série úvah na téma celých dílen.

Mapování myšlenek ve Vilniusu

Účastníci se naučili lépe vnímat význam vize a víry v sebe v procesu učení se. Získali dovednost kreslení map myšlenek a jejich využívání jako atraktivních nástrojů učení se a plánování, kupříkladu k organizování každodenních povinností. Někteří účastníci ihned vytvořili plány uplatnění map myšlenek ve svém každodenním životě. Instruktorovi se podařilo vytvořit dobrou atmosféru a ukázat, že pozitivní postoj je nezbytný, aby se dalo efektivně učit.

Jaunimo centras BABILONAS, se sídlem ve Vilniusu na Litvě, je jediná celostátní kulturní organizace zabývající se neformální edukací a tvůrčím vývojem mladých lidí. Byla založena v roce 1993, koordinovala dosud více než 40 mezikulturních projektů. Pro dosažení těchto cílů spolupracuje Středisko mládeže s místním každodenním programem, organizuje umělecké projekty pro nepreferovanou mládež, spojuje skupiny současného divadla a moderního tance s tradičními oslavami, rovněž vede semináře a školení pro učitele a osoby pracující s mládeží. Rozvinulo silné spojení se školami a vládou, aby mohlo nabízet pravidelné týdenní neformální edukační kurzy školním třídám.

Babilonas spolupracuje s četnými místními, celostátními a mezinárodními partnery, kupříkladu pomocí European Voluntary Service (Evropské volon-

térství), Open Society Institute (Institut otevřené společnosti) a také evropské sítě, jako Creative Co-Operations (Tvůrčí spolupráce). Od roku 1995 je středisko členem East-West Forum (Fórum východ-západ), mezinárodního spolku pro uvádění uměleckých činností a práce s mládeží v Evropě. V roce 2003 v projektu PHARE „Divadlo a edukace – činnosti ve prospěch plné účasti na společenském životě v prostředí lidí ohrožených marginalizací“ - těsně spolupracovalo s Koordinátorem CVE (Teatrem Grodzki) při uměleckém programu pro skupiny ohrožené společenským vyloučením.

Úloha Jaunimo centras BABILONAS v projektu CVE.

- Rozvíjení alternativních přístupů a metod učení se dospělých na základě vlastních zkušeností ze školení a seminářů pro učitele a sociální pracovníky na téma metodologie neformální edukace.
- Organizace mezinárodní konference týkající se metodologie CVE (Vilnius, 10-12 listopadu 2008) na základě 13-leté zkušenosti v organizování místních a mezinárodních akcí spojených s neformální edukací, a také vytvoření silné sítě kontaktů s místní a mezinárodní vládou a partnery;
- Vytvoření a zkoušení specifických edukačních modulů.
- Předávání kompetencí, dovedností a metodologie expertů.
- Plná angažovanost (účast) v celém organizačním procesu.

Prameny a zpracování

Mnoho popisů bylo čerpáno z dokumentace pilotních dílen, kterou sepsal Arūne Taunyte, monitorovací expert CVE a instruktor dílen.

Návrhy dílen se zakládaly na bloku „Ptáci a ekologie“, který vedli dr. Algirdas Knystautas (ornitolog), Leda Turaiová (ekologie) a Ieva Simukauskieneová (choreografie) a také na bloku „Velikonoční doba a její význam v minulosti a v dnešní době“, který vedli Arūnė Tornau (ornamenty), Leda Turaiová (mapování) a Arūnė Taunytė (bibliodrama a palmy).

Děkuji Vám.

Česko

Kde: **Občanské sdružení Vzájemné soužití, Česko**

Co: **Dílny CVE, prosinec 2008-březen 2009, duben 2009-září 2009**

Kdo: **Romové z města Ostravy**

Skupina 1: Ženy postižené nucenou sterilizací a rodiče ze společensky vyloučených prostředí, kterým byly vládou odebrány děti kvůli nevyhovujícím životním podmínkám. Ženy romského původu byly v době komunismu sterilizovány proti své vůli v důsledku používání systematické komunistické strategie, jejímž cílem bylo omezení přirozeného přírůstku mezi společensky vyloučenými (hlavně romskou komunitou), nebo po pádu komunismu, následkem deformované lékařské praxe.

Účastníci se shodli na tom, že by se chtěli podělit o názory na téma vlastních pocitů – touhy po dětech a hovořit o diskriminaci jejich kultury ze strany společnosti. Bohužel bez ohledu na to, že dílny byly zajímavé a poutavé, účast byla velmi nízká a skupina se nakonec rozpadla. Mohlo to být způsobeno povahou skupiny – někteří účastníci trpěli psychickou depresí a nebyli zvyklí na to, aby se pravidelně něčím zabývali nebo rozvíjeli vlastní zájmy. Kromě toho celá struktura uměleckých aktivit byla pro ně pravděpodobně příliš abstraktní. Zdálo se, že by raději realizovali konkrétní divadelní úkoly, neboť měli dojem, že mohou přispět k vývoji děje. Na základě zkušeností s první skupinou byly provedeny jisté opravy v aktivitách dílen, aby se víc přizpůsobily potřebám romských posluchačů.

Skupina 2: Romští obyvatelé Železné ulice z ostravské čtvrti Mariánské Hory, věk 18-60, zejména ženy a jen několik mužů. Společné vlastnosti – většinou ženy na mateřské dovolené a nezaměstnaní lidé, kteří se potýkají s existenčními problémy a mají zkušenosti s diskriminací a společenským vyloučením. Setkávali se s obtížemi na pracovním trhu kvůli nízké úrovni vzdělání a chybějící příležitosti vzdělávat se po celý život. Nikdy dříve se neúčastnili žádných vzdělávacích kursů nebo dílen. Členové této skupiny se museli scházet v přátelské atmosféře, aby se cítili dobře, bezpečně, a museli vědět, že instruktoři k nim mají úctu a mají důvěru v jejich možnosti. Když byly vytvořeny vhodné podmínky pro učení, začala skupina velmi nadšeně přistupovat k projektu a velmi se angažovala, častokrát zvali

účastníci na setkání vlastní rodinu a přátele. Její členové s úspěchem ukončili požadovaných 265 hodin dílen.

Kdo si hraje s dětmi?

Souhrnná doba trvání dílen byla poněkud příliš dlouhá, když vezmeme v úvahu skutečnost, že většina účastníků nebyla zvyklá na to, aby se pravidelně účastnili nějakých aktivit nebo chodili do práce. Bylo však nalezeno dobré řešení – některé aktivity se konaly venku, ve více neformálním prostředí, a bylo organizováno několik výletů a akcí. Účastníci připravili rovněž květinové dekorace do kostela svatého Jindřicha v Petřvaldě během místních slavností. Byl zorganizován výlet do Polska, do Bielska-Białe, kde vystoupili společně s polskou skupinou CVE během Beskydského svátku malých a velkých, každoroční akce pořádané uměleckým spolkem Teatr Grodzki.

Další problém byl způsoben nepravidelnou docházkou příjemců. Avšak z druhé strany každý účastník na dalším setkání vždy omlouval svoji nepřítomnost a uváděl důvod, pro který nemohl přijít, což dokazovalo jejich smysl pro odpovědnost. Většinou se účastníci nemohli dostavit, poněvadž nenašli nikoho pro péči o děti po dobu aktivit. Proto bylo rozhodnuto, že se jedna určená osoba postará o všechny děti během dané dílny, nebo že se aktivity přenášejí do místa jejich bydliště, když nebyly potřebné studijní pomůcky.

Jedme na výlet do Polska

Práce na divadelní hře o cikánské dívce a bílém chlapci se ukázala jako velmi vydařená. Všichni účastníci byli plně angažováni při tvorbě fragmentů této historie. Zlepšili svoje komunikační dovednosti a prokázali kreativitu. Mnoho z nich podávalo racionální a originální vysvětlení problémů, které řešili v divadelní hře. Dokázali, že stačí je maličko vést a sami mohou přijít s inovačními nápady.

Ve skutečnosti účastníci analyzovali reálné situace a předsudky, se kterými se setkávají, a přemýšleli o tom, jaké informace by potřebovala bílá většina, aby se zbavila zaujatosti. Mnoho představovaných návrhů bylo opravdu užitečných a mohly by se použít v opravdovém životě. Příprava dekorací a rekvizit pro představení pomohla překonat obavy „neumím malovat a kreslit“ a dokázala účastníkům, že když malují, mohou současně cítit uspokojení a potěšení z práce.

Rozhodnutí předvést fragmenty divadelní hry v Bielsku-Białe na pozvání Teatru Grodzkého bylo klíčovým okamžikem ve skupinovém procesu. Brzo ráno v den výjezdu navštívili vedoucí projektu účastníky v místě jejich bydliště a informovali je o podrobnostech týkajících se začínajícího dne. Přestože byli účastníci neklidní, zůstávali v pohodě. Jelikož se nechtěli dát veřejně zahanbit, požádali o možnost nacvičit písničky v autobuse cestou do Polska. Bohužel na začátku vystoupení zklamala hudební interpretace, a to kvůli nedoladění kytar. Avšak zpěvačka si dokonale věděla rady se situací a zazpívala dvě písničky bez doprovodu. Dále byla předvedena taneční část, tentokrát bez chyb. Představení se tak povedlo, že skupina byla požádána ještě o jedno vystoupení. Shromáždění diváci se skvěle bavili, a dokonce se pohybovali v rytmu tanců. Po vystoupení se účastníci rádi podívali na jiné soubory a trochu se rozhlédli po okolí.

Akce v Polsku byla velmi úspěšná a měla velký vliv na další vývoj účastníků. Úspěch, jaký měli během vystoupení, pomohl zvýšit jejich autohodnocení a odstraňoval vnitřní bariéry. Vystoupení jim způsobilo velkou radost a s opravdovým nadšením vyjadřovali své pocity, což vyvolalo pozitivní reakci obecenstva. Prakticky by nebylo možné určit, zda tato událost byla povahy umělecké nebo edukační, protože se obě projevovaly souběžně. Účastníci předvedli umělecké dovednosti, které získali dříve (tradiční zpěv a tanec), ale současně se naučili novým. Nejdůležitější byla veřejná prezentace, zvládnutí stresu. Získali také novou, mezikulturní zkušenost při objevování rozdílů mezi místními tradicemi v sousedních státech. Všem členům skupiny se tato zkušenost velmi líbila a dokonce po mnoha týdnech od uplynutí této akce si mnoho pamatovali o Bielsku a polském životním stylu.

Jiným nápadem, který se velmi dobře osvědčil v praxi, bylo vytvoření romské kuchařské knížky díky rekonstrukci a sepsání starých kuchařských receptů. Práce nad knížkou dala účastníkům šanci uvědomit si, že Romové nejsou pouze etnickou menšinou, ale také skupinou s vlastní, silně zakořeněnou totožností, bohatou historií a rozmanitými tradicemi. Umožnila jim také zlepšovat dovednosti ve čtení a psaní.

Mezikulturní téma, které se objevovalo v umění, bylo také zavedeno do některých tanečních dílen, kde se účastníci učili tradiční německé a litevské tance. Cvičili je dokonce doma, po aktivitách!

Jana Zetková, Lenka Čermáková a Elena Gorolová, vedoucí dílen CVE, se dělí o poznatky týkající se vlastní práce

Když jsme s úspěchem zorganizovaly druhou skupinu romských posluchačů, soustředily jsme se na jisté specifické vlastnosti, které se neobjevily v žádné jiné skupině dílen u partnerů CVE. Za prvé jsme musely nalézt způsob, jak co nejméně využívat tištěný materiál. Vyplynulo to z faktu, že spouště Romů čtení a psaní činí potíže. Odhalily jsme, že místo zaznamenávání různých informací je nejefektivnější metoda častého opakování. Kromě toho, když se pracuje se skupinou romských účastníků, je třeba myslet na jejich původ a zájmy. Většina z nich se neúčastnila žádných edukačních programů od doby absolvování základní školy. Proto jsou velmi lhostejní a nedůvěřiví, pokud se jedná o vzdělávání. Navíc jsou Romové velmi citliví a mají potíže s dlouhodobým soustředěním pozornosti, je tedy nutno učinit pro ně učení atraktivním.

Instruktor, který pracuje s takovou skupinou, se rozhodně musí s Romy seznámit a dávat pozor na to, jak ke skupině přistupuje. Romové si nasmějí myslet: „Tento člověk nám chce něco vnucovat – ještě jeden představitel většiny se nás pokouší vzdělat a způsobit, abychom se asimilovali“. Pokud jde o nás, znamená to, že instruktor, který chce využít metodiku CVE s romskou skupinou, musí být schopen zavést do oblasti vzdělávání prvky tradice a romské kultury. Doporučuje se také využít jejich vrozených schopností – hlavně těch spojených s hudbou: zpěvu, tance, hry na hudební nástroje. Doplnění aktivit zpěvem a tancem pomáhá rozvíjet u účastníků pocit vlastní hodnoty a vše s tím spojené, posiluje jejich snahu pokračovat ve vzdělávání. Mnoho zábran, které mají Romové vůči vzdělání, vyplývá z nedostatku jejich smyslu pro vlastní hodnotu a z nedostatku přesvědčení o možnosti dosáhnout úspěchu. Prvky romské kultury pomohou zvětšit jejich zájem o edukační aktivity, poněvadž vytvoří důvěru k jiným členům skupiny a – co je ještě podstatnější – k instruktorům. Uvědomují si, že se vedoucí přirozeným způsobem starají o jejich kulturu a tradice a mají o ně opravdový zájem. Pro ně to znamená hodně. Je to důkaz, že se je nikdo nepokouší měnit, ale pouze je chce naučit novým dovednostem a rozvinout jejich přirozené schopnosti a kompetence.

Využití uměleckých prvků romské kultury je také důležité pro udržení pozornosti účastníků. Tak jako v případě každé skupiny lhostejných posluchačů se Romové těžko soustřeďují po delší dobu. Na začátku se musely naše aktivity

týkat hlavně hudby, hry a umění, abychom skupinu neztratily v nejméně vhodném momentu. Postupně jsme mohly přidávat do programu dílen stále více edukačních prvků.

Nakonec bylo obtížné a prakticky nemožné dát programu dílen stanovenou strukturu – dokonce pro nás, které jsme pracovaly v romském společenství po mnoho let. Hlavně to bylo způsobeno skutečností, že jsme nejednou špatně volily téma dané dílny, a ukázalo se, že je nebylo možné projednat s účastníky kvůli nezájmu nebo proto, že byl vyžadován vysoký stupeň soustředění, nebo také prostě z toho důvodu, že ve skupině vládla nepříznivá atmosféra.

Atmosféra ve skupině je v tomto případě základní věcí. Naše skupina byla opravdu integrovaná – její členové pociťovali vůči sobě empatii a byli velmi starostliví. To jsme si uvědomovaly, když se někteří z účastníků špatně cítili nebo měli různé problémy. Všichni zbývající členové skupiny se vždycky pokoušeli jim pomoci a utěšovali je, místo aby mysleli na úkoly naplánované pro danou dílnu. V takové situaci jsme naprosto nemohly přejít k žádným naplánovaným aktivitám, jestli jsme je nepodpořily nějakou radou a alespoň trochu jsme atmosféru nezměnily.

Nakonec jsme si uvědomily, že v romské skupině nelze používat žádný určený program aktivit. Harmonogram musí být vždy pružný a je třeba být připraven na drobné, a dokonce celkové změny, a to v závislosti na konkrétní situaci a atmosféře ve skupině v den setkání. Nepřizpůsobení vlastních plánů vyvolá zpravidla ztrátu soustředění účastníků, a dokonce může skupina naprosto o jakékoliv aktivity ztratit zájem.

Když jsme se to naučily, znaly jsme praktické řešení. Zpravidla ke konci schůze jsme ušetřily několik minut, abychom prodiskutovaly se skupinou úkoly naplánované na příští dílnu. Dávaly jsme členům skupiny několik návrhů a dovolovaly jsme jim zvolit to, co se jim nejvíce líbí. Přípravovaly jsme nástin programu příštích dílen na základě jejich komentáře, ale neustále jsme byly připravené provádět změny v průběhu aktivit. Účastníci se cítili více zaměstnáni vlastním vzděláváním a uvědomovali si, že jsou respektováni, což způsobovalo, že byli aktivnější a lépe soustředění během aktivit na dílnách.

V nejširším slova smyslu se metoda zakládá prostě na vylučování různých slabých stránek posluchačů, které by je mohly snadno přivést k nízkému

sebehodnocení a poklesu jejich zájmu. V nejvyšší míře, v jaké to bylo možné, jsme zkoušely využívat silné stránky romského společenství – umělecké záliby, hudební sluch, taneční dovednosti, pochopení, empatii vůči jiným a přirozenou zvědavost.

Rozhovor s Janou Zetkovou a Lenkou Čermákovou, lídry dílen z občanského sdružení Vzájemné soužití

Agnieszka Ginko-Humphries: Jaká byla vaše skupina na začátku a na konci dílen CVE?

J: Bylo mnoho vzletů a pádů – na začátku byli účastníci velmi nadšení, potom se stali neklidní, ale po určité době se je podařilo povzbudit k učení. Pomáhala skutečnost, že jsme měli určité konkrétní cíle – například přípravu představení na konferenci ve Vilniusu. Všichni si byli vědomi důležitosti tohoto zájezdu a to zvětšilo jejich zájem o kurs. Skoro celá skupina se chtěla angažovat v dílnách a vystoupit na Litvě! Osoby, které se pravidelně účastnily kursu, věděly, že ke konci kursu tam pojedou a stane se to díky jejich námaze během příprav. Byly velmi šťastné, že se jim podařilo dílny absolvovat. Opravdu to zvýšilo jejich pocit vlastní hodnoty.

A: Jaký vliv měly dílny na jednotlivé účastníky?

J: Když projekt začínal, byla jedna z žen opravdu tichá a mlčenlivá, ale nyní dovede stát před velkou skupinou neznámých lidí a zpívat. Stala se opravdovou účinkující. Jiný účastník, který byl velmi nesmělý, žádným způsobem nereagoval na práci v dílnách a my jsme nevěděly, zda ji považuje za vhodnou. Avšak během závěrečného testu odpověděl správně na 100% otázek a tenkrát jsme si uvědomily, jak mnoho se naučil a jaký vliv měl kurs na jeho život. Jiní účastníci, zvyklí na to, že se tento muž nevyjadřuje, byli překvapení, jak výborně si v testu vedl.

A: Jak se vám podařilo uskutečnit svůj test mezi romskými posluchači, jejichž část měla problém se čtením a psaním?

J: Každé oblasti projednávané během kursu se týkaly dvě otázky. Byl to test několikanásobného výběru. Instruktor přečetl otázky a účastníci měli

označovat vhodné odpovědi. Způsob, jakým byl tento test konstruován, s možností volby ze tří odpovědí, povzbuzoval jejich sebedůvěru a pomáhal jim projít a odpovědět na otázky. Kupříkladu zněly takto: „Které město je hlavním městem Německa?“, „Jaké jsou rozdíly mezi českou a polskou kuchyní?“, „Jak znělo jméno hlavního hrdiny vaší divadelní hry?“. Více než 90% odpovědí bylo správných.

A: Kdyby někdo chtěl vést aktivity pro romské skupiny, jaké znalosti a dovednosti by měl mít a jaká by měla být jeho úloha v edukačním procesu?

L: Pomáhá, když máte určité pedagogické vzdělání a rovněž zkušenosti v oblasti sociální práce. Je třeba mít vlastní program a být pružný a připraven na změny v případě, jestli Romové nechtějí něco udělat a nejsou ve vhodné náladě. Například jsme chtěly zavést v průběhu setkání jisté taneční prvky, ale dozvěděly jsme se, že malý chlapec ze skupiny měl nehodu a to ovlivnilo celou skupinu, proto jsme musely plány měnit. Je velmi důležité, aby se zacházelo s Romy jako se sobě rovnými. Někdy se člověk může vyděsit, v jak špatných podmínkách Romové žijí, ale nebylo by správné projevit neklid nebo dát na srozuměnou, že se cítíme nesví v jejich společnosti. Jestli ti Romové nabídnou jídlo, měl bys ochutnat, dokonce i když nejsi hladový, v opačném případě se mohou při odmítnutí urazit. Pomáhá také znalost několika základních slov v romském jazyce, abyste projevili zájem o romskou kulturu. Nelze prostě vstoupit do jejich života a pokoušet se je měnit nebo jim říkat, co mají dělat. Důležité je na začátku si s nimi trochu pohovořit o každodenním životě, navázat dobré vztahy a potom postupně přejít k probíranému tématu. Instruktor by měl být jako přítel. Byla jsem velmi dojatá, když mi skupina z vlastní iniciativy zorganizovala narozeniny.

J: Během jednoho setkání na dílnách jsme se zeptaly účastníků, jak zní určité slovo v romském jazyce, a oni neznali odpověď. Velmi jim záleželo na tom, aby se to dozvěděli, a proto přivedli na cvičení starší ženu z vlastního společenství, která odpověď znala. Měla velké obtíže s chůzí, ale velmi ji potěšilo, že může pomoci!

A: Zjistily jste, že nová metodika CVE je užitečná? Jak prvek umění pomohl v edukačním procesu?

J: Umění poskytlo Romům motivaci zahájit kurs a pokračovat v učení. Bez něho by to nebylo možné! Když naši účastníci poznali litevské tance, proje-

vili velký zájem o tamní kulturu a začali hledat informace na internetu! Tímto způsobem nabyli více informací a seznámili se do jisté míry s počítačovou technikou. Kdyby do sálu vstoupil instruktor a udělal jim přednášku na téma určitých skutečností týkajících se Litvy, považovali by to za nudné.

A: Jak se vám podařilo motivovat vaše účastníky, aby zůstali v kursu?

J: Nikoho jsme nenutily k tomu, aby přicházel a učil se. Vytvořily jsme prostor, ve kterém účastníci mohli hovořit, pít kávu a něco společně dělat. Pozvaly jsme na kurs jiné osoby, například romskou uklízečku, která poslouchala, co se dělo během našich dílen, když uklízela sál. Tak moc se jí líbilo to, co jsme dělali, že se rozhodla přijít na několik schůzek. Kurs byl otevřen pro rodiny a děti účastníků, což bylo pro všechny velmi motivační. Pro Romy je rodina nejdůležitější hodnotou v životě. Na některých počítačových dílnách jsme měli několik dětí, které projevovaly opravdový zájem o informatiku a povzbuzovaly své matky, aby to zkusily. Připravily jsme také určité aktivity pro děti, aby se jejich rodiče mohli něco naučit a uvolnit se.

A: Jakých změn jste si všimly ve skupině během dílen?

L: Na začátku byli příjemci více pozorovateli než účastníky. V průběhu konání kursu se stále více angažovali a někdy nás opravdu udivovali. Například se rozhodli vystoupit na výstavě pořádané naší organizací. Přesvědčili náš administrativní kolektiv, že by se měli objevit na této akci, a zorganizovali vlastní dopravu na místo, do jiného města! Nyní, po zakončení kursu, cítíme všichni velikou nostalgii.

listopad 2008

Vybrané návrhy dílen

Tento edukační blok je založen na různých dílnách uskutečněných se skupinou Romů během několika měsíců. Nejvíce vydařené aktivity jsou zde představeny ve tvaru šestidenního plánu dílen, který může být upravován v závislosti na potřebách účastníků. Jelikož kuchařské tradice Romů byly předávány z pokolení na pokolení pouze v ústní podobě, vychází téma vstříc romskému zájmu, aby se většině společnosti předvedla vlastní tradiční a netradiční kuchyně v knižní podobě.

Tvorba romské kuchařské knížky

Téma bloku cvičení	Rekonstrukce tradičních romských receptů a jejich sepsání v podobě kuchařské knihy
Kompetence (klíčové lisabonské kompetence)	I Dorozumívání se v mateřském jazyce IV Informatické Kompetence V Dovednost učit se VI Společenské a občanské Kompetence VIII Uvědomění a kulturní výraz
Praktické dovednosti	Rozvíjení dovednosti číst a psát. Dovednost práce na počítači (nejzákladnější informace). Rozvíjení sebedůvěry a pocitu vlastní hodnoty, účasti na rozmanitých skupinách. Dovednost pozorovat vliv různých evropských národních kultur na sebe
Pedagogický cíl	Naučit se, jak konstruktivně využívat volný čas; zdokonalování dovednosti efektivního sebevyjadřování v mateřském jazyce, stejně ústně jako písemně; naučit se, jak obsluhovat počítač; uvědomit si vlastní dědictví a být na ně hrdý, předvést toto dědictví široké veřejnosti
Metody	Diskuse, bouře mozků, psaní, překlady textů z českého do romského jazyka, tanec a zpěv (jako zahřívací cvičení – ang. warm-up), individuální práce, ochutnávka romských jídel, fotografování, zapisování textů v programu Microsoft Word, malování nebo kreslení, předávání dojmů v průběhu rekapitulace aktivit (ang. feedback rounds)
Didaktické materiály	Evropská kuchařská kniha – například česká – “Kuchařka z naší vesnice”, tužka a papír, různobarevné archy hrubého papíru, lepidlo nebo lepicí páska, barvy, štětce a pastelky, tabule, fotografický aparát, několik romských jídel, počítače s programem Word (na dva dny)
Doba trvání	6 dnů, denně 3-4 hodiny

Popis cvičení

1. den

1. Úvod — rozhovor s členy skupiny o jejich očekávání v této oblasti; poslouchání návrhů účastníků.
2. Diskuse — srovnávání kuchyně Romů s kuchyní země, ve které bydlí (kupříkladu s českou kuchyní). Čtení receptů z donesené kuchařské knížky, která bude sloužit jako koncepce struktury kuchařské knížky.
3. Bouře mozků. Skupina uvádí různé romské recepty, tradiční i méně známé. Instruktor povzbuzuje členy skupiny, aby uváděli různé tradice, dokonce i když nikdo jiný ve skupině o nich neslyšel.
4. Instruktor napovídá, aby se nejprve popisovala tradiční romská jídla. Členové skupiny volí jeden recept, od kterého chtějí začít, kupříkladu recept na „marikle“.
5. Účastníci diskutují ve skupinách nebo ve dvojicích, jak udělat „marikle“. Potom pracovní postup všichni společně popisují, krok za krokem, diskutují a uvádějí další podrobnosti.
6. Instruktor navrhuje, aby se zapsalo česky a romsky to, co bylo řečeno. Recept je zapsán na velkém archu papíru. Účastníci souhlasí, že zkusí využít počítač pro přepsání celku do podoby dokumentu, který by následně mohl být vytištěn jako kuchařská kniha. Avšak nejprve musí být všechny recepty sebrány, rekonstruovány, sepsány v českém jazyce a přeloženy do romského jazyka.
7. Členové skupiny jsou požádáni o zpětnovazebné informace týkající se tématu setkání — co se jim nejvíce líbilo atd. Na kterém dalším receptu by chtěli pracovat?
8. Určuje se datum a doba příštího setkání.

2. den

1. Neformální cvičení na rozcvičku— vytváří se prostor, ve kterém se lze pohybovat. Skupina cvičí jeden romský tanec (asi 20 minut).
2. Přidávání jiných tradičních receptů do Romské kuchařské knížky. Stoly a židle se umísťují uprostřed místnosti a účastníci si sednou s tužkami a papírem. Instruktor se ptá členů skupiny, co by chtěli do knihy přidat a zapisuje nápady na tabuli.
3. Úkoly jsou rozděleny mezi všechny účastníky. Každá osoba zapisuje je-

den recept v jazyce země, ve které bydlí (kupříkladu česky). Procvičuje se gramatika, pravopis a interpunkce. Facilitátor chodí po místnosti a poskytuje pomoc jednotlivým účastníkům.

4. Všechny popisy se konzultují se skupinou. Zbývající účastníci napovídají jiné způsoby přípravy určitých jídel nebo jiných složek, které lze přidat. Vytvoření různých verzí každého jídla. Posluchači mají příležitost konzultovat rozmanité předpisy a různé způsoby vaření, vyplývající z místa, kde každý z nich byl vychováván. Dozívají se o rozmanitých romských kulinárních tradicích a uvědomují si, že tyto tradice se obvykle liší v závislosti na místě.
5. Překlad všech receptů do romského jazyka. Cvičení gramatiky a romského pravopisu. Může se tady hodit pomoc ze strany někoho, kdo umí psaný romský jazyk — účastníci si mohou přát pozvat někoho, koho znají a komu důvěřují.
6. Instruktor napovídá členům skupiny, aby na příští aktivity donesli nějaká jídla, jejichž přípravu chtějí popsat, aby je jiní mohli ochutnat. Je důležité, aby si zapsali některé recepty nad opravdovým talířem s jídlem, a ne pouze diskutovali bez jakýchkoliv praktických příkladů.

3. den

1. Neformální cvičení na rozcvičku — účastníci ochutnávají různá jídla, která donesli s sebou, a diskutují o tom, jak byla uvařena.
2. Práce s fotografickým aparátem — každý má možnost fotografovat jídla a shromážděné lidi. Fotografie lze využít pro ilustrace v Kuchařské knize nebo vystavit jako dokumentaci z dílen.
3. Přidání jiných tradičních receptů do Romské kuchařské knížky. Tentokrát členové skupiny jednotlivě přistupují k tabuli a zapisují, co by chtěli do knihy přidat.
4. Úkoly jsou rozděleny mezi všechny účastníky. Každý zapisuje jeden recept v jazyce země, ve které bydlí. Procvičuje se gramatika, pravopis a interpunkce. Facilitátor chodí po místnosti a poskytuje pomoc jednotlivým účastníkům.
5. Všechny popisy se konzultují se skupinou. Zbývající účastníci napovídají jiné způsoby přípravy určitých jídel nebo jiných složek, které lze přidat. Vytvoření různých verzí každého jídla.
6. Překlad všech receptů do romského jazyka. Cvičení gramatiky a romského pravopisu.
7. Členové skupiny jsou požádáni o zpětné informace k tématu setkání.

Instruktor navrhuje, aby na příštím setkání zapsali všechny sebrané recepty ve tvaru dokumentu v programu Word.

4. den

1. Neformální cvičení na rozcvičku — zpívání zvolené romské písničky. Písnička se opakuje několikrát, až do chvíle, kdy s ní všichni cítí uvolněně.
2. Instruktor informuje členy skupiny, že budou zapisovat recepty na počítači. Každý z účastníků volí jeden text, na kterém bude pracovat.
3. Všichni usednou k počítačům. Instruktor chodí od osoby k osobě a podporuje účastníky. Členové skupiny, kteří znají základy programu Word, na začátku asistují ostatním, pomáhají jim začít a ukazují, jak používat klávesnici.
4. Zapisování textů v jazycích: romském a českém.
5. Tato práce bude pokračovat během příštího setkání.
6. Shromažďování zpětných informací k tématu setkání. Co bylo snadné a co obtížné?

5. den

1. Instruktor donese vyvolané fotografie a archy barevného papíru, nejlépe hrubého. Fotografií by mělo být tolik, aby každý z účastníků obdržel jednu z nich pro svoji knihu. Skupina si prohlíží fotografie a diskutuje na téma jejich umělecké a dokumentární hodnoty.
3. Každý volí jednu fotografii pro svoji knihu a dělá z ní ilustraci (přilepí ji na archu papíru pomocí lepidla nebo lepicí pásky).
3. Prodiskutovávání obsahu titulní stránky Kuchařské knihy. Jak by měl znít titul? Kdo jsou autoři? Co by ještě mělo být na obálce?
4. Pokračování práce z dřívějších dílen.
5. Osoba, která skončí jako první, vytváří titulní stránku knihy a tiskne ji pro všechny.
6. Když účastníci skončí, tisknou několik kopií vlastních receptů, aby každý člen skupiny měl svůj text.
7. Instruktor sbírá všechny vytištěné recepty a řekne posluchačům, že dají knihy dohromady na příštím setkání, kdy budou také malovat nebo kreslit do těchto knih ilustrace.

6. den

1. Neformální rozhovor se členy skupiny — sbírání zpětnovazebních informací po pěti dnech dílen. Jak probíhaly? Co bylo obtížné? Co se jim nejvíc líbilo? (15 minut)
2. Instruktor klade všechny vytištěné texty na velkém stole na hromádky podle receptů a roztríděné do skupin. Každý z účastníků tvoří svoji vlastní knihu — rozhoduje, který z receptů umístí jako první, druhý atd. Knihy se budou kompletovat po přidání ilustrací.
3. Tvorba ilustrací pro knihu — kreslení nebo malování (dle volby). Každá z osob vytváří svoji ilustraci do knihy.
4. Kompletování knih.
5. Všechny knihy jsou vystaveny na velkém stole, aby je mohl každý obdivovat.
6. Neformální rozhovory. Sbíráni zpětnovazebních informací na téma jiných zájmů a potřeb posluchačů.

Dokážu to udělat!

Během českých dílen CVE byly poprvé přeloženy a sebrány romské kuchařské recepty, důležitý aspekt dědictví Romů. Vytvořené knihy pomohly pečovat o romskou kulturu a zvětšit pocit vlastní hodnoty nejen účastníků dílen, ale také jejich rodin, přátel a všech, kteří tyto texty poznali. Všem se tento dílenský blok opravdu líbil. Účastníci s nadšením odhalovali nová a tradiční jídla a způsoby jejich přípravy. Vycházeli velmi šťastní a hrdí na to, kdo jsou a odkud pocházejí. Všichni účastníci se účastnili diskusí a vysvětlovali ostatním svoje návrhy týkající se jídel, která by měla být umístěna v plánované kuchařské knize.

V tomto bloku dílen nebylo prakticky možné oddělit edukační a umělecké části, poněvadž byly mezi sebou propojeny. Kromě psaní a konzultování receptů doneslo mnoho účastníků jídla, která vytvořili doma. Zhotovení ilustrací a práce s fotografickým aparátem pomohly účastníkům překonat překážku: „Nedokážu to udělat“.

Na začátku práce s počítačem měli účastníci mnoho problémů se zapisováním textů. Většina z nich téměř nikdy nepoužívala počítače a práce s programem Microsoft Word vyžadovala z jejich strany velkou trpělivost a odhodlanost. Avšak po krátké době se každý z nich s klávesnicí seznámil, a dokonce

poznal určité možnosti programu Word. Ke konci první dílny bylo asi 50% textů zapsaných v počítači. Poněvadž všichni velmi nadšeně přistupovali ke tvorbě kuchařské knihy, překonali omezení a strach, které by určitě měli, kdyby je někdo požádal, aby pracovali s počítačem. Byli uvolnění, psaní na počítači jim působilo radost a uvědomili si, že každý může používat počítač, jestli si práci s ním nacvičí.

Německé tance

Téma bloku cvičení	Tradiční německé/evropské tance
Kompetence (klíčové lisabonské kompetence)	VI Společenské a občanské kompetence VIII Kulturní výraz
Praktické dovednosti	Dovednost využívat praktické informační zdroje – knížky a internet
Pedagogický cíl	Vyvolat zájem skupiny o jiné národnosti, něco se dozvědět o jiných evropských kulturách
Metody	Motivace a podpora
Didaktické materiály	Tabule, knížky, počítače s Internetem, magnetofon s lidovou, německou/evropskou hudbou, informace o krocích využívaných v tomto tanci
Doba trvání	3 hodiny

Popis aktivit

1. Neformální rozhovory. Socializace s jinými osobami stejného původu.
2. Vzbuzování zájmu skupiny o jiné národnosti a evropské kultury. Zapisování na tabuli toho, co skupina zná nebo co ji spojuje s Němci/jiným evropským národem.
3. Hledání informací na internetu a v poskytnutých knížkách na téma ně-

- meckých tanců – individuální práce. Instruktor chodí od osoby k osobě a podporuje je v hledání.
4. Předávání informací ve skupině – každý z účastníků představuje svoje objevy.
 5. Poslech německé hudby a pokus uhádnout taneční kroky k ní.
 6. Celá skupina se učí německý/evropský tanec.
 7. Přetanečení tance společně s instruktorem.

Krok za krokem

Účastníci této dílny opravili svoje dříve získané základní dovednosti při obsluze počítače; naučili se, jak hledat informace na internetu a také v knížkách. Z toho důvodu tato akce přispěla k zvětšení jejich dovednosti psát a číst. Přestože některé úkoly byly obtížné (někteří účastníci dříve nikdy neměli příležitost využívat internet), přistupovala skupina k aktivitám s velkým nadšením. Její členové měli motivaci poznat německé tance, poněvadž si je chtěli na vlastní pěst „vyzkoušet“ doma! Cvičení neznámých tanečních kroků z jiné kultury jim udělalo velkou radost. Navrhli vyhledat na příští dílně informace na téma litevských tanců!

Občanské sdružení Vzájemné soužití je nevládní organizace, která vznikla v důsledku společenského úsilí, jehož cílem bylo překonat následky vážných povodní z roku 1997, které po sobě zanechaly narušenou sociální síť v česko-romských vztazích v Ostravě. Vzájemné soužití je česko-romská organizace zaměstnávající 53 pracovníků, z nichž více méně polovina jsou Češi, a polovina Romové. Vzájemné soužití uskutečňuje řadu projektů v romských komunitách ve městě, a to sociální práci v terénu, poradní centrum, školicí programy pro matky/rodiče, jejichž cílem je jejich příprava na pomoc svým dětem ve škole, podpora pro dospělé Romy (aby absolvovali střední školu a našli zaměstnání), romská kulturní střediska (rekreační aktivity pro děti, mládež a dospělé), projekty získávající důvěru (aby byla překonána oboustranná nedůvěra Romů a policie; aby policie zacházela stejným způsobem se všemi oběťmi trestných činů, bez ohledu na jejich etnický původ; aby se zlepšily podmínky ve vězeních), činnosti ve prospěch ochrany lidských práv (aby se ukončila segregace ve vyučování romských dětí; aby bylo dosaženo omluvy a odškodnění pro romské ženy, které byly oběti nucené sterilizace; aby byl učiněn konec příliš častému odebírání dětí rodičům

a jejich odevzdávání do ústavních zařízení pouze kvůli bídě; aby byly zastaveny deportace romských rodin z města do jiných lokalit).

Vzájemné soužití má významné zkušenosti v účasti na iniciativách financovaných Evropskou unií, společně s nadnárodními programy. V období minulých pěti let řídilo 6 projektů financovaných Evropskou unií.

Úloha Vzájemného soužití v projektu CVE

- Zorganizovat skupinu romských posluchačů a přizpůsobit metodiku CVE jejich potřebám.
- Zorganizovat mezinárodní kurs Grundtvig, ukazující novou metodiku.
- Přispět k jiným úkolům, zvláště k rozvinutí koncepce CVE, a využít jejich výsledky.

Zdroje a zpracování

Mnoho popisů bylo čerpáno z dokumentace pilotážních dílen, kterou zhotovily Elena Gorolová, expertka monitorující CVE, Jana Zetková a Lenka Čermáková, instruktorky skupiny CVE ze Vzájemného soužití. Lucie Foldynová přeložila pro mne tyto texty do anglického jazyka.
Děkuji Vám.

Německo

Kde: **Die Wille gGmbH, Berlin, Německo**

Co: **Dílny CVE, prosinec 2007 — září 2008**

Kdo: Dlouhodobě nezaměstnaní posluchači, osoby s tělesným postižením a také důchodci. Jedna třetina skupiny pocházela z imigračních rodin.

KONTEXT

Na čtrnácti dílnách CVE, financovaných z programu Grundtvig, které se konaly v Die Wille gGmbH v Berlíně, byla velmi různorodá skupina s ohledem na věk, úroveň vzdělání, společenský status, a také vyznání a etnický původ. Tato rozmanitost byla součástí naší koncepce. Většina našich účastníků byla dlouhodobě nezaměstnaná a byla v této době zahrnuta do činností směřujících k vytvoření nových pracovních míst, financovaných Německým pracovní úřadem, jejichž cílem bylo zapojit je do původního pracovního trhu. Zúčastňovali se činností zaměřených na vytvoření nových pracovních míst, dodatečně navštěvovali svůj první kurs Grundtvig. Když přistoupili k dílnám CVE, pracovali hlavně jako asistenti v mateřských školách a školních družinách, zejména v berlínských čtvrtích Neukoelln a Kreuzberg, většinou osídlených populací imigrantů, zvláště tureckých a arabských, s vysokou účastí skupin společensky nepreferovaných. Všechny dílny CVE byly spojené s prací účastníků s dětmi, avšak překračovaly tuto oblast, koncentrovaly se na palčivé problémy účastníků a na jejich reflexe týkající se jejich individuální, kulturní a etnické historie.

CÍLOVÁ SKUPINA

Mnoho našich příjemců, hlavně ženy ve věku 23-60 let, mělo děti. Spousta účastnic byly osamělé matky. Někteří z mladých příjemců, kteří měli odborné vzdělání, nikdy nenašli práci na primárním trhu práce nebo neabsolvovali odborné vzdělání nebo školu. Asi jedna třetina skupiny pocházela z imigračních rodin. Každý měl úplně jiné akademické nebo odborné vzdělání. Někdy neměli žádné. Celá řada účastnic zakusila násilí v rodině nebo v jiných kontextech a hodně z nich mělo jiné traumatické zkušenosti a prodělalo životní krize. Téměř polovina byla tělesně postižena nebo s chronickými nemocemi.

VÝZVY

Koncepce dílen předpokládala spojení kulturních, uměleckých a edukačních aktivit. Pro většinu účastníků to byla nová zkušenost. Během dílen jsme si uvědomili častý problém, totiž že mnoho účastníků ztotožňovalo „učení se“ s metodami, které oni sami nebo jejich dětipoznali ve škole. Z tohoto důvodu bylo pro ně nesnadné angažovat se v tomto novém dobrodružství plném neobvyklých vyučovacích metod, na které nebyli zvyklí. Zpočátku neuznávali zvláště cvičení na rozcvičku spojená s „řečí těla“, atypická cvičení a také skoro všechny druhy her. Avšak když už udělali první krok, mohli využít nové možnosti a jejich motivace systematicky rostla.

Snažili jsme se podporovat každou osobu během jejího individuálního procesu učení se. Naším cílem bylo pomáhat jim soustředit se na vlastní pozitivní zkušenosti, vzdělání, a také:

- na zkoumání vlastního autovědomí
- na rozeznávání, jaký mají vliv emoce na naše chování
- na zkoumání důvodů, kvůli kterým se jiní lidé chovají určitým způsobem
- na to, jak si poradit s vlastním chováním, aby bylo možné dobře se do-
rozumívat.

Postarali jsme se o to, aby se ve skupině vytvořila atmosféra důvěry, pomáhali jsme účastníkům angažovat se v tvůrčí výměně. Určitá pravidla týkající se interakce ve skupině a individuálních potřeb umožnila vytvořit harmonickou rovnováhu. Tato pravidla se opírala o koncepci „soustředěné interakce na tématu“ Ruth Cohn (TZI, nazývaná též „tematickou interakcí“, „tematicky soustředěnými interakcemi“ atd.).

Soustředili jsme se na různorodá témata, taková jako jsou proces učení se dětí v mateřských školách, role matky doma a vlastní proces učení se v dětství a v dospělém věku.

Dle našeho názoru teorie Marii Montessori týkající se svobody činnosti dítěte mají uplatnění také u osob dospělých. Proto také místo aktivní intervence v procesu učení se snažíme podporovat vlastní iniciativu našich účastníků a také jejich dovednost samoorganizace.

ÚSPĚCH

Pozitivní pocity a atmosféra bezpečí ve skupině, což často členové skupiny zdůrazňovali, když sdíleli dojmy během každodenní rekapitulace aktivit

(ang, open feedback rounds), jim umožnily získat dostatečnou sebejistotu a pocit vlastní hodnoty, aby se mohli se stále více uvolněně vyjadřovat ve skupině. Nejen na téma problémů a obtíží v práci nebo doma, ale také — na téma zkušenosti týkající se vlastní kreativity, dovednosti řešit problémy a uvolnit vlastní podnikavost pomocí objevování vlastního tvůrčího potenciálu a soustředit se na něj. Kulturní a umělecké aktivity spojené s edukací dětí pomohly účastníkům seznámit se a rozvinout vlastní kreativitu — zejména těm, kteří nebyli zvyklí debatovat akademickým, teoretickým způsobem. Někteří z nich, kteří se na začátku kursu odmítli zúčastnit jakéhokoliv představení, nakonec poznali velikou radost při ztvárnění rolí a vyprávění historie. Zvláště během dílen na téma vyprávění dějin, a také později, během dvou divadelních dílen, působilo obrovským dojmem pozorování dosahovaných pokroků. Kupříkladu během dílen na téma vyprávění dějin se skupina důkladně učila krok za krokem praktiky a zvyky vládnoucí v jejich vlastní a také v jiných kulturách, zvláště týkající se tradice ústního odkazu, a také individuálních způsobů vyprávění (tradičních) příběhů dětem.

Během divadelních dílen skupina jako kolektiv opětovně objevovala, a/nebo vymýšlela příběhy. Její členové rozšířili svoje dovednosti přeměňování nápadů na divadelní scénky a nesli jisté riziko při přednášení těchto scének na jevišti. Naučili se mezi jiným, že veřejné projevování vlastního strachu („Stresuji se“. „Jsem rozčílená“.) může pomáhat a vůbec není „trapné“. Vystupovali s obrovským nadšením, prokazovali opravdové nadání a schopnost projevovat soucit jiným postavám. Práce ve skupinách na určeném tématu byla pro spoustu osob novou zkušeností a pomohla jim v organizaci vlastního procesu učení se. Vystoupení před skupinou dětí v mateřské škole po týdenních divadelních dílnách se ukázala jako zvláště úspěšná při motivaci posluchačů k novým krokům — nejenom v kontextu vlastních rodin, ale také v práci s dětmi — stejně tak jako při plánování budoucích kroků.

NEFORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Jak jsme již dříve zmiňovali, účastníci dílen CVE, z nichž mnoho pocházelo z imigračních rodin, se vyznačovali různou úrovní verbálních kompetencí v rozsahu čtení a psaní, rovněž v rozsahu způsobu verbálního vyjadřování. V souvislosti s tím bylo rozhodnuto, že kdyby byli postaveni před nutnost napsat závěrečný test, ve kterém by byli požádáni o potvrzení dosažených znalostí písemnou formou, mělo by to opačný účinek, než bylo plánováno, a bylo by to demotivující — zejména když se uvaží fakt, že pociťovali silný

odpor vůči vyplňování jakýchkoliv dokladů. Po každém dni dílen se využívala metoda „samohodnocení“ formou rekapitulace aktivit s účastí zpětných informací. Každý z účastníků vyprávěl skupině o tom, jak se obohatily jeho znalosti a které z jejich aspektů by pravděpodobně mohl využít v povolání nebo v soukromém životě. Účastníci dodatečně obdrželi obálku pro shromažďování všech pomocných materiálů týkajících se znalostí získaných během různých dílen, kupříkladu z oblasti pedagogiky, psychologie, filozofie, náboženství, edukačních teorií, výtvarných a scénických umění, literatury, hudby atd. Tímto způsobem vytvářeli jakousi osobní encyklopedii.

Názory účastníků dílen – druhá divadelní dílna:

Neměla jsem ponětí, na čem se bude tato dílna zakládat. Když jsem uslyšela o plánu předvádět různé scénky, byla jsem vyděšená a ihned jsem chtěla utéci. Ale zůstala jsem a byla jsem překvapená. S radostí jsem se angažovala na dílně. Můj strach se proměnil v radost!
Nadine

Naše představení bylo nádherné. Obšťastnili jsme diváky (všechny děti).
Ali

Naučila jsem se novým úlohám a navázala jsem kontakt s různými aspekty mojí osobnosti.
Linnéa

Mnoho jsme se smály a atmosféra během celého týdne byla velmi dobrá. Líbily se mi naše zkoušky, a zvláště naše představení. Všichni jsme se vzájemně podporovali.
Yasemin

Prožitek toho, co dělali jiní členové skupiny, byl pro mne velikou radostí.
Chalid

Zúčastním se příštích divadelních dílen. Předtím jsem vlastně nechtěla. Dokonce jsem odmítla.
Rosi

Zavedu některé hry a cvičení, taková jako jsou „Sip, Sap, Bop“, ve svém každodenním životě v povolání. Předvádění různých úloh bylo neobyčejně příjemné.
Harry

Pochopila jsem a získala znalosti o tom, v čem spočívá moje přítomnost mezi dětmi. To mi velmi pomůže.

Claudia

Opravdu mohu využít něco z této dílny ve svém osobním a rodinném životě.

Kinga

Rozhovor s Barbarou Kuhn, instruktorkou dílen, a Hannou Bloesser, monitorující expertkou z Die Wille gGmbH

Agnieszka Ginko-Humphries: Mohly byste říct něco o začátku dílen CVE v Berlíně?

Barbara: Na začátku se skupina skládala hlavně z žen ve věku 15-60 let, mnohé z nich byly matky. Pracovaly jako asistentky v mateřských školách a školních družinách. Na začátku očekávaly takové vyučování jako ve škole: stoly a učitele stojícího před třídou, který jim říká, co mají dělat, a všechno zaznamenává. Velmi skepticky přistupovaly ke všem dílnám a raději pracovaly ve školních družinách než „se učily“. Když jsem si toho všimla, začala jsem pociťovat jisté rozčilení kvůli jejich silnému odporu. Když jsem začínala v prosinci 2007, účastníci si dokonce nechtěli sednout do kruhu. V pořádku – tedy jsem je poprosila, aby vstali. Měli jsme míč a házeli jsme ho do kruhu. Osoba, která míč chytila, měla říci, jak se jmenuje a co má ráda nebo co nerada dělá. Po chvíli se tedy atmosféra začala zlepšovat. Dokonce jsme se smáli legračním nápadům, takovým jako: „Jsem Marie a nerada vařím. Zejména nesnáším dělat zapékané jídlo“. Výsledek: všichni si zapamatovali, jak se Marie jmenuje, a atmosféra nebyla tak napjatá jako dříve.

Domnívám se, že velmi důležité bylo pro ně to, že uslyšeli, jak říkám, že všichni jsme dospělí a máme velké životní zkušenosti. Navrhla jsem, abychom zahájili ve skupině tvůrčí výměnu na základě svých zkušeností. Také jsem jim řekla, že bychom mohli pohovořit o různých způsobech, jak využít tyto zkušenosti při práci s dětmi v mateřských školách. Na začátku jsem se zdržovala zmínek o umění, divadle atd. Nejprve jsem chtěla povzbudit účastníky – a také sama sebe – aby si uvědomili potřeby každého člověka. Navázala jsem s členy skupiny dialog, během něhož popisovali různé aspekty svojí práce s dětmi. Tak začal celý proces. Zaznamenávala jsem jejich nápady tykající se jejich individuálních potřeb a zapojovala jsem je do koncepce, která měla uplatnění ve všech dílnách začínajících v únoru 2008. Avšak nezabývala jsem se těmi plány ihned.

A.: Na jaké komplikace jste narazily během prvních dílen?

B.: Většina účastníků byla nesmělá, skeptická a nerada se vyjadřovala před skupinou. Co víc, oni nerozuměli, proč by něco měli dělat, když na to nemají náladu. Ztotožňovala jsem se s takovým názorem, řekla jsem jim tedy, že nikdo nemusí dělat ani říkat to, co nechce. Pouze jsem poprosila, aby informovali skupinu, jestli tomu tak bude. Pro první den dílen jsem připravila pomocné materiály s dotazníkem týkajícím se zájmů účastníků, jejich oblíbených barev, knížek, které mají zvláště rádi, životních moudrostí, osobních vlastností, které jim pomáhají při řešení problémů atd. Cílem tohoto cvičení bylo vzájemné představování sebe skupině. Nejprve každý společně se mnou musel najít partnera pro toto cvičení. Později jsme uskutečnili s našimi partnery rozhovory. Účastníci začali pomalu mluvit o svých zkušenostech s dětmi, v práci i o jiných. Nikdo se už necítil vyobcovaný ze společnosti a účastníci získávali stále větší sebejistotu... Po rozhovoru se dvojice vzájemně představovaly před celou skupinou. Pro některé to bylo opravdu obtížné. Často jsem jim dodávala odvalu: „Nemusíš být „dokonalá“! Jsi dobrá taková, jaká jsi. Jestli jsi nervózní, neboj se k to přiznat“. Nakonec účastníci toto cvičení velmi ocenili. Je to jeden z početných příkladů pozitivního a aktivního učení se! Ale jejich pocit, že jsou potřební na svých pracovních místech a že by dosáhli více, když by tam byli, bylo stále velmi silné. Začali odmítat účast na rozcvíčkách a hrách. Akceptovala jsem to a přizpůsobila jsem tomu svou koncepci. Místo abych jim navrhovala další cvičení, povzbudila jsem je ke čtení textů – pomocných materiálů, které jsem připravila a které se týkaly toho, co děti opravdu potřebují pro bezpečné dospívání.

A.: Pracovalo se ti později se skupinou snadněji?

B.: Další etapou skupinového procesu bylo to, že účastníci mne začali kritizovat a stěžovat si, že se nic ode mne nenaučí. Pamatuji si, že jsem byla opravdu konsternovaná a na začátku bylo pro mne dost těžké se s tím vyrovnat. Přece čtyři první dílny (jednou týdně, šest hodin) šly dobře a zpětné informace od skupiny ke konci každého dne byly pozitivní. Ale musela jsem si přiznat, že pro účastníky bylo důležitým krokem kritizovat silnou osobu, kterou viděli ve mně. Kolegyně z práce mi to pomohla pochopit. Jiným aspektem bylo to, že účastníci si neuvědomovali, že rozcvíčky, cvičení nebo diskuse o záležitostech spojených s tématem jsou důležitým způsobem vzájemného učení se (ang. "peer-learning"), díky kterému nejenom získávají společenské dovednosti, ale také se mnoho naučí o každodenním životě,

což jim pomůže umět si poradit s problémy. Nadále jsme tedy rozmlouvali o jejich potřebách, o složitých způsobech učení se pomocí všech smyslů. Ve stejný den začali mluvit velmi volně o negativních zkušenostech, které se staly jejich údělem v mateřských školách a školních družinách, kde je diskriminovali jakožto osoby bez certifikátů a s velmi malou autoritou.

Po této „koncentrované kritice“ jsem se méně soustřeďovala na osobní reflexi týkající se našich vztahů s dětmi a více na tradiční metody využívané ve vzdělávání dospělých a začala jsem požívat pomocné materiály častěji než předtím. Kupříkladu jsem rozdávala úryvky textů napsaných významnými vzdělavateli, psychology, básníky nebo spisovateli. Tato cvičení měla za účel především pochopení textu. Později jsem poprosila účastníky, aby se shromáždili v malých skupinách, projednali obsah textů, zformulovali vlastní názory a představili celé skupině výsledky. Náhodou jsem odhalila, že když dávám účastníkům příliš mnoho informací nespojených s jejich vlastní zkušeností, ztrácejí zájem a rychle se unavují. Když jsem jim během čtyřdenních dílen navrhla nové téma, kterým bylo „vyprávění příběhů“, přijali to s radostí, protože to bylo spojené s jejich vlastními rodinnými tradicemi. Během dílny při vyprávění historie se mohly využít a rozvíjet různé kulturní aspekty vyprávění příběhů v rodinách.

A.: Měly jste konkrétní nápad, jak pracovat se svojí skupinou?

B.: Ano i ne. Moje víra ve využití různých tvůrčích nástrojů je velmi silná — také proto, že mi pomohly v mém vlastním životě! Hlavním motivem je tvůrčí rozvoj. Během trvání projektu jsem měla příležitost využít všechny své praktické a teoretické znalosti o umění, edukaci, psychologii, filozofii a podělit se o ně s ostatními. Někdy, což jsem již naznačila, jsem musela měnit svoji koncepci v odpovědi na skupinový proces a začala jsem také vyžadovat od účastníků stále větší odpovědnost a pozitivní přínos! Kupříkladu skupina odmítla zúčastnit se video dílen. Akceptovala jsem to, ale vzhledem k divadelní dílně jsem byla neústupná a nepřestala jsem přesvědčovat, že bychom ji měli zkusit. Přijali jsme několik nových členů a ti nadšeně přistupovali ke hře na divadlo — když se k nám připojili, několik členů „staré“ skupiny se to také odvážilo zkusit. Uskutečnění „Dílny vyprávění příběhů“ a „Divadelní dílny“ bylo cílem, který jsem stanovila jako edukátor, jelikož jsem byla přesvědčena, že se povedou! Jsem hrdá, že jsme je nakonec uskutečnili — dokonce dvě divadelní dílny! Ale také se neustále snažím pamatovat na to, aby se tento proces neděl násilně.

H.: Žijeme ve společnosti, která klade důraz na výsledky, ale jestli jsou dosaženy příliš rychle, získané znalosti v nás nezůstávají. Je důležité věnovat dostatek času pro vlastní vývoj, což má za následek větší změnu u účastníků. Neustále myslíme na každodenní život našich příjemců; na to, jak by mohli využít získané dovednosti v obyčejném životě; na stálost výsledků.

A.: *Jaké konkrétní znalosti získala vaše skupina během dílen?*

B.: Je pro mě těžké oddělit proces vlastního vývoje od procesu otevírání se dříve neznámým metodám a obsahům. Znamená to poznávání sebe sama a otevírání se na novým možnostem, na které jsme zapomněli, ale které existují jako naše dovednosti a náš tvůrčí potenciál. Takové poslání můžeme nalézt v základních textech humanistických psychologů a edukátorů. Jedním z nejdůležitějších témat bylo, jak pracovat s dětmi, a zvláště — jak si poradit s konflikty ve vztazích s „problémovými“ dětmi. Je to velmi složitá záležitost a osoby, které pracují ve školních družinách nebo mateřských školách, se musí pozorně podívat na své vlastní projevy chování. Zaměstnávali jsme se tímto problémem v mnoha cvičeních a z různých hledisek. Pamatuji si živou diskusi, která se konala na začátku, a to na téma citátu z indického básníka, který jsem účastníkům dala: „Jestli je dítě opravdu milované, nepotřebuje žádnou edukaci“. Po debatě jsme udělali „bouři mozků“ na téma LÁSKY — a pak jsme pokračovali v živé diskusi na toto téma ještě mnohokrát. Matky také přiznávaly, že často jsou více tolerantní vůči dětem v práci než vůči vlastnímu potomstvu! Během divadelních dílen skupina tvořila scénky s konflikty, ke kterým dochází v každodenním životě. Její členové se naučili vyjadřovat sebe hraním různých úloh, pracovat v kolektivu, a konečně - analyzovat situace a hledat pozitivní řešení.

A.: *Uskutečnily jste čtyřdenní intenzivní dílnu vyprávění dějin. Jaký měla na účastníky vliv?*

B.: Vyprávění příběhů předcházelo práci nad verbálním způsobem vyjadřování a komunikací. Ale za tím se skrývalo něco víc. Bylo to pozvání k návratu do našeho vlastního dětství, připomenutí si příběhů, které nám vyprávěli rodiče a prarodiče, kteří je postupně „přejali“ po vlastních rodičích a prarodičích. Myslím si, že „ústní odkaz“ je důležitou tradicí v kulturách celého světa. Tato dílna byla návrhem cesty spojené se silou starých, kouzelných vyprávění. Připravila jsem Ezopovy bajky a jiné známé texty. Každý zvolil a přečetl jeden z nich nahlas, před skupinou, a prodiskutovali jsme různé

způsoby porozumění tomuto příběhu. Vymýšleli jsme také svoje vlastní vyprávění. Potom jsme vyprávěli příběhy sdělované nám našimi prarodiči a rodiči — a mluvili jsme o jednotlivých kulturních prostředích každého z nás. Osoby narozené v Polsku, Turecku a Srbsku vyprávěly příběhy německy a my jsme je prosili, aby je vyprávěly ve svých mateřských jazycích. Jejich řeč těla se nečekaně stávala úplně jinou! Nakonec si každý zvolil pohádku, historickou epizodu nebo epizodu z vlastní biografie, která pro něho měla význam, a představil ji skupině. Víím, že nadále vyprávěli příběhy, nejenom v mateřských školách, ale také svým dětem a celým rodinám. Polovina skupiny se nechtěla ukázat ve videofilmu, proto jsem neuplatnila natáčení jako dílenskou metodu. Zvěčnila jsem pouze polovinu skupiny, tedy část této dílny je možno nyní vidět v podobě videofilmu.

H.: Přišla jsem na dílny vyprávění příběhů jako účastník a pozorovatel. Ve skupině byly čtyři nebo pět osob, které byly odvážné a motivovaly ostatní. Jedna z událostí se mne opravdu dotkla. Mladá žena, které právě zemřel strýček, musela pronést v kostele pohřební řeč a zeptala se, zda by ji mohla procvičit během dílny. Byl to důkaz důvěry a dobré atmosféry ve skupině. Pronesla řeč a Barbara poprosila posluchače o názory, co by se mohlo změnit nebo opravit. Její otevřenost udělala na všechny veliký dojem a obdržela od nich spoustu podpory.

A.: Byl během dílen důležitý moment, který si výslovně pamatujete?

B.: Ano, byla to chvíle, kdy skončila představení před dětmi. Všichni účastníci byli před nimi hodně nervózní a mnoho z nich mělo chuť utéci. Po představení, kdy jsme se shromáždili v kruhu, zavládla sympatická atmosféra plná přichylnosti! Jiným takovým momentem bylo, když mladá matka z jiného státu řekla skupině, že následkem zúčastňování se kursu si začala více hrát se svými dětmi. Řekla, že v případě obtížných situací se svými dvěma syny využívá dokonce "hraní úloh" (ang. role play). Začala také více vyprávět svým dětem o vlastním životě, který během války nebyl lehký. Cítila se, že je důležité, aby vyprávěla více o svém životě. Na nás všechny to udělalo velký dojem.

A.: Jaké motivační mechanismy povzbuzující účastníky k učení se a k aktivitě byly nejefektivnější?

B.: Nu což, myslím, že se nemůže vyžadovat příliš mnoho, vždycky je třeba uplatnit rozum, raději nabízet a zvát lidi k účasti než nutit je, aby něco udělali. Důležitá je také akceptace skutečnosti, že každý může rozhodovat, zda se chce se v něčem angažovat, nebo ne. Pravidla Ruth Cohn mi velmi pomáhala! Klíčové bylo, aby se docenil individuální způsob chování každého. Cítila jsem úlevu účastníků, když jsme se dohodli na základních pravidlech interakce (pracovní dohoda). Pamatuji si jednoho z příjemců, který měl nepochybně vážné psychické problémy, což někdy snižovalo jeho schopnost konstruktivního přínosu do skupinových diskusí. Jeho vyjádření byla často pro jiné členy skupiny nesrozumitelná. Bylo vidět, že se ho skupina pokoušela integrovat a nevyklučovala ho, čehož jsem se na začátku obávala. Pro některé členy skupiny to znamenalo těžkou situaci — prověření jejich běžného postoje. Když jsem si to uvědomila, pochopila jsem, že to byl pro nás všechny velký krok kupředu. Každý má individuální omezení; v této situaci mnoho účastníků dovedlo překročit svoje meze! Jiným efektivním motivačním mechanismem je styk edukátora s účastníky na stejné úrovni. Z jedné strany by se jim mělo ukázat, že jsem také citlivým člověkem. Z druhé strany — je třeba pamatovat, že jako instruktor vždy zodpovídám za skupinový proces. Je nutno najít rovnováhu mezi shovívavostí a výsledky.

A.: Které dílny byly podle vás nejzajímavější nebo vydařené?

B.: Velmi se mi líbila dílna vyprávění příběhů. Ve skupině se udály krásné věci! Kupříkladu den, ve kterém jsme rozmlouvali o našich různých vírách a o tom, jak si poradit s dětmi z různých kultur, vyvolal obrovský dojem! V tomto kontextu dvě divadelní dílny byly také neobyčejně vydařené. Zvláště druhá z nich. Ale je těžké změřit úspěch. Vystoupení před dětmi byla něčím, co jsme mohli bezprostředně uvidět, uslyšet a pocítit, ale kdopak by mohl říci, že vnitřní pocity účastníků nebyly stejně významné a bohaté na následky, ačkoli mnohem subtilnější?

H.: Na závěr divadelních dílen předvedla skupina několik scének před účastníky jiných dílen. Když se jich zeptali, zda jim edukátor dal text představení, odpověděli: „Ne, udělali jsme to sami. To my jsme všechno vymysleli“. Byli na sebe velmi pyšní.

A.: Využily jste během dílen mnoho „stop kultury“ — vytvoření představení a jeho přednášení, čtení prózy a poezie, návštěva výstavy. Jak jste vedly účastníky k umění a kreativě?

B.: Jak už jsem zmiňovala dříve: velmi opatrně, někdy pomocí velmi "jednoduchých" cvičení. Kupříkladu když jsme začali probírat téma "řešení konfliktů", dala jsem jim dva výtisky s citáty slavných básníků nebo filozofů na téma „hněv“. Každý si měl zvolit citát, který se mu nejvíc líbil. Pak jsem je poprosila, aby řekli, proč si zvolili právě jej. Toto cvičení bylo velmi inspirující a příjemné. Poněvadž básníci a filozofové používají jiný jazyk než lidé v každodenním životě, účastníci se seznámili s různými způsoby psaní a myšlení na téma takto běžné záležitosti jako „hněv“! Na dílně vyprávění příběhů jsem poprosila účastníky, aby napsali pohádku, s využitím pěti slov: „les“, „sbírat“, „šála“, „zlatý“ a „zoufalý“. Nejprve byli skeptičtí, protože se domnívali, že se jim nepodaří vymyslet dobrý příběh. Avšak pohádky, které napsali a přečetli nahlas, byly velmi krásné. Hanna a já jsme byly překvapené, jak mnoho různých druhů prózy se objevilo: milostný román, biografický příběh, pohádka — a všechny spontánně vymyšlené. Na všechny to silně zapůsobilo. Jak řekl Joseph Beuys, významný německý umělec: „Každý je umělec“. Myslím, že bychom si měli zapamatovat toto tvrzení a pokoušet se rozvíjet umělce v sobě. Vše, co je třeba k tvůrčímu vývoji, jsou vlastní nápady a několik technik z různých oblastí umění. Pochopitelně sama kreativita neudělá z nikoho umělce, ale na druhé straně sama technika neznamená nic bez lásky a angažovanosti.

A.: Jak tyto nositele kultury pomohly účastníkům v procesu učení se?

B.: Jak už jsem dříve zmínila, měly klíčovou úlohu, pomáhaly v rozvíjení sebejistoty a také skupinového uvědomění. Jestli lidé nevěří ve vlastní hodnotu, nemohou rozvinout svoje schopnosti. Motto „něco stvoříme“ je klíčovým činitelem v učení se a vedení tvůrčího života. Jestli nad lidmi dominuje strach, měli bychom navrhnout strategie, které jim pomohou strach překonat, nebo poprosit o pomoc. Každý člověk musí rozhodnout, kdy je čas na činnost. Samovývoj a pocit vlastní hodnoty jsou důležitými podmínkami učení se po celý život.

H.: Během dílny vyprávění příběhů jedna z účastnic zahrála scénku opřenou o biblický příběh o Salome, jak jí ho vyprávěl dědeček, který jej interpretoval jiným způsobem než Bible. Jeden z ostatních účastníků zpochybnil její interpretaci a prohlásil, že jisté historické skutečnosti spojené s náboženským přesvědčením se nemají měnit. Vzplála živá diskuse. Členové skupiny se z ní mnoho naučili. Je to dobrý příklad, jak umění může vyvolávat emoce a vést k novým zjištěním, a proto také ono může být prostředkem edukace.

A.: Jaké rady byste daly lidem, kteří pracují s podobnými skupinami — posluchači dlouhodobě nezaměstnanými?

B.: Takovým účastníkům obvykle chybí sebejistota. Především je důležité, aby se vytvořila atmosféra důvěry. Pravidla Ruth Cohn jsou podstatná jako základní přínos pro vývoj jakékoliv dané skupiny dospělých. Nezbytná je víra v kreativitu skupiny! Neustále jsem to opakovala, aby se na to nezapomnělo. Neustále pracuji na vlastním stanovisku a pokouším se nevyžadovat příliš mnoho a moc nemluvit! Pro mne podporování samostatných činností znamená podporu vlastní iniciativy a schopnosti jiných lidí. Je třeba si také uvědomit, že naučit se mluvit „nemá“ pro účastníky základní význam. Musí se naučit brát sebe vážně, uvědomovat si a oznamovat svoje potřeby a omezení. Těmi, kterým musíme opravdu poděkovat za všechna tato zjištění, jsou naši účastníci. Všechny pozitivní efekty jsme získali společně. Mnoho jsem se od nich naučila a jsem jim za to velmi vděčná!

Náš příkladový pomocný materiál:

Navrhovaná pravidla dílen:

- Prosím, zkus dávat v tom kursu to, co bys chtěl obdržet od jiných, a vice versa. Tento předpoklad je základem všech dalších návrhů.
- Rozhodni se na vlastní odpovědnost, kdy chceš přispět do skupiny nějakým vkladem a kdy bys raději nic neříkal.
- V daném okamžiku může mluvit pouze jedna osoba . Jestli chce mluvit několik osob současně, situaci je třeba řešit ve skupině.
- Pokaždé když cítíš, že nejsi opravdu schopen se něčeho zúčastnit (kupříkladu proto, že jsi podrážděný nebo nesoustředěný), prosím neváhej, ihned o tom řekni. Jestli jsi nepřítomný (duchem), zbavuješ se jistě šance. Zbavuješ také skupinu svého potenciálního přínosu. Jakmile se situace vysvětlí, může se skupina vrátit do dřívější interakce nebo se může pohnout trochu v jiném směru.
- Prosím, neříkej „kdosi“ nebo „my“ místo „já“. Tímto způsobem se často vyhýbáme osobní odpovědnosti za vlastní slova. Nikdo nemůže mluvit za jiné, jenom za sebe.

- Když kritizuješ, prosím nezevšebecňuj. Zkus dát na srozuměnou, že vyjadřuješ svůj osobní názor. Tímto způsobem, dáváš jiným šanci, aby akceptovali nebo odmítli to, co říkáš. Každý může využít tvůj vklad, necítí přitom, že se s ním zachází protekčně nebo že dostává kázání.
- Buď si vědom nejenom toho, co se říká, ale také toho, jakou řeč těla používáš ty a spoluúčastníci dílen. Je to klíč k neznámým emocím a motivacím — tvým vlastním a skupiny.

Tato metoda je založena na zjištění, že i když posluchači mohou pochopit fakta a kontext s využitím pouze svých schopností týkajících se poznání, učíme se efektivně jaksi tělem i duší. Výše uvedená navrhovaná pravidla mají pomoci setkat se s člověkem v celku, vzít v úvahu jeho myšlenky a pocity, jeho současnost, minulost a budoucnost.

Podle psycholožky Ruth Cohn

Ústní odkaz a vyprávění příběhů: od pohádek k rapu

Téma bloku cvičení	Dovednost vyprávět příběhy Přehled příkladů načerpaných z klasických mýtů, bájí, pohádek, tradičních vypravěčů v archaických kulturách a v současném vyprávění příběhů
Kompetence (klíčové lisabonské kompetence)	I Dorozumívání se v mateřském nebo cizím jazyce VI Společenské kompetence VIII Uvědomění a kulturní výraz
Praktické dovednosti	Dovednost hrát různé krátké scénky na základě literatury, pohádky nebo báje. Analyzování jejich významu. Zpracovávání vlastních fiktivních nebo skutečných příběhů, jejich uvádění, využívání hlasu pro vyjadřování různých nálad, cvičení artikulace a výslovnosti

Pedagogický cíl	Různé verše a vyprávění jsou využívány jako příklady a „probouzejí“ vlastní tvůrčí dovednosti účastníků. Učí se – ve formě hry – sebevyjadřování a využívání kulturních pokladů nejenom ve vlastním životě,–, ale také v práci s dětmi
Metody	Práce ve skupinách a s partnerem Častá cvičení k povzbuzování svobodných asociací. Různá cvičení pro soustředění, která učí debatovat a poslouchat, poskytovat a dostávat zpětné informace
Didaktické materiály	Tabule flipchart, lístky papíru, tužky, složky pro každého účastníka Různé pomocné materiály: s verši nebo vyprávěními, 2 výtisky týkající se daného tématu, rekvizity pro vyprávění příběhů, papírové masky, videokamera
Doba trvání	4 dny od 9 hodin ráno do 3 hodin odpoledne

Popis aktivit dílny vyprávění historie

První den

1. Zahájení: Co očekávám od této dílny? Stupnice od -5 do +5 na tabuli flipchart povzbuzuje každého k popsání jeho nálady v tomto okamžiku. (Totéž se opakuje také ke konci dne.)
2. Každý z účastníků vybírá z košíku citát jako motto pro příští dny a přečte je nahlas před skupinou.
3. Uvedení do programu dílen (trvajících 4 dny) a jeho cílů. Edukátor připomene účastníkům „pracovní smlouvu“ (pravidla Ruth Cohn týkající se dorozumívání ve skupině), která byla dojednána na začátku kursu CVE.
4. Vymýšlení společného příběhů: Sedí se v kruhu, každý účastník zahajuje vyprávění příběhů. Po jedné nebo dvou větách Edukátor zatleská rukama; soused, který sedí těsně vedle pokračuje v příběhu atd.
5. Vymýšlení příběhů pomocí pěti slov: „les“, „trhat“, „šála“, „zlatý“, „zoufalý“. Každá osoba příběh zapisuje.

6. Prezentace příběhu před skupinou.
7. Bouře mozků. Jaký je cíl příběhů a báje? Shromažďování nápadů na tabuli flipchart a jejich prodiskutování.
8. Krátká přednáška edukátora na téma dějin „vyprávění příběhů“. Pomocné materiály na toto téma.
9. O poslechu: Individuální vnímání a kritéria volby (pomocné materiály a výměna názorů na téma, jak děti poslouchají příběhy).
10. Cvičení „Multiball“: Skupinová hra s využitím pohybu pro zpříjemnění.
11. Rekapitulace – Zpětné informace: Jak jsem se dneska cítil/cítila? Co bylo dobře, co bylo špatně?
12. Ukol na příští den: Zvol oblíbený verš, vyprávění nebo citát.

Druhý den

1. Zahájení: Jak se dneska cítím v tomto okamžiku?
2. Cvičení na rozcvičku: „Výměna míst“. Pohybové cvičení, které učí výrazné výslovnosti a umožňuje ve skupině skvělou hru. Účastníci sedí v kruhu, schází jedna židle. Jeden z účastníků stojí uprostřed kruhu a říká kupříkladu: „Všichni, kteří mají na sobě oblečené něco černého“ nebo „všichni, kteří mají rádi prázdniny na horách“ nebo „všichni, kteří mají bratry, ... v této chvíli si vymění místa!“. Když se ostatní zvednou, pokouší se osoba uprostřed obsadit místo, a tak dále.
3. Ezopovy bajky. Volba jedné z bajek a příprava na její předvedení. Znamenávají se klíčová slova. Následuje představení bajky.
4. Edukátor rozdává lístečky s takovými pojmy, jako jsou: „smutný“, „veselý“, „vystresovaný“, „zamilovaný“ atd. Účastníci jsou požádáni, aby přečetli vyprávění a předváděli tyto rozmanité pocity.
5. Účastníci sedí v kruhu. Každý může říci pouze jedno slovo. Jeho nejbližší soused řekne další slovo. Cílem je skupinové vyprávění příběhu, a také „připuštění“ nelogického výsledku.
6. Vymýšlení a zaznamenávání nového příběhu. (Mnoho účastníků pocítilo, že je to obtížnější než vyprávění příběhu, který už existuje.)
7. Účastníci se spojí do dvojic a rozvíjejí vlastní vyprávění, které následně prezentují před skupinou s využitím „stop-obrázků“ nebo masek, kostýmů a/nebo ho přečtou nahlas.
8. Účastníci se dělí o své zkušenosti z dětství, týkající se ústní tradice, vyprávění příběhů atd.
9. Rekapitulace a zpětné informace: Účastníci říkají, co soudí o dnešním setkání. Co by mohlo být jiné nebo lepší?

Třetí den

1. Zahájení: Jak se dneska cítím v tomto okamžiku?
2. Rytmické cvičení: Tleskání se zavřenýma očima. Účastníci sedí v kruhu, se zavřenýma očima. Když je edukátor požádá, aby zahájili, začnou tleskat rukama. Po chvíli je doprovází bubínek. Následně jsou požádáni, aby povstali, otevřeli oči a pohybovali se kolem dokola v tanci.
3. Tvoření „stop-obrázků“. Diváci musí uhádnout, co znamenají.
4. Spojování do dvojic a tvoření krátkých interaktivních scének bez použití slov.
5. Představení krátkého textu: oblíbené příběhy, verše nebo staré pohádky – skupinová práce, využívání masek, loutek nebo tkanin jako kostýmů. Texty představeny v němčině a v mateřských jazycích účastníků. Provedeno porovnání obou představení. Vystoupení byla částečně nafilmována videokamerou, pokud k tomu dali účastníci souhlas.
6. Účastníci se dělí o své zkušenosti z dětství, týkající se ústní tradice, vyprávění příběhů atd.. (pokračování druhého dne, č. 8).
7. Rekapitulace a zpětné informace: Jak jsem se dnes cítil/cítila? Co bylo dobré, co bylo špatné? Co se mohlo udělat lépe? Edukátor připomíná skupině úkol na příští den, totiž předvedení příběhu (samostatně nebo ve skupině) tak, jako by diváci byli dětmi nebo dospělými, kteří našemu jazyku nerozumí.

Čtvrtý den

1. Jak se dneska cítím v tomto okamžiku?
2. Cvičení na rozcvičku: Multiball.
3. Příprava příběhu jako skupinová práce.
4. Předvedení příběhu (samostatně nebo ve skupině) tak, jako by diváci byli dětmi nebo dospělými, kteří našemu jazyku nerozumí. Herci opět rozhodují, zda využít rekvizity, kostýmy, masky, loutky, nebo ne, ale také mohou provést volbu scénických metod: pantomimy, stop-obrázků. Pro jejich kreativitu neexistují omezení! (Opět byla vystoupení částečně natočena videokamerou, pokud k tomu dali účastníci souhlas).
5. Diváci sdělí svůj názor na téma každého představení – pokud osoba, o které je řeč, je chce slyšet. Úkol: Co udělali dobře a co by se mohlo zlepšit.
6. Rekapitulace a zpětné informace na téma celé dílny.

Dojmy účastníků dílen ze shrnutí:

Byla jsem překvapená svojí schopností – pokladem, který se mi podařilo získat. Nemohu se dočkat příští dílny.

Bylo to lepší, než jsem očekávala.

Bylo to tak složité, že mnoho věcí využiji ve vlastním životě.

Zbavila jsem se nesmělosti. Měli jsme několik dobrých cvičení na provedení veřejného vystoupení a prezentaci přednášky před diváky.

Obvykle trpím koktavostí, ale v této skupině to nebyl problém díky atmosféře důvěry.

Uvědomila jsem si, že mám problémy s projevováním emocí, zvláště hněvu. Musím se to naučit. V každodenním životě jsem mnohem více upjatá a vážná, ale tady jsem se dovedla chovat více uvolněněji, kupříkladu během svého představení letu Ikara.

Atmosféra ve skupině byla velmi upřímná. Mohli jsme říkat, co si myslíme, a vzájemně jsme se akceptovali.

Velmi se mi to líbilo, i když jsem spíše pasivní člověk. Mnoho jsem se naučila.

Nevěděl jsem, co mám očekávat, ale dobře jsem se bavil a mnoho zkušeností si vezmu do svého života. Pouštěl jsem se do rizika, kupříkladu tehdy, když jsem vystupoval před skupinou. Nikdy dříve jsem si nepředstavoval, že to budu schopný udělat.

Divadelní dílna – 5 dnů

Téma bloku cvičení	Vytváření krátkých scének, společné zkoušky, předvádění různých krací a úloh, vystoupení 2x před Obecnstvem
Kompetence (klíčové lisabonské kompetence)	I Dorozumívání se v mateřském nebo cizím jazyce VI Společenské kompetence VIII Uvědomění a kulturní výraz
Praktické dovednosti	Vytváření dramatických scének – kolektivní práce, zpracovávání krací a učení se hrát úlohy Představení různých hereckých metod: využití hlasu pro vyjadřování různých nálad, artikulace a výslovnost, řeč těla a výraz tváře
Pedagogický cíl	Vývoj kreativity a otevřenosti, uvědomění si individuálních vlastností jiných lidí, zvětšení sebejistoty a víry ve svoji schopnost prezentace Znalost divadelních metod
Metody	Práce v kolektivu a ve dvojicích, bouře mozků, rozcvičky, cvičení pro soustředění a relaxační cvičení, hudba a rytmus, diskuse, veřejné vystoupení a podělení se o dojmy během rekapitulace aktivit, drama a divadlo Forum, epické umění
Didaktické materiály	Tabule flipchart, lístky papíru, tužky, složky pro každého účastníka, několik výtisků (hry, cvičení, texty písniček), míče, tkaniny, rekvizity, papírové masky, příslušenství, videokamera, monitor, CD přehrávač, digitální kamera, bubínky
Doba trvání	4 dny od 9 hodin ráno do 3 hodin odpoledne

Koncepcí a cílem dílny je interaktivní představení ve školní družině pro děti ve věku 4-8 roků. Doporučuje se, aby účastníci vzali na sebe největší možnou odpovědnost a rozvinuli vlastní iniciativu. Jejich motivace a odva- ha vystoupit je povzbuzována různými cvičeními na rozcvičku, technikami stop-obrázků a jinými cvičeními spojenými s řečí těla a výrazy tváře, které jsou známé z divadla (zvláště divadla Forum Augusto Boala). Počínaje třetím dnem pracují účastníci ve dvou kolektivech, samostatně rozvíjejí témata, scénky a krea- ce. Úkolem edukátorů je asistovat, pomáhat a dodávat odva- hu.

Popis aktivit divadelní dílny

První den

1. Předložení programu dílny (trvajících 5 dnů). Oba edukátoři vysvětlují, jaký je cíl představení pro děti ve školní družině pátého dne.
2. Zahájení: Co očekávám od této dílny? Stupnice od -5 do +5 na tabuli flipchart vyzývá každého, aby popsal svou náladu v tomto okamžiku. (Opakuje se to také ke konci dne).
3. Seznamovací hra (noví účastníci se připojili ke skupině), využití umě- leckých pohlednic, zobrazujících různé formy a motivy umění. Všichni jsou požádáni, aby zvolili tu, která se jim nejvíc líbí. Každá osoba řekne skupině, jak se jmenuje, a vysvětlí, proč zvolila danou pohlednici.
4. Edukátor navrhuje, aby účastníci určili pravidla komunikace ve skupině, ta se nakonec sepíše formou písemné smlouvy.
5. Cvičení na rozcvičku: „Střídání míst“. Motorické cvičení, které učí výraz- né výslovnosti a umožňuje skvělou zábavu ve skupině. Účastníci sedí v kruhu. Schází jedna židle. Jeden z účastníků stojí uprostřed kruhu a říká kupříkladu: „Všichni, kteří mají na sobě oblečené něco černého“ nebo „Všichni, kteří mají rádi prázdniny na horách“ nebo „Všichni, kteří mají bratry, ... v této chvíli si vymění místa!“. Když se ostatní zvednou, osoba uprostřed se pokouší obsadit místo, a tak dále.
6. „Stop-obrázky“: Edukátor vysvětlí, na čem se toto cvičení zakládá, a prosí účastníky, aby navrhli obrazy. Úkol pro skupinu 2-3 osob: Před- vést „stop-obrázky“ představující různé konflikty. Diváci musí uhádnout jejich význam (je to cvičení před představením).
7. „Omezení/Hranice 1“: Složitý pokus zkoumat vlastní a cizí hranice. Krea- ce představují cestující metrem: starší muž, mladá žena, úslužná osoba nebo nudný člověk libovolného pohlaví. Muži mohou hrát ženské úlohy

a ženy mužské. Po každé improvizované scéně účastníci diskutují, jak se kreace chovaly — zda oboustranně respektovaly svoje hranice, nebo ne. Jak tyto kreace reagovaly, či hranice nebyly respektovány? Mohly si lépe vědět rady s touto situací?

8. „Omezení/Hranice 2“: Účastníci stojí ve dvou řadách. Každý si najde partnera a konverzuje s ním. Úkol se zakládá na nalezení takové vzdálenosti od partnera, která se zdá „náležitá“, tzn. pohodlná. Edukátor řekne: „Jak se cítíš, jestli tvůj partner odstupuje o krok... přibližuje se o krok... odstupuje o dva kroky...?“
9. Jazyková motanice, s různými rýmy obtížnými k přečtení. Úkol: Zvol jeden z rýmů, přečti a opakuj ho před skupinou, vyjádři různé emoce dříve dohodnuté s edukátorem.
10. Cvičení: Předávání gesta. Účastníci stojí v kruhu. Jeden z účastníků zahájí — vymyslí a pak „dále předává“ (směšné) gesto. Osoba, která stojí těsně vedle něho, musí toto gesto zopakovat a „dále předat“. Toto je třeba dělat co nejplynuleji. Při pokračování hry lze použít dodatečné variace a používat různé hlasy a akcentování.
11. Cvičení s 10 slovy: Účastníci velmi rychle doplňují mezery v textu o deseti větách spojených s tématem „mezikulturní konflikty“.
12. Rekapitulace a zpětné informace (ve stupnici od -5 do +5). Co bylo dobré, co bylo špatné. Odpovědi účastníků se srovnávají s těmi, které uvedli na začátku dne.

Druhý den

1. Qigong a jiná tělesná cvičení.
2. Zahájení: Co očekávám od této dílny? Stupnice od -5 do +5 na tabuli flipchart vyzývá každého, aby popsal svoji náladu v tomto okamžiku.
3. Diskuse u kulatého stolu na téma „mezikulturní konflikty a děti“ a také čtení prvních asociací, které se objevují v souvislosti s tímto komplikovaným problémem.
4. Improvizační cvičení: Krátký prozaický text (někdy není delší než jedna věta, kupříkladu: „Žít, nebo nežít — to je, oč tu běží“) je postupně recitován účastníky, kteří vyjadřují různé pocity dohodnuté s edukátorem.
5. Neverbální cvičení: Účastníci se procházejí po sálu a pomocí gest a výrazů tváře se pokoušejí vyjádřit pocity, o jejichž předvedení žádá jejich edukátor.
6. Účastníci se spojí do malých skupin a improvizují scénku: v pekárně, u holiče, v kuchyni nebo v kavárně. Cílem je předvedení konfliktu pomo-

- cí co nejmenšího počtu slov.
7. Výše uvedená scéna se hraje před ostatními účastníky. Herci říkají divákům, co se pokoušeli vyjádřit, a diváci dávají zpětné informace, jak interpretovali „poslání“.
 8. Rekapitulace a zpětné informace. Účastníci říkají, co cítí v souvislosti s dnešním setkáním. Co by se mohlo udělat jiným způsobem nebo lépe?

Třetí den

1. Qigong a jiná tělesná cvičení.
2. Zahájení: Co očekávám od této dílny? Stupnice od -5 do +5 na tabuli flipchart vyzývá každého, aby popsal svoji náladu v tomto okamžiku.
3. Rytmické cvičení: Tleskání se zavřenýma očima. Účastníci sedí v kruhu se zavřenýma očima. Když je edukátor požádá, aby zahájili, začnou tleskat. Po chvíli je doprovází bubínek. Následně jsou požádáni, aby povstali, otevřeli oči a pohybovali se kolem dokola v tanci.
4. Účastníci se shromáždí ve dvou skupinách, aby vypracovali scénickou hru, která se bude předvádět. Začnou od shromažďování nápadů (bouře mozků) na téma mezikulturního konfliktu, který může vzniknout v každodenním životě. Když se dohodnou na scénách, vyberou místo děje, diskutují na téma jmen, věku a jiných vlastností kreace a rozhodují, kdo zahraje hlavní kreaci. Později začnou zkoušky.
Edukátor má za „úkol“ uvěřit v kreativitu účastníků a nevměšovat se. Některé skupiny cítí potřebu určit harmonogram před zahájením zkoušek. V takovém případě edukátor může připomenout, že není dobré příliš moc diskutovat, lépe je ihned zahájit zkoušky, poněvadž během práce nevyhnutelně nastávají změny. Jiné skupiny mohou cítit potřebu rozvíjet scény během hraní, prohlubovat kreace v konfrontaci s jinými kreacemi a během stálého střídání interakce. V takovém případě jim edukátor může pomoci hru zjednodušit a soustředit na to, aby postavy a konflikt dostaly hloubku a věrohodnost.
Tyto různorodé techniky závisí ve vysoké míře na interakci a dynamičnosti ve skupině.
5. Cvičení pro celou skupinu: Opakování rytmického cvičení a učení se zpěvu (písnička z Ghany s názvem Ajelevi za doprovodu bubínků).
6. Rekapitulace a zpětné informace na stupnici od -5 do +5. Odpovědi účastníků se srovnávají s těmi, které uvedli na začátku. Účastníci říkají, jak se cítili, když pracovali ve skupinách. Co by se mohlo udělat jiným způsobem nebo lépe?

Čtvrtý den

1. Qigong a jiná tělesná cvičení.
2. Zahájení: Co očekávám od této dílny? Stupnice od -5 do +5 na tabuli flipchart vyzývá každého, aby popsal svoji náladu v tomto okamžiku.
3. Na tabuli flipchart se zapisuje navrhovaný plán představení ve školní družině, a také to, která scéna má být první, druhá atd., kdy se mají ukázat stop-obrázky, jaké emoce mají být vyjádřené, který z účastníků má být prostředníkem mezi diváky a herci.
4. Počítání do 10: Cvičení na rozcvičku, rozvíjející vědomí a soustředění skupiny: Účastníci stojí v kruhu, jeden z nich řekne "jedna". Jiná libovolná osoba v kruhu může říct nahlas další číslici, až skupina odpočítá do desíti. Vyzva určuje, že jestli dvě osoby uvedou stejnou číslici, skupina musí začít od 1. Cílem je dopočítat do 10 bez opakování, ale s uvedením každé číslice.
5. Ve dvou skupinách: Zkoušky.
6. Kostýmová zkouška s připravenou dekorací, rekvizitami a příslušenstvím. Je třeba zaznamenat, jaké rekvizity jsou nezbytné pro herce v konkrétních scénách. Seznam je třeba vzít na představení. Nácvik scény ještě jednou, jestli je dost času. Účastníci rozhodují, co každý z nich donese na pohoštění se švédským bufetem, které se bude konat ke konci dílny.
7. Rekapitulace a zpětné informace na stupnici od -5 do +5. Odpovědi účastníků se srovnávají s těmi, které uvedli na začátku. Účastníci říkají, jak se cítili, když pracovali ve skupinách. Co by se mohlo udělat jiným způsobem nebo lépe?

Pátý den

1. Qigong a jiná tělesná cvičení.
2. Zahájení: Stupnice od -5 do +5 na tabuli flipchart vyzývá každého, aby popsal svoji náladu v tomto okamžiku.
3. Příprava k představení: Co je třeba vzít na místo vystoupení (seznam, rekvizity, kostýmy atd.)?
4. Jestli je třeba, skupiny samostatně hru zkouší.
5. Cvičení na rozcvičku, počítání od 1 do 20.
6. Přechod na místo vystoupení a jeho příprava na představení.
7. Představení.
8. Návrat do sálů, ve kterých se konala dílna.

9. Příprava studeného pohoštění, společné besedování v dílenských sálech.
10. Účastníci se shromáždí v kruhu. Ohodnocení vystoupení a celého týdne dílen ve stupnici od -5 do +5. Jaká byla nejkrásnější chvíle tohoto týdne? Které zkušenosti tohoto týdne byly obtížné/stresující?
11. Rozdání vysvědčení o účasti.

Shrnutí

Když se obě skupiny rozhodly, jaké téma budou rozvíjet, jedna z nich (téma: „Fotbal s přáteli“) zpracovala precizní sekvenci události dříve než její členové začali hrát, a druhá (téma: „Rodina Meyerhoff doma“) nejprve vypracovala postavy a hlavní konflikt. Scénka vznikla díky improvizaci, analýze a opravám. Představení obou skupin byla velmi živá díky nadšeným divákům, kteří od začátku byli nadšeni různými hádankami a hrami, což vyvolalo živý dialog mezi herci a diváky.

Pro většinu účastníků tento druh práce a vystoupení byly něčím novým, a dříve ani nepomysleli, že je budou moci udělat. Získali nové komunikační dovednosti a praktické znalosti z oblasti divadelních cvičení, rozcviček a hereckých metod. Uvěřili také ve vlastní potenciál a byli velmi pyšní na společně provedenou práci. Nesmělé osoby získaly sebejistotu a odhalily u sebe neznámé dovednosti a talenty. Mluvily o atmosféře plné důvěry, která jim usnadnila podstoupit riziko a navázat otevřenější komunikaci.

Plán představení:

1. Edukátor vysvětlí dětem, kdo jsme a co se stane.
2. Čtyři „stop-obrázky“. Děti navrhnou možné interpretace.
3. Několik účastníků ukazuje dětem krátké cvičení na rozcvičku, zatímco jiní připravují výpravu.
4. Přednáší se první hra: „Rodina Meyerhoff doma“.
5. Edukátor povzbuzuje děti k diskusi na téma uvedeného konfliktu a vybízí je k tomu, aby navrhly eventuální řešení.
6. Uvádějí se jména herců.
7. Přednáší se druhá hra: „Fotbal s přáteli“.
8. Edukátor povzbuzuje děti k diskusi na téma uvedeného konfliktu a vybízí je k tomu, aby navrhly eventuální řešení.
9. Uvádějí se jména herců.

I. scénář divadelní dílny Die Wille gGmbH vypracován účastníky

„Rodina Meyerhoff doma“

Postavy

Meyerhoffovi, německá rodina:

Hannelore, matka, 40 let

Manfred, otec, 43 let, pracuje na finančním úřadu

Dvojčata: Maria a Martin, oba 15 let

Hassan, mladý Turek, chlapec Marie a spolužák Martina

Paní Berg, sousedka rodiny Meyerhoff, 60 let

Edukátor, který ohlašuje scény a hovoří s diváky

Rekvizity

5 židlí, malý stůl, tašky s nákupem, láhve, noviny, několik tkanin pro dekoraci

Dějový podklad

1. scéna:

Hassan navštěvuje doma dvojčata Marii a Martina. Sedí ve svém pokoji. Martin tancuje pro ně breakdance. Chce se zúčastnit soutěže „Nová německá superhvězda“. Zamilovaní mladí, Maria a Hassan, nejsou příliš nadšeni jeho vystoupením. Martin jim nabízí cigarety a pivní láhev. Oběma se to velmi líbí.

2. scéna:

Trojice slyší zvuk klíče ve dveřích bytu. Rychle schovávají svoje cigarety a pivo. Rodiče, ověšení nákupem, vstupují do bytu a nesou potravinářské výrobky do kuchyně. Později vstupují do dětského pokoje, mají podezření a chtějí se dozvědět, zda někdo kouřil. Děti se nepřiznávají, Martin představuje rodičům Hassana, svého přítele a spolužáka ze třídy, který, jak tvrdí, mu přišel pomoci v děláni domácího úkolu.

3. scéna:

Rodiče mu úplně nevěří. Jdou do kuchyně. Otec si sedne a začíná číst noviny; matka rozbaluje tašky s nákupem a několikrát prosí svého manžela, aby přinesl z auta láhve s vodou, pivem a šťávou. Otec je podrážděný, že ho ruší, volá svého syna, aby to udělal. Martin je rozzlobený, protože konstatuje, že vždycky on musí plnit všechny povinnosti, a odpovídá, že to může také udělat jeho sestra. Nakonec Maria a Hassan vycházejí, aby přinesli láhve. Matka kritizuje svého manžela za neustálé hubování dětí a za to, že je příliš přísný.

4. scéna:

Maria a Hassan se vracejí a schovávají dvě láhve piva. Později matka zjišťuje, že dvě láhve chybějí. Vstupuje do dětského pokoje a dochází ke konfrontaci. Nepřiznávají se, že láhve vzali. Zvoní zvoněk. Matka otevírá. Sousedka, paní Berg, ji prosí o krátký rozhovor. Ženy si sednou na pohovku. Paní Berg si stěžuje, že dvojčata často poslouchají velmi hlasitou hudbu. Matka ji ujišťuje, že se to už nebude opakovat. Když paní Berg vychází, prohlašuje, že si všimla, jak se před chvílí Maria objímala a líbala s tureckým chlapcem na schodišti. Sousedka vychází a matka zůstane, je vyvedená z míry a zlobí se.

5. scéna:

Matka ihned říká svému manželovi, co se dozvěděla. Rodiče jsou pobouřeni a jdou do pokoje dvojčat, aby si promluvili s Marií. Rozvíjí se ostrá hádka mezi dcerou, rodiči a Hassanem. Padají formulace xenofobního charakteru: „Moje dcera s Turkem! K nevíře! Vrať se, odkud jsi přišel!“ atd. Dvojčata Hassana brání, ale on vychází z pokoje rozzlobený, proklíná rodiče a odpovídá na urážky urážkami. Maria jde za ním: „Jdu s tebou. Nezůstanu tady ani o chvíli déle!“. Rodiče se ji pokoušejí zadržet. Bratr Martin zůstává a říká: „Zase jsem sám a zase jsem zmaten!“

6 scéna:

Edukátor rozmlouvá s mladými diváky. Ptá se jich, co si myslí, že cítily postavy v představené konfliktní situaci a zda mají nějaké nápady, jak bylo možné tento konflikt vyřešit rozumněji. Obvykle debata vede k otázce: „ Mohou tresty konflikt vyřešit, nebo jsou možné jiné způsoby?“.

II. scénář z divadelní dílny Die Wille gGmbH vypracován účastníky

„Fotbal s přáteli“

Postavy

Německá rodina:

Elvira, matka

Nina, dcera

Jochen, syn

Mehmet, mladý Turek, přítel Jochena

Sportovní zpravodaj a hospodář programu talk-show

Edukátor, který ohlašuje scény a hovoří s diváky

Rekvizity

3 židle, malý stůl, rám TV obrazovky, mobilní telefon, vlajky: německá a turecká, čepice-kšiltovky pro chlapce, šály fotbalových družstev, televizní ovladač

Dějový podklad

1. scéna:

U dveří zvoní zvonek. Mehmet navštěvuje Jochena doma. Oba jdou do přijímacího pokoje, kde Nina hovoří přes mobil.

2. scéna:

Matka Elvira vstupuje do přijímacího pokoje, přináší jídlo a pití a hubuje na fotbal.

3. scéna:

Mehmet, Jochen a Nina se hádají na téma televizního programu. Chlapci stojí v opozici k Nině, která jde ke své matce do kuchyně a stěžuje si na ně. Matka opětovně vstupuje na scénu a zase hubuje na fotbal.

4. scéna:

Napjatá atmosféra v přijímacím pokoji: Mehmet a Jochen se dívají na televizi na zápas Turecko-Německo. Jsou velmi podráždění. První gól dává turecké družstvo. Nina vstupuje do pokoje a myslí, že branku dává německé družstvo. Mehmet je nadšen, Jochen — je zklamán.

5. scéna:

Sportovní zpravodaj (herec drží před svým obličejem rám, který představuje televizní obrazovku) komentuje s narůstajícím vzrušením vývoj událostí: „1:1; 2:1; 2:2 v osmdesáté minutě!!! 3:2 pro německé družstvo v devadesáté minutě!!!“.

6. scéna:

Nina a Jochen jsou šťastní, že „jejich družstvo“ zápas vyhrálo. Objímají se a tančí, naplňuje je radost. Mehmet se zlobí, že jeho družstvo prohrálo. Neumí se těšit ze štěstí svého přítele. Nepřijímá nabízený bramborový salát, protože je to typické německé jídlo: „Nenávidím bramborový salát“.

Jochen nemůže pochopit, proč přítel nesdílí jeho radost. Nakonec ho také zachvacuje zlost a rychle odpovídá: „Scheiss Döner“ („Kebab je také k čertu!“).

Mehmet vychází z bytu a bouchne dveřmi.

Zpravodaj: „Německému družstvu přeje štěstí!“

7. scéna:

Studio talk show

Hospodář talk show se svými hosty, Mehmetem a Jochenem. Pokouší se dovést ke smíření přátele, kteří se stali nepřáteli, když se dívali na fotbalový zápas. Nakonec se Mehmet a Jochen usmiřují, podají si ruce a objímají se.

Die Wille gGmbH, Berlín je organizace známá v Německu z práce s dětmi, mládeží a dospělými, aktivně podporuje vzdělání, kulturu, odborná školení a zaměstnání již 30 let. Jejím hlavním cílem je podpora mládeže a dospělých za účelem zvětšení jejich odborných možností a životních perspektiv.

Die Wille gGmbH se účastní také multikulturních a multináboženských programů a také spolupracuje s institucemi a zástupci křesťanské, židovské a muslimské víry. Die Wille gGmbH má velké zkušenosti v organizaci školení pro mládež a dospělé, kteří potřebují podporu, stejně jako dílen pro trenéry a instruktory. Specializuje se také na využívání tvůrčích a uměleckých metod za účelem zvyšování základních kvalifikací. Die Wille gGmbH rozvíjí spolupráci na celostátní a mezinárodní úrovni a má velké zkušenosti v tvorbě a zavádění mezinárodních programů v oblasti vzdělání, odborných školení.

Úloha Die Wille gGmbH v programu CVE

- Organizace pilotážních dílen s využitím zkušeností ve spojování tvůrčích metod vyučování s odbornými školeními pro nepreferované skupiny.
- Organizace mezinárodního kursu Grundtviga, s cílem představit novou metodiku.
- Účast na přípravě mezinárodní konference ve Vilnius.
- Účast na jiných úkolech, zvláště v kampani podpory výsledků programu.

Zdroje a zpracování

Mnoho popisů bylo čerpáno z dokumentace pilotážních dílen, kterou zhotovila Hanna Bloesserová, expertka monitorující CVE a Barbara Kuhnová, instruktorka skupiny CVE z die Wille gGmbH.

Barbara Kuhnová a Hanna Bloesserová opravily a rozšířily text kapitoly.

Děkuji Vám.

Polsko

Kde: **Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki,
Bielsko-Biała, Polsko**

Co: **dílňy CVE, listopad 2007 - červen 2008**

Kdo: integrační skupina posluchačů s fyzickým nebo mentálním postižením a také důchodci, skládá se z mužů a žen ve stejném poměru. Nejmladší z účastníků měl 23 roky a nejstarší 75! Někteří z příjemců pracovali v podniku chráněné práce (Zakład Aktywności Zawodowej), jiní byli nezaměstnaní nebo v důchodu. Většina z nich neměla v životě možnost studovat nebo účastnit se dodatečných edukačních kursů. Mnoho účastníků přispělo do skupiny svými všeobecnými a odbornými znalostmi, povzbuzovali a podporovali zbytek skupiny.

Očekávání: Skupina chtěla strávit svůj volný čas zajímavým způsobem, naučit se věci potřebné v životě, nabyt jisté vědomosti a najít přátele.

Názory účastníků dílen:

Přesto, že mám styky se střediskem postižených osob, tady jsem pochopila mnoho věcí díváním se a posloucháním. Byla jsem velmi vzrušená. Lidem to dalo ohromně mnoho. To není jenom záležitost předávání vědomostí, ale také společného trávení času, tvoření.
Celina

V klubu invalidů s poruchami pohybu jsem se dozvěděl, že jsou takové skupinové aktivity. Otevřely se mi tady myšlenkové perspektivy. Mám rád aktivity, když se něco stále děje, např. filozofie, bylo to velmi zajímavé. Víím teď, kolik ještě nevím. Nejednou doma беру materiály z aktivit, listuji v nich, prohlížím si je a ještě se víc dozvím než na aktivitách. Jsem šťastný, že někdo na mne myslí, že na stará kolena mohu přicházet do Teatru Grodzkiego.
Eugeniusz

Slavíme Andrzejki

V prvním měsíci dílen byla návštěvnost dost nízká — některých cvičení se účastnilo jenom 4-5 účastníků. Tento problém byl vyřešen organizací skupinových akcí (oslavy Andrzejek a Vánoc), což vytvořilo magickou atmosféru a přispělo k integraci skupiny. Během jednoho z úkolů zavedených Renatou, naší monitorovací expertkou, si účastníci předávali z ruky do ruky mandarinku

a říkali, co si přejí v novém roce. Nejstarší člen skupiny přiznal: „Mám 75 roků a nikdy předtím jsem něco takového neprožil.“ ... Návštěvnost se zlepšila a od ledna se každých dílen účastnilo průměrně 9-10 z 12 účastníků.

Otázkou diferenciacie skupiny z hlediska vědomostí a dovedností jsme se zabývali pomocí soustředěného přístupu k žákovi. Jestliže někdo nechtěl nebo nemohl vykonávat určený úkol pomocí kreslení, mohl ho popsat slovy — nebo opačně. Velmi často se na aktivitách pro zobrazení různých informací využívaly diarámečky, obrázky a fotografie. Během divadelních dílen se cvičilo — hry, šerm, pochodování atd. Díky tomu se všichni účastníci více aktivizovali a zvětšila se jejich sebedůvěra.

Po šesti měsících intenzivní práce (setkávání dvakrát týdně) se skupina trochu unavila. Někteří účastníci si stěžovali, že musí dělat určené úkoly („One! Zase psaní!“), ale přestali připomínat, že to nedovedou udělat nebo že v tom nejsou dobří. Ke konci kursu začala skupina cítit neklid před svým prvním veřejným vystoupením, ale relaxovala při jistých integračních aktivitách, takových jako zpívání polských písniček spojené s hodováním nebo hraní humoristických scének z pohádek bratří Grimmů „Muzikanti z Brém“, ve kterém zvířata — zpěváci-amatéři — vystupovali s úspěchem. Pomohlo také zhlédnutí představení jiné skupiny vedené Teatrem Grodzkim.

Největším problémem ke konci kursu bylo, že se skupina chtěla dále setkávat, a díky novým finančním prostředkům to nadále dělá!

Názory účastníků dílen:

Mnoho věcí jsme neprobírali ve škole, něco člověk slyšel, ale ne důkladně. Tady poznáváme všechno podrobněji. Všichni se aktivně účastnili skupinových aktivit.
Basia

Nic jsem nevěděla o záhadách divadla, a tady jsme se učili, jak to vypadá uvnitř: bidýlko, spouštěcí plošiny... Určitě jsem více odvážná, musela jsem se ukázat na divadelních aktivitách. Nebojím se někomu něco říct nebo předat. Odvaha a vědomosti.
Urszula

Nekonečná legenda

Pokaždé, když jsem jako pozorovatel navštěvovala naši skupinu, vždy mne zarazila srdečná a vřelá atmosféra během edukačních a divadelních dílen. Vždycky jsem byla vítána jako přítel, člen skupiny, proto jsem se také sama stávala žákem — a studovala mapu Evropy, dozvěděla jsem se, jak cestovali Romové přes Asii do Polska, četla jsem německé pohádky a poznávala jsem, jak udělat loutku ze šály... Byla jsem inspirovaná velkým výběrem témat, která skupina probírala — celými staletími vědy, napsala jsem dokonce pro ni básničku popisující náš kurs, která byla využita při opakování materiálu. Skupina byla velmi ráda, že budu redigovat knížku na téma jejích dílen. Její členové vyjádřili souhlas s rozhovorem s koordinátorkou Marií Schejbal a se mnou, říkali nám, jaké si z projektu odnesli poučení. Také jsme je doprovázely během různých akcí spontánně organizovaných účastníky a naším kolektivem — středovečerní večeře, valentýnské dílny a grilování...

Nesmírně příjemné bylo pozorovat, jak skupina lidí omezených věkem nebo nemocí se stává tak kreativní a otevřená různým formám umění. Projevovalo se to ve vyprávěních, scénářích, básničkách, kresbách a hudbě tvořené účastníky. Jeden z mužů, který na začátku tvrdil, že neumí hrát, byl povzbuzen instruktorem umění k oživení loutky. K jeho údivu se mu podařilo vytvořit studii, která se skupině velmi líbila. Starší člověk, který s velkou nechuť přistupoval k uměleckým, expresivním aktivitám a nikdy předtím nekreslil, začal je dělat a tvrdil, že díky tomu se cítí lépe. Cvičení, které se zakládalo na vymýšlení dodatečných epizod legendy o založení Vilniusu tak upoutalo tři důchodce, že po aktivitě šli spolu domů, během celé cesty rozvíjeli a tvořili tento příběh!

Všichni účastníci přispívali svým dílem do diskuse a většina z nich se spontánně rozhodla připravit veřejná vystoupení týkající se vlastních zájmů a podělila se s ostatními o své vědomosti a zaujala čestná místa vůdců skupiny. Veřejná vystoupení se lišila tematikou a formou — od neformálních besed o návštěvě historických míst na Litvě a prohlížení fotografií z dřívějších divadelních kursů, k minivýstavě, četbě poezie a oživené diskusi o malířství G. Klimta a V. Gogha.

Jsem přesvědčena, že všichni účastníci rozvinuli svoje společenské a kulturní kompetence, a co je nejdůležitější, naučili se učit. Jejich osobní vývoj byl zvláště pozorovatelný v připravených divadelních představeních. Účastníci

se rozhodli vytvořit umělecká díla o Litvě, protože její dějiny a kultura nejsou příliš dobře známé v jižním Polsku. Skupina se chtěla naučit nové věci, ale také představit obecnstvu jisté legendy našeho souseda a partnera projektu. Premiéra divadelní hry „Legenda o Velkém knížeti Gedyminu“ se konala během našeho každoročního Svátku malých a velkých v květnu roku 2008 na hlavním náměstí v Bielsku-Białé a byla velmi dobře přijata obecnstvem. Herci využili kostýmy a dekorace — spolu s turem (štedověkým divokým volem) — jejichž příprava jim zabrala téměř měsíc! Úspěch tak velmi motivoval členy skupiny, že se rozhodli připojit dodatečné scény k druhému představení. Konalo se 28. června 2008 během akce zorganizované Radou města. Někteří účastníci, kteří se nezúčastnili premiéry, se tehdy poprvé v životě odhodlali vystoupit. Členové skupiny se zúčastnili inaugurační přehlídky Mezinárodního festivalu loutkového umění 24. května 2008, převlečení ve svých kostýmech oživovali vlastnoručně zhotovená zvířata (obrovského tura a železného vlka). Škoda, že jste tam nebyli a nemohli jste to vidět! Zapůsobilo to na mne velikým dojmem.

Jsem velmi šťastná, že někteří z účastníků měli možnost účastnit se zájezdu na Litvu po ukončení dílen CVE. Podařilo se nám získat finanční prostředky, abychom vzali s sebou pět členů skupiny na naši mezinárodní konferenci ve Vilniusu v listopadu 2008. Nejenom se zúčastnili a pomáhali během dílen pro edukátory dospělých, ale také předvedli účastníkům konference svoji hru o ptácích. A prohlídka Trakai, dřívějšího hlavního města Litvy, o kterém se učili během našich dílen, bylo to nejlepší „přisvojování si vědomostí“, jaké jsme si mohli představit!

Názory účastníků dílen:

Aktivity byly pestré — vědomosti a divadlo. Soustředili jsme se na Litvu a vzniklo představení. Všechno bylo vedeno uvolněně, s humorem. Každý měl právo vyjádřit to, o čem přemýšlí a co cítí. Je to pro mne pokračování procesu otevření, změny prostřednictvím činnosti s lidmi. Alina

Dá se tu mnoho naučit. Je příjemná atmosféra. Těší mě, že jsem mohl něco psát. Piotr

Rozhovor s Janem Chmielem, předsedou a divadelním instruktorem Bielskiego Stowarzyszenia Artystycznego Teatr Grodzki

Agnieszka Ginko-Humphries: Řekněme něco o začátku dílen. Jak se podařilo integrovat tak různorodou skupinu?

Jan.: Integrace skupiny proběhla pomocí různých divadelních cvičení, která používám už léta. Některá se ukázala jako více účinná, jiná méně. Skupina se tak integrovala, že po ukončení dílen chce dále pracovat a hrát představení! Ke konci projektu se rozhýbaly osoby, které k němu dříve přistupovaly s nedůvěrou. Některé nás překvapily svojí aktivitou, jako kupříkladu pan Eugeniusz během představení a mimo představení. Jiný účastník, s neobyčejně individuálním pohledem na umění, který chtěl vnucovat svůj názor jiným, rovněž prošel metamorfózou a z dominantní osoby se stal rovnoprávným členem skupiny. Všichni účastníci se velmi rozvinuli.

A.: Jsou nějaká cvičení pro integraci skupiny, která bys mohl doporučit jiným instruktorům?

J.: - Bojím se činit prohlášení a uvádět cvičení, která se mají osvědčit u každé skupiny. Všechno závisí na okolnostech a na tom, kdy je dané cvičení zaváděno — na začátku, nebo po měsíci práce... Integrace skupiny má přivést k tomu, aby se její členové spolu dobře cítili a nepozorovali rozdíly mezi například osobou nepostiženou a postiženou.

A.: Na čem jsi začal pracovat nejprve? Pamatuji si, že jsi chtěl vytáhnout skupinu od stolů, zvednout ji ze židlí.

J.: Když jezdím s divadelními dílnami po Polsku, často se setkávám se stereotypem myšlení o divadle. Divadelní aktivity se spojují s rozdáním textů, jejich naučením se zpaměti a zahráním situace na jevišti — na tom práce v dílnách končí. Já začínám od vzájemného poznání členů skupiny a jejich individuálního poznání sebe sama a svých možností. Taková cvičení dovolují podívat se na divadlo z jiného hlediska a soustředit se na dovednosti dřímající v každém člověku. Snažím se nedělat nic proti něčí povaze. Kupříkladu je ve skupině osoba velmi inteligentní a zdvořilá, která by se necítila dobře, kdyby měla představovat černý charakter. Za prvé neškodit!

A.: Jak se může hodit angažovanost na divadle v každodenním životě?

J.: Divadlo může pomoci v obtížných situacích, například při vyřizování věcí na úřadech, v obchodech, se sousedy. Lidé získávají sebejistotu a učí se autoprezentaci — jak se dobře ukázat, „prodat“. Spousta z nás neumí dobře o sobě mluvit, cítíme, že to je proti naší povaze. Proto jsem zavedl aktivity ve dvojicích, při kterých účastníci měli vyprávět o dané osobě, jako by touto osobou byli sami. Toto cvičení se velmi dobře osvědčilo a opakovali jsme je v různých konfiguracích v celém bloku dílen.

A.: Jakým způsobem jste spolupracovali s Piotrem — instruktorem edukačních cvičení, aby vaše dílny byly tematicky spojeny?

J.: V první fázi jsme hledali společnou cestu. Vyměňovali jsme si informace o tom, co jsme dělali na skupinových aktivitách. Rozhodujícím momentem bylo rozhodnutí o přípravě představení o Litvě a získání vědomostí o této zemi. Tehdy začaly tyto dva bloky dílen běžet souběžně a doplňovat se. Účastníci začali upravovat scénář představení pod vlivem edukačních cvičení a získaných vědomostí. Byly doplňovány nové informace získané na cvičení s Piotrem. Velmi bych chtěl, aby skupina mohla odjet do Vilniusu, prohlédnout si Trakai...

A.: Edukace a divadlo se vzájemně prolínaly ve tvých skupinových aktivitách. Učili jste se oživovat předmět, dělat dekorace a rekvizity, například obrovského tura, seznámili jste se s názvoslovím spjatým s dějinami divadla, konala se pravidelná opakování z druhého bloku dílen...

J.: Na začátku opakování, když jsem se ptal, co dělali na předchozích skupinových aktivitách s Piotrem, byla reakce „aby se mě rychle zbavili“: „Četli jsme něco o Litvě“. Ale já jsem se dále ptal: „A co jste četli?“. Odpovídali: „Legendy o knížeti Gedyminu“. Tehdy jsem je poprosil, aby mi je vyprávěli. Musel jsem z nich tahat informace. Chtěli rychle odbýt otázku a dělat něco nového. Snažil jsem se zavést takovou opakovací metodu, aby celými větami vyprávěli o dřívějších aktivitách — co bylo na začátku, uprostřed a na konci, aby zachytili celé příběhy. Pochopitelně to záviselo na možnostech účastníků, někteří odpovídali ve dvojicích, doplňovali se. Scénář našeho představení vznikl právě z příběhu — navrhoval jsem, co může být v jednotlivých epizodách, a vypravěč to překládal do vlastního jazyka, čímž tvořil příběh. Některé epizody obohacoval a jiné zkracoval a to bylo také zajímavé. Je velmi zajímavým her-

cem, protože ne vždycky souhlasí s režisérem. Byla to tvůrčí činnost, nikoli reprodukční. Jeho úloha byla velmi obtížná — zakládala se na improvizaci. Nejedna profesionální herec by propadl, kdyby neměl napsaný text. Všechny tyto prvky, které jsme procvičovali během aktivit, dokonce i ožívování předmětu, dávaly účastníkům pocit bezpečí v chápání divadla, vedly k seberealizaci a tvůrčímu naplnění. V lidech dřímá mnoho talentu.

A.: To znamená, že herci na jevišti prostě improvizovali?

J.: Ano, ale byla to tematická improvizace, řízená. Dbal jsem na to, aby do scénáře uváděli vtipné prvky, poněvadž smích je prvkem edukačním, rehabilitačním a integračním. Poutá skupinu k sobě, neznamená to, že může být zneužíván. Když to situace vyžaduje, je třeba zachovat vážnost. Pouze důstojná cvičení mohou být vedena například v divadelní škole, kde se studenti chtějí stát profesionálními herci. My pomocí hry dosahujeme cíle. Skupina vytvořila představení v přátelské, žertovné atmosféře. Někdy jsem musel skupinu ukázněvat! Bylo vidět, že se spolu cítili velmi dobře, seznamovali se, hovořili spolu i po aktivitách.

A.: Čím je to pro tebe divadlo?

J.: Dodnes si pamatuji slova jednoho herce ze skupiny v Olszówce — ze Střediska psychiatrické léčby. Řekl mi, že od dětství toužil postavit se na jeviště a zahrát. Divadlo je magie. Nečekaně se shromažďuje skupina deseti osob v různém věku s různými zdravotními poruchami a životními problémy a chtějí cvičit. Kdybychom oslovili někoho na ulici a poprosili, aby zahrál v představení, řekl by „Zmiz!“. A tady ve skupině, na jevišti se děje neslýchaná věc — jednota činnosti.

A.: Avšak přípravy doprovází také obtížná práce, třeba vytvoření dekorace. Pamatuji si, že naše skupina během čtyř setkání pracovala na jedné věci — obrovském turu. Říkal jsi, že se musí naučit dělat něco od začátku do konce.

J.: Začali jsme od fáze přípravy projektu. Někteří sami kreslili, jiní potřebovali jakousi podobiznu, například ilustrace z encyklopedie, aby zjistili, jak taková divoká kráva vypadala. Spousta činností měla edukační hodnotu, například se ukázalo, že několik lidí má problém s používáním pravítka a odměření 10 cm bylo výzvou. To bylo pro mne překvapení. Nepostřížený člověk si nemusí všimnout, že je nějaký problém. Kdybychom nestavěli stavbu turu, nikdy bych se to nedozvěděl.

A: V průběhu těchto prací byl krizový moment. Někteří gumovali vlastní kresby tura, tvrdili, že nejsou schopni...

J.: Tenkrát jsem jim opakoval po celou dobu, že každý má vlastního tura. Na příští cvičení donesli hotové práce, které nakreslili doma! Nemusí se umět kreslit jako Leonardo da Vinci, ale všechno je třeba zkusit. Cvičení přispívala k tomu, aby se odhalily různé věci, poznalo se divadelní kuchyně — navrhování a tvoření dekorace, technické záležitosti, logistické, nemluvím o teoretickém hledisku. Skupina se seznamovala například s názvoslovím spojeným s divadlem — od nápovědní budky a orchestrionu po bidýlko. A jaký je rozdíl mezi scénografem a scénáristou. Učení se tomuto názvosloví probíhalo formou zábavy. Tvořili jsme jednu tasemnicovou větu a každý přidával něco za sebe. „Do divadla přišel režisér a ...“

A: Po čtyřech měsících integračních úkolů jste přešli na děláání představení o Litvě. Kdy je ten správný moment pro zahájení práce nad představením?

J.: Dílny probíhaly jenom osm měsíců, tedy práce nad představením byla intenzivní. Chtěli jsme přidat prvky spojené s českou a německou literaturou, ale chyběl nám čas. Soustředili jsme se na Litvu, protože v jižním Polsku je legenda o Gedyminu absolutně neznámá. Spojení umění a edukace se tady velmi prověřilo. Umožnilo skupině získat teoretické vědomosti o dějinách, kultuře, umění Litvy. Představení legendy o Gedyminu upevnilo vědomosti. Jestli se někdo zeptá účastníků za pět roků, jak vznikl Vilnius, budou vědět odpověď. Po cvičeních pouze edukačních, teoretických taková znalost „vyprchá“.

A: Na co je třeba pamatovat při práci s divadelní skupinou?

J.: Nemůže se příliš zvedat příčka. Lidé se musí účastnit činnosti dobrovolně, bez nucení. Nicméně divadelní práce se skupinou by měla končit představením. V průběhu cvičení se rodí nezbytnost ukázat vlastní práci jiným a ne schovávat scénář v šuplíku. Pro skupinu CVE vzniklou v místním prostředí, vystoupení na takové důležité městské akci, jako je Svátek ulice 11. listopadu, bylo vyznamenáním a naplněním. Zahráli pro své město. Pozdravuji celou skupinu a přeji hodně uměleckých a životních úspěchů.

červenec 2008

Rozhovor s Piotrem Kostuchowským, instruktorem edukačních cvičení ve Stowarzyszeniu Teatr Grodzki

Agnieszka Ginko-Humphries: Řekni prosím něco o počátcích práce ve tvé skupině.

Piotr: Počátky nebyly zvlášť obtížné, atmosféra byla lehce upjatá. Správné formy bez jistoty, co za nimi stojí, sympatie nebo pouze konvence... Práce na skupinových aktivitách vyžadovala aktivitu a ochoty ujímat se slova nebylo mnoho. Teprve když se skupina sžila a zformovala jako kruh vůči sobě přátelských lidí, získaly aktivity na tempu, všichni projevovali menší nebo větší elán. Koncové aktivity se vedly tak rychle, že účastníci s neklidem přemýšleli, co bude dále, co budeme dělat potom. Přípravy na představení „Gedyminův sen o železném vlku“ natolik pohltily, že zbývalo málo času na smutné předvídání.

A.: Co se změnilo během aktivit?

P.: Účastníci rozvinuli skrytý potenciál, stali se více kreativními, odvážnými, otevřenými novým zkušenostem. Avšak nejdůležitější bylo, že se probudili nebo posílili svoji zvědavost na svět, chuť jej poznávat - čili vzdělávat se. Pokud na začátku aktivit byli především odběrateli umění, pak ke konci se stali lidmi toužícími tvořit a tvořícími umění. Díky tomu byly možné například efektivní edukační dílny týkající se kultury Litvy, které sloužily ke shromažďování materiálu dovolujícího připravovat historické představení o založení Vilnius. Touha uvést toto představení, tedy ztvárnit umělecké dílo, byla hnací silou činnosti účastníků dílen.

A.: Čím je pro tebe nová metodika vyučování prostřednictvím umění?

P.: Prostředek edukace dospělých lidí, který naplňuje optimismem! Vidím podstatu metody vypracované v CVE ve spirále, jejímiž jednotlivými prvky jsou: estetický předmět, nezbytné vědomosti pro vytvoření vlastního uměleckého předmětu, nový estetický předmět ...Vycházíme od odběratele umění, aby se stal tvůrcem a více kompetentním odběratelem umění. To zase dává sílu pro opětovný styk s uměním a světem na vyšší úrovni pochopení umění, světa a sebe sama. Právě tato situace může být a byla využívána jako pohonná síla pro další činnosti. Toto nelze udělat bez vědomostí a informace o tom, co chceme představit, bez řemesla přinášejícího pravidla

umění. S těmito součástmi je třeba se seznámit, je třeba se jim naučit. Je to moment edukace. Aby bylo možno zpracovat představení o Gedyminu, je třeba vědět, jak se středověcí Litevci oblékali, čemu věřili, jak žili, a což je nejobtížnější, jak mysleli. Je třeba se naučit pravidlům pohybu na jevišti nebo v plenéru. Teprve tento materiál umožňuje vytvořit umělecké dílo.

A.: Jaké konkrétní metody se ukázaly jako účinné?

P.: Účinné byly aktivizační metody. Mezi nimi jsem nejčastěji používal diskusi, metodu náhody, bouři myšlenek, klasickou problémovou metodu, metodu inscenace, dramatu, mentální mapu. Obvykle byla některá z těchto metod na jednotlivých dílnách dominantní, avšak metody se prolínaly a spojovaly. Nynější metody byly podávací: beseda, veřejné vystoupení, přednáška a také práce ve skupinách nebo dvojicích. Účinnost cvičení byla nesmírně závislá na využití zkušeností účastníků cvičení, na tom, jak se dotýkala jejich emocionální sféry, a což bylo nejdůležitější - určení cíle edukačního úsilí. Nezbytný byl pragmatický rozměr cvičení: učím se, aby se připravil materiál k činnosti. Často to směřovalo k tomu, že se během edukačních dílen vytvářela miniverze uměleckého předmětu - tvůrčí vyprávění, pracovní písně, zpěv, dramatická scénka, umělecké čtení textu s rozdělením na úlohy.

A.: Zapojovaly účastníky při cvičení více tvořivé prvky?

P.: Ano. Po jedné z dílen lidé během cesty domů diskutovali, jak vypracovat dramatickou scénku, co se stane, jací jsou doopravdy její hrdinové. Dost často se vedly rozhovory, jejichž tématem byly skupinové aktivity. Když přicházeli na dílny, mnohokrát měli přichystané otázky nebo řešení problémů zmiňovaných na cvičeních.

A.: Co bylo pro tebe výzvou?

P.: Největším výzvou byl zájem o vzdělání a zdokonalování se velmi diferencované skupiny osob s různorodými problémy a formami postižení. Novátorská myšlenka projektu otevírala možnosti nových forem práce, které jsem se snažil vypracovávat a používat, avšak jejich hodnotu jsem mohl posoudit teprve ke konci skupinových aktivit. Toto rozpřáhnutí v čase podrobovalo zkoušce moje intuitivní přesvědčení o správnosti zvolené cesty a účinnosti použitých prostředků.

A.: A nejkrásnější chvíle?

P.: Byla jich spousta, účastníci dílen mnohokrát byli vůči mně vřelí a projevovali důvěru. Na první schůzce po Novém roce skupina prohlásila, že se nudila bez našich schůzek a že se těší ze setkání. Ke konci aktivit jsem položil otázku „Stálo to za to, takhle se namáhat?“, sborově odpověděli „ Stálo to za to. Kdy se setkáme, až tento projekt skončí?“

Prosinec 2008

Vybrané návrhy dílen

Středověká Litva – práce nad uměním

Během našich dílen CVE zabral litevský blok čtyři měsíce. Skupina se důkladně seznamovala s dějinami a kulturou Litvy na edukačních cvičeních a „odehrávala“ vlastní vědomosti v průběhu divadelních aktivit. Pro potřeby této knížky byly vybrány a popsány v kratším didaktickém bloku nejvydařenější aktivity.

Téma bloku cvičení	Příprava představení o středověké Litvě
Kompetence (klíčové lisabonské kompetence)	I Dorozumívání se v mateřském jazyce V Dovednost učení se VIII Uvědomění a kulturní výraz
Praktické dovednosti	I 2. Účast na diskusi I 6. Skupinové tvoření uměleckých textů prozaických a dramaturgických V 5. Dovednost kritického myšlení, srovnávání vědomostí z rozmanitých zdrojů

	V 7. Dovednost shrnování informací VIII 5. Tvůrčí dovednosti – způsob vyjadřování vlastních zkušeností a osobnosti
Pedagogický cíl	Tvoření pocitu vlastní hodnoty a také shody hodnoty a osudu všech lidí, aktivizace účastníků, zlepšení jejich sebevědomí, přípravy na veřejné vystoupení
Metody	Skupinová práce s materiály, hledání adekvátních informací, redakční cvičení, tvůrčí úkon – psaní scénáře divadelní hry na základě legendy, učení se a cvičení šermu, brain storming, shrnutí informací, divadelní cvičení
Didaktické materiály	Texty – litevské legendy, zejména týkající se vzniku Vilniusu (například „O železném vlku“ a „O Lizdejkoví“), obyčejná tabule nebo typ flipchart, materiály o středověkých dějinách Litvy, diarámečky zobrazující hlediska litevské kultury, informace o turu (divokém volu), plastové meče, mopy, materiály pro zhotovení scénických rekvizit a kostýmů
Doba trvání	4 hodiny (4 x 45 minut)

Popis cvičení

1. den

1. Neformální rozhovor s členy skupiny. Otázka na jejich očekávání spojené s dílnami.
2. Diskuse na téma divadelní hry o Litvě. Co víme o této zemi? Bouře mozků a zapisování informací na tabuli. Instruktor zdůrazňuje nezbytnost shromáždění a rozšíření vědomostí nezbytných pro přípravu divadelní hry o Litvě.
3. Známé a neznámé litevské legendy. Účastníci jsou rozdělení do dvou skupin. Každá z nich obdrží několik textů litevských legend a také infor-

- mace o Litvě a Vilnius. Účastníci si mají rozdělit mezi sebou materiál, zběžně ho přečíst a podělit se o získané informace.
4. Skupiny si sdělí vlastní objevy, pro podrobné obeznámení zvolí dvě legendy („O železném vlku“ a „O Lizdejko“). Lizdejko byl velekněz, který pomohl knížeti Gedyminovi interpretovat sen o železném vlku — bylo to znamení, že tam je třeba založit město (Vilnius), které se stalo hlavním městem. Kníže Gedymin byl velmi statečný vládce — vyhrál v boji proti loupežníkům a divokému volu — turu. Účastníci čtou zmíněné legendy.
 5. Seznámení se s informacemi získanými z legend.
 6. Psaní scénáře dramatu o založení Vilnius (deseti — dvacetiminutové vystoupení). Na základě sebraných informací skupina spolu s instruktorem píše části dějství dramatu a přidává vlastní epizody, rozvíjí legendu. Text se může napsat v celku, nebo je pouze nastíněný, aby se ponechalo místo pro improvizaci. Jestli mají účastníci problém, zda si text zapamatují, lze uvést vypravěče (ceremoniáře), který bude představovat postavy a objasňovat obecenstvu, co se bude odehrávat. Herci mohou hrát beze slova.
 7. Obsazování úloh. Instruktor spolu se skupinou rozhoduje o tom, kdo bude představovat hlavní hrdiny. Účastníci, kteří jsou trochu neochotní nebo nesmělí, mohou dostat nevelké úlohy, kupříkladu loupežníků, kteří přepadnou Gedymina, nebo dvořanů kráčejících za knížetem.

2. den

1. Cvičení na rozcvičku — šerm. Instruktor ukazuje 4 základní uspořádání v útoku a obraně. Každý z účastníků je povzbuzován k souboji s instruktorem. Celá skupina tleská této podívané. Jestli je ve skupině nevidomý/slabozraký účastník, pak instruktor vysvětluje polohu meče pomocí srovnání s různými časovými údaji na hodinách. Ukázka končí soubojem mezi instruktorem a nejlepším z účastníků, s potleskem skupiny. Scény šermu mohou být použity v představení — v boji Gedymina s loupežníky.
2. Kdo byl Gedymin a Lizdejko? — členové skupiny referují instruktorovi předcházející edukační aktivity (litevské legendy): informace a vlastní postoj k nim. Co bylo zajímavé a co obtížné?
3. Čtení připraveného scénáře divadelní hry. Volba jedné epizody k improvizaci, kupříkladu milostné scény mezi veleknězem Lizdejkem a mladou dívkou, místní kráskou.
4. Hraní scén s použitím mopů. Vůdce skupiny ukazuje, jak oživovat takovou

„loutku“. Toto žertovné cvičení připravuje skupinu k zahrání scén z legendy o založení Vilnius. Účastníci mají svobodu volby, zda využít loutky (mopy), nebo hrát tělem.

5. Hraní milostných scén. Dvojice účastníků je požádána, aby improvizovala scénu setkání velekněze Lizdejky s děvčetem, do kterého se zamiloval. Následně jiná dvojice hraje též scénu. Zbytek skupiny tvoří obecenstvo a tleská improvizaci. Instruktor chválí herce: jejich kreativitu, přirozenost a individualitu. Projednává jisté aspekty práce na úloze — volbu vhodné úlohy, využití individuálního nadání a dovedností herce, práci na řeči těla, pohledu, narážkách a pauzách. Říká skupině, že zbývající účastníci budou improvizovat během příštích divadelních aktivit.

3. den

1. Projednávání dřívějšího setkání. Co se líbilo účastníkům nejvíce? Co bylo obtížné?
2. Krátký výklad instruktora na téma odhalování historické pravdy z různých období: zkoumání životních podmínek, všedního dne, zvyků, obleků, staveb a historických událostí. Nejobtížnější pro historiky je rekonstrukce mentality lidí. Krátká diskuse se skupinou na toto téma. Jací byli lidé ve středověku ve střední Evropě?
3. Středověká Litva. Instruktor ukazuje skupině řadu diarámečků a ilustrací zobrazujících život ve středověké Litvě (vládci, obyčejní lidé, příroda), upozorňuje na obleky a zbraně v těchto dobách. Co se může využít v představení? Bouře mozků. Instruktor povzbuzuje každého z účastníků k zamyšlení nad vlastním kostýmem.
4. Co by mohlo představovat železného vlka a tura? Měly by tyto být symbolické, nebo realistické? Jakým zvířetem byl tur (divoký vůl)? Jak vypadal? Instruktor žádá účastníky, aby zkusili najít nějaké informace o tomto zvířeti v rámci vlastní domácí práce (na internetu nebo v encyklopedii).
5. Projednávání plánu vystoupení. Jak zorganizovat prostor? Jaká bude konvence představení (historická/realistická, opravdová, humoristická, symbolická/abstraktní, zrakově strhující — jako happening)? Jak uvedou založení Vilnius (ukazatel cesty s názvem, kresba, slova)?
6. Zkoušení zvolených scén z představení. Instruktor chválí účastníky a zdůrazňuje jejich dovednosti a individuální nadání. Spolu se skupinou doporučuje možné opravy scén a někdy předvádí jiné způsoby hraní, v závislosti na interpretaci dané epizody.

7. Rozhodování, jaké materiály je třeba donést na příští dílny pro zhotovení scénických rekvizit a kostýmů.

4. den

1. Cvičení na rozcvičku s krabičkou od zápalek. Na jedné straně krabičky se nakreslí obličej (oči, nos, ústa) a stává se panem Zápalkou. Krabička leží na stole a všichni účastníci jeden po druhém ji oživují — předvádějí, že se probouzí a „prochází se“ po pokoji, navazuje spojení s obecnstvem. Oživující by neměl nic říkat. Dovoluje se pouze ozvěna. Neměl by příliš hrát obličejem, jinak dělá konkurenci panu Zápalkce (lidé se budou rozptylovat).
2. Zkoušení scén z divadelní hry. Improvizování, zkoušení nejlepších způsobů představení této historie.
3. Zkouška celé divadelní hry.
4. Vykonání/příprava dekorace, scénických rekvizit a kostýmů. Převlékání se na druhou zkoušku.
5. Provedení celé divadelní hry. Diskuse o tom, co bylo splněno a co se může upravit.
6. Sdělování pocitů a přemýšlení před dalším dnem, kdy účastníci budou vystupovat před obecnstvem.

5. den

1. Rozcvička. Představit si, co bude, když představení skončí. Účastníci zavírají oči a představují si scénu, kdy obecnstvo začne tleskat. Jak se cítím? Jaký je to pocit, když obecnstvo tleská? Jaké to je, stát ve skupině po vystoupení? Vzájemné sdělování vlastních myšlenek a pocitů.
2. Kostýmová zkouška.
3. Pozvání obecnstva na představení/výstup na místo vystoupení.
4. Shrnutí dne s instruktorem. Neformální rozhovor.

Pocit bezpečí a býti doceněn

Psaní scénáře divadelní hry o Gedyminu a Lizdejmovi skupinu velmi aktivizovalo a motivovalo. Dovolilo jejím členům využít nabyté poznatky tvůrčím a praktickým způsobem — začali vážně přemýšlet o přípravě představení o Litvě. Tento úkol byl rovněž velmi příjemný a inspirující pro účastníky a rozhodně posílil jejich smysl pro vlastní hodnotu.

Úkol spočívající na povrchním přečtení mnoha textů se ukázal jako příliš obtížný pro příjemce, kteří četli všechno velmi důkladně a nedokázali se soustředit na podstatné informace. Výběr dvou legend pro analýzu však jejich práci zjednodušil a způsobil, že tento úkol bez problému zvládli.

Účastníci reagovali s radostí a otevřeně na všechny návrhy a pokyny vedoucího skupiny. Cvičení způsobilo, že se stali více aktivními a sebejistými. Někteří z nich se ptali na naplánované veřejné vystoupení se zvědavostí, jiní vyjadřovali vlastní obavu. Během dílen byli kreativní a spontánní, ale poněkud v nich vzbuzovala obavy představa vystoupení pro „cizí“. Instruktor hovořil se skupinou o těchto pocitech a o „bezpečné“ formě pro všechny, ve které bude představení probíhat. Skupina vystoupila v květnu, během našeho každoročního svátku Malých a velkých, a měla takový úspěch, že se její členové rozhodli zopakovat své vystoupení v červnu, na akci pořádané městem Bielsko-Biala.

Historie a kultura Romů

Tyto dílny byly navrženy na dvou schůzkách polské skupiny CVE, informace o nich byly podány stručně a zkráceně.

Téma bloku cvičení	Odkud přišli Romové, kam míří, co nám dali?
Kompetence (klíčové lisabonské kompetence)	I Dorozumívání se v mateřském jazyce V Dovednost učení se VIII Uvědomění a kulturní výraz
Praktické dovednosti	I 6. Skupinové tvoření uměleckých textů prozaických a dramatických V Dovednost shrnutí informací VIII 6 Dovednost vidění vzájemných vlivů a inspirací různých evropských národních kultur

Pedagogický cíl	Rozvíjení postojů otevřenosti a kreativity. Mezinárodní vztahy jako zdroj bohatství
Metody	Čtení textů, práce ve skupinách, tvoření divadelníhoscénáře
Didaktické materiály	Informace k tématu původu Romů a jejich jazyka, zeměpisné mapy Asie a Evropy, text v sanskrtu, romská báje, klobouky, náramky, korálky, šály, sukně a jiné šaty k převléknutí se za romské kočovníky.
Doba trvání	4 hodiny (4 x 45 minut)

Popis aktivit

1. Hlavní téma — Romové a jejich kultura. Účastníci obdrží několik lístků s informacemi o Romech a jsou žádáni o důkladné přečtení. Diskuse na téma původu Romů a jejich jazyka. Prohlížení textu napsaného v sanskrtu.
2. Edukátor rozdává mapy Asie a Evropy a přiděluje úkol: nakreslit cestu Romů do Polska. Povzbuzuje všechny k využití informací z textu, který přečetli, a vysvětluje, jak používat zeměpisné mapy. Hovoří o měřítku a o tom, jak určit skutečné vzdálenosti, kupříkladu jak srovnat délku cesty Romů k velikosti Polska.
3. Romské pověsti. Instruktor rozdává text cikánské pověsti a žádá účastníky, aby si ji v klidu přečetli. Druhé čtení je nahlas — čtou ji postupně všichni. Edukátor zdůrazňuje význam modulace hlasu a akcentování podstatných výrazů.
4. Rozbor pověsti — celá skupina rozebírá vyprávění a srovnává je se známými pohádkami H.Ch.Andersena a bratří Grimmů. Účastníci hledají podobnosti a rozdíly, kupříkladu had je v romském vyprávění pozitivní postavou, je to jiné než v dánských, německých nebo polských pohádkách.
5. Změna scenérie — divadelní cvičení. Instruktor navrhuje skupině prožít cestu v cikánském voze. Nejprve se její členové musí obléknout jako Romové, do barevné sukně, šálu atd. Rozestavují křesla tak, aby vytvořili vozový tábor. Když všichni obsadí místa, cesta začíná: účastníci

mluví o tom, co vidí na cestě a jaké krajiny míjejí. Celá skupina by měla být zaměstnána vymýšlením epizod v průběhu cesty a může se objevit spousta zajímavých nápadů, kupříkladu: „najednou dítě vybíhá na cestu a jeho matka běží za ním“, „vidím louku, na které můžeme postavit náš tábor“. Příběh přirozeným způsobem končí, když se účastníci rozhodnou zastavit vozy. „Zapalují ohniště“ a zpívají několik tradičních písniček, sedí dokola.

6. Cikánské pověsti — pokračování. Všichni se vrací na svá místa a spolu dávají dohromady cikánské vyprávění, využívají klíčová slova z romské kultury, taková jako „houses“, „svoboda“, „orel“.
7. Edukátor vypráví další romskou pověst, kupříkladu historii narození hudby (jak housle nahradily šumění lesa).
8. Shrnutí — skupina s pomocí instruktora opakuje informace nabyté v průběhu dílen: odkud pocházejí Romové, kdy přišli do Evropy, jaké je jejich kulturní dědictví (hudba, tanec, pověsti, svoboda jako předmět jejich největší lásky).
9. Diskuse na téma dílny. Co se jim líbilo? Co by se chtěli ještě dozvědět o Romech?

Hlavní téma (historie a kultura Romů) je zasazeno do širšího kontextu, shodně s předpoklady projektu CVE:

- mezikulturní záležitosti
- tolerance a otevřenost k „jiným“
- mnohaoborové poznání: prvky dějepisu, zeměpisu, literární kritiky, vyprávění dějin
- umělecké prvky a kreativita použité jako motivační mechanismy

Pojďme!

Prvky edukace a umění byly vyrovnány a vzájemně se doplňovaly, proto byla schůzka velmi dynamická a přitažlivá. První část byla přísně edukační — účastníci museli důkladně přečíst text, podrobit ho rozboru a využít informace v něm obsažené v praxi (kreslení cesty, diskuse). Důležitým prvkem prvního bloku byla výměna informací mezi účastníky. Někteří z nich něco o Romech věděli a podělili se s jinými, prověřovali a rozšiřovali vlastní znalosti. Nápad edukátora — didaktický manévr nastražení „pastí“ v textu (jedna stránka byla rozmnožena dvakrát) se skvěle vydařil. Ti, kteří četli příběh pozorně, si uvědomili, že stránky byly špatně, a instruktor využil

tuto příležitost, aby zdůraznil, jak je důležité být pozorným a soustředěným čtenářem.

Jiným skvělým nápadem byla přeměna prostoru dílen na cikánský tábor. Výukové cíle byly skryté v divadelní formě. V nové scénérii bylo snadnější zajímavěji využít vlastní fantazii při vyprávění. Výbornou hrou pro všechny bylo také převlékání do kostýmů. Našli jsme ve skladu Teatru Grodzkiego vhodné kostýmy a já jsem ženám půjčila svou šálu, korálky a náramky.

Poznámky účastníků:

Velmi se mi líbí divadelní dílny, ale zkouším také využít edukační schůzky, ačkoli nemám příliš dobrou paměť. Beru si všechny materiály domů a dále studuji.

Díky dílnám děláme úklid ve vlastních hlavách.

Významné objevy a dějiny plavby

Plán této dílny se opíral o edukační blok a řadu dodatečných cvičení (ang. follow-up activities) polské skupiny.

Téma bloku cvičení	Historie velkých objevů – navigare necesse EST
Kompetence (klíčové lisabonské kompetence)	III Matematické kompetence a základní kompetence vědecko-technické V Dovednost učení se VIII Uvědomění a kulturní výraz
Praktické dovednosti	III 3 Vnímání vědomostí jako základu techniky V 2 Vývoj zvědavosti k světu VIII 7 Dovednost vidění jiných národů a kultur bez předsudků (sine ira et studio)

Pedagogický cíl	Vývoj integrace ve skupině, zvyšování motivace účastníků k učení a získávání určených poznatků
Metody	Práce s námořní mapou, práce s textem, problémová metoda, drama, zpěv
Didaktické materiály	Informace o velkých objevech, současné a historické námořní mapy, texty, diarámečky představující plachetnice a vodní cesty, informace o pirátech, tkaniny a látky, které se můžou využít pro piratské kostýmy, texty pracovní písně
Doba trvání	8 hodin (8 x 45 minut) Dvě schůzky

Popis aktivit

1. Významné objevy a dějiny plavby. Instruktor podává skupině základní informace o objevech a objevitelích (jachtařích). Popisuje „nově objevená“ teritoria a země (kulturu, jazyk, kdy byly poprvé objeveny Evropany). Zjišťuje vědomosti skupiny, spolu s účastníky ji organizuje a podává dodatečné informace.
2. Jak se plavili lidé v dřívějších dobách? Jak se plavíme nyní? Vedoucí skupiny hovoří o principu účinnosti plachetnic a poukazuje na rozdíly při plavbě na moři, jezeře a řece. Zdůrazňuje, jak je důležitá skupinová práce: „osud lodi je závislý na posádce“. Objasňuje základní pojmy, jako jsou: kompasový kurs, námořní míle, stupeň zeměpisné délky a stupeň zeměpisné šířky. Kreslí větrnou růžici a objasňuje pravidla zakreslení kursů.
3. Práce ve dvojicích. Účastníkům se rozdají okopírované mapy jižního Baltu, pravítka a úhloměry a mají za úkol nakreslit kurs mezi Łebou (na polském pobřeží) a Kalmarem (na skandinávském pobřeží). Instruktor podává skupině dodatečné informace a pomáhá těm, kteří mají s tímto úkolem nějaké problémy.
4. Větry a kursy. Instruktor kreslí a vysvětluje různé druhy větrů: bajdewind, polovítr, stabilizační lano, fordewind. Požádá jednoho z účastníků o shrnutí informací pro celou skupinu, aby se usnadnilo porozumění.

5. Snímky plachetnic. Skupina si prohlíží diarámečky, které představují různé historické plachetnice. Vedoucí zdůrazňuje charakteristické vlastnosti každé z nich.

2. den

1. Zopakování znalostí nabytých během prvního dne — test. Instruktor rozděljuje skupinu do dvou skupin, které mezi sebou budou soutěžit. Každá skupina obdrží kartičku s několika otázkami týkajícími se velkých objevů a dějin plavby. Účastníci přečtou svou odpověď.
2. Piráti. Instruktor rozdává biografie známých pirátů. Účastníci jeden po druhém přečtou biografie a díky tomu se cvičí ve čtení před publikem.
3. Převlékání za piráty. Instruktor a účastníci se převlékají do obleků, které mohou být využity jako pirátské kostýmy.
4. Příprava mořské scenérie. Skupina dělá z křesel loď a připravuje se na zpívání tradičních námořnických písniček.
5. Instruktor rozdává texty písní. Skupina nacvičuje zpívání s textem, potom samostatně bez textu.

Kam plujeme?

Prohlížení map z šestnáctého století umožnilo skupině uvědomit si to, kolik území bylo třeba objevit. Když měli členové nakreslit vlastní kurs na moři, propadla skupina panice. Avšak díky práci ve dvojicích, pod vedením instruktora, každý nakreslil svůj vlastní kurs a po splnění úkolu se dostavila euforie. Tento ambiciózní úkol měl jistý symbolický význam — plavba a velké objevy souvisely se sebezpoznáním a s úsilím, které jednotliví účastníci museli vynaložit.

Využití různých uměleckých prvků (kresby lodí, divadelní přestrojení, zpěv) způsobilo, že tento blok byl pro účastníky velmi zajímavý a příjemný. Nejenom, že poznali historické fakty (velké objevy, biografie jachtařů a pirátů), ale mohli je také prožít a zkusit si je, kreslením kursů vlastní „cesty“ přes Baltské moře a hraním role pirátů. Edukátor Piotr Kostuchowski, kvalifikovaný instruktor plachtění, mluvil o moři s opravdovou vášní, vyprávěl spoustu anekdot. Účastníci se ho vyptávali na možnosti plachtění v jejich regionu a celá skupina dostala chuť plachtit.

Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki, Polsko

Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki bylo založeno v roce 1999, v Bielsku-Białé (100 km od Krakova, 60 km od Katowic, 30 km od hranice s Českem).

Od roku 1999 vede edukační a umělecké programy pro skupiny vyžadující podporu, včetně postižených, dětí a mládeže v těžké životní situaci, seniorů, osob závislých na alkoholu a drogách a pomáhá jim zvyšovat jejich vzdělávací a odborné šance. V průběhu minulých sedmi roků zorganizovalo školení asi pro 1000 učitelů a edukátorů pro vzdělávání dospělých a také publikovalo osm instruktážních příruček, připravilo sedm filmů a rozšířilo 14 vydání vlastního edukačního časopisu.

V průběhu pěti let Teatr Grodzki uzavřel smlouvy a koordinoval 10 projektů financovaných z programů Evropské unie. Dva z nich, „Divadelní mapa Evropy“ a „Animovaná debata“, byly průkopnickými iniciativami v tvorbě nového prostředí k výuce pro ohrožené skupiny na okraji společnosti (vysoce hodnocené experty Evropské unie). Teatr Grodzki se podílí s městem Bielsko-Biala na každoročním Regionálním fóru nevládních iniciativ pod záštitou samosprávy Slezského vojvodství. Díky mnoha grantům a odměnám, včetně programů Evropské unie, Nadace Batorego, Nadace Kultura a Nadace Pro Publico Bono zajistil stálost vlastních projektů, dlouhodobé plány do budoucnosti a dobrý způsob reklamy.

V květnu 2004 Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki obdrželo od primátora města Bielsko-Biala průmyslovou budovu v centru města, která patří do kulturního dědictví (čtyři podlaží, 2000 m²). Po generální opravě dvou podlaží byl zde zřízen Podnik odborné aktivity - tiskárna a knihvazačská dílna, ve kterých našlo práci 40 postižených osob. Byla otevřena také terapeutická dílna, čímž vznikla jednotka denního pobytu pro 30 postižených osob. Úpravu a nutnou rekonstrukci vyžaduje ještě třetí podlaží budovy Stowarzyszenia, kde se plánuje zřízení Střediska tvůrčí aktivity a dobrovolníků. Dalším projektem je zařízení historického komplexu budov bývalého Sdružení textilních podniků v Bielsku-Białé (2800 m²). Byla provedena inventarizace objektů, v plánech je adaptace prostorů za účelem zřízení Domu tvůrčí, vzdělávací a terapeutické práce. K uskutečnění všech těchto záměrů je třeba velká determinace a vytrvalost lidí Spolku, a také obrovské finanční prostředky. Probíhá kampaň, která shromažďuje kapitál v rámci akce převodu 1% daní nevládním organizacím, provádějí se velkorysé marketingové a fundraisingové aktivity.

Naše plány do budoucna jsou nesčetné! Podívejte se na www.teatrgrodzki.pl.

Kontaktujte nás. Neustále potřebujeme nové kontakty, podporu a inspiraci.

Úloha Stowarzyszenia Artystycznego Teatr Grodzki v projektu CVE

- Vedení a administrování z pozice Koordinační organizace, na základě sedmileté zkušenosti v rozvíjení projektů financovaných Evropskou unií a v jejich vedení.
- Příprava publikací na základě zkušeností ve vydávání výukových materiálů (knížek a CD v polském a anglickém jazyce).
- Praktické využití výsledků CVE (využití výsledků) z pozice vítěze soutěží v nových unijních programech v Polsku, spolu s Evropským společenským fondem.
- Vedení internetové stránky projektu: www.cve.com.pl.

Zdroje a zpracování

Mnoho popisů je čerpáno z dokumentace pilotních dílen, sestavených Renatou Morawskou, expertkou, která monitoruje projekt CVE a zúčastnila se všech polských dílen.

Návrhy aktivit vznikaly na základě divadelních dílen vedených Janem Chmielem a edukačních dílen vedených Piotrem Kostuchowským.

Text této kapitoly, jakož i celé knížky, vznikl v anglickém jazyce. Vyjádření účastníků bylo zpracováno v polském jazyce na základě interview. Rozhovory s Janem Chmielem a Piotrem Kostuchowským jsem vedla a zapsala také v polském jazyce.

Děkuji vám.

Program

LIDSKÝ a EVROPSKÝ. VÝZNAM a EXPRESE

1. Dotek, řeč těla v různých kulturách. Význam, tradice, předsudky, změny.
 - Prodiskutovávání různých způsobů výrazu v různých tradicích.
 - Sledování vybraného úryvku filmu s vypnutým zvukem. Pokus uhádnout obsah dialogu.
 - Poznávání a cvičení různých národních tanců. Prodiskutovávání charakteru vztahů mezi pohlavími, které se odrážejí v lidových tancích.
2. Ornamenty, masky, masopusty. Litevské kulturní dědictví. Evropská tradice a události ve světě.
 - Poznávání a sledování opakování ornamentů v různých kulturách. Proměnlivost. Detaily kompozice, rytmu a koloristiky. Rozšifrovávání významů.
 - Poznávání a prodiskutovávání masopustních tradic.
 - Zhotovování masek z papírové hmoty a využití jiných technik.
3. Velikonoční období a jeho význam v minulosti a v dnešní době.
 - Litevské tradice ve srovnání s tradicí jiných evropských kultur.
 - Strategie efektivního učení se. Metoda mapování myšlenek pro poznávání faktů, zvyků a specifického charakteru oslav velikonočních svátků v Litvě a v jiných státech.
 - Palmička z Vilnjusu. Oživování zapomenuté tradice zhotovování papírových palem pomocí vytváření vlastních palmiček sloužících jako příklad.
4. Vizuelní umění v Evropě. Strategie vizuelního myšlení.
 - Diskuse ve skupině na téma pečlivě zvolených obrazů.
- 5 Společenská reklama.
 - Sledování a prodiskutovávání příkladů společenských reklam slavných na celém světě .

- Odkrývání znaků a vliv jejich významů.
 - Diskuse na téma společenského prostředí a osobní angažovanosti.
6. Kultura jako ledovec. Umění jako šance v perspektivě mezikulturního nepochopení.
- Společenský prospěch, který vyplývá z rozmanitosti v mezinárodní spolupráci.
 - Vyprávění historie při mezikulturním dialogu.
 - Průzkum mezikulturního porozumění a nepochopení pomocí filozofického, kritického a tvůrčího myšlení a také takzvané metody „morální představitosti“.
 - Mezikulturní učení se. Seznamování se s rozdíly a jejich prodiskutování.
 - Seznámení se s mládežnickými subkulturami. Zkoušení technik graffiti, „tance robotů“.
7. Ženy v evropských dějinách.
- Poznávání a prodiskutování osobnosti Johanky z Arcu, Boboliny, Emilie Plater a také historického pozadí s ní spojeného.
 - Edukační výlet do Kapciamiestis za účelem seznámení se s příběhem Emilie Plater – hrdinky z doby povstání 1830-31.
 - Představení studií/scének na základě knížek, veršů a divadelních her o Emilii Plater.
 - Diskuse o ženskosti a hrdinství v různých kulturách a obdobích.
8. Pojem DOMU v různých kulturách. Odraz osobnosti při tvoření výzdoby vlastního interiéru.
- Seznámení s tradičními interiéry z různých kontinentů.
 - Reflexe týkající se vzájemného působení racionálního a kreativního hlediska při tvoření životního prostředí.
 - Zacvičování ve zdobení interiéru Střediska mládeže Babilonas. Vytvoření řady kompozic na stěnách střediska.
9. Příroda a ekologie.
- Seznámení se s pozorováním ptáků jako koníčkem a způsobem odpočinku v britské tradici a v jiných státech..
 - Zkoumání a diskuse na téma podoby ptáků v umění (vizuální umění, choreografie), jejího symbolického významu. Sledování a diskuse o filmu „Migrující ptáci“.

- Tvoření vymyšleného ptáka, který je odrazem vlastní osobnosti.
 - Individuální tvořivost – tvoření uměleckých děl s využitím odpadků.
 - Diskuse na téma vnímání ekologie v západoevropské kultuře.
10. Kniha jako zdroj duševního a technického výrazu. Exlibris jako drobnokresba. Význam a důležitost písma.
- Seznámení se s historií knihy. Vytvoření brožurek v japonském stylu.
 - Psání hieroglyfů. Vytvoření kompozic z písma.
 - Seznámení se s významem exlibris. Tvoření exlibris.

Občanské sdružení Vzájemné soužití, Ostrava, Česká republika Pilotážní dílny, leden 2008 – září 2008

Program

První skupina

Předložení projektu CVE

Představení instruktora skupiny – umělce

Zakládání skupiny (ang. team building) s využitím uměleckých metod

Druhá skupina

Předložení projektu CVE

1. Seznámení s romskou kulturou
 - Romské příběhy a povídky
2. Práce na divadelní hře – vyprávění o lásce cikánské dívky a bílého chlapce
 - Umělecký blok – tvorba scénáře divadelní hry

- Choreografie a hudba
 - Přehrávání divadelní hry scénou za scénou
 - Práce gesty, výrazem tváře a verbálním vyjadřováním
 - Zkoušky
 - Veřejná vystoupení
3. Zpěv
 - Individuální hodiny zpěvu
 - Skupinové hodiny zpěvu
 4. Rukodělná výroba
 - Vytváření divadelních dekorací a rekvizit pro potřeby divadelní hry
 - Květinové dekorace
 5. Tvorba romské kuchařské knížky
 - Romská kuchyně – rekonstrukce a sepisování různých receptů
 - Dovednost využití zdrojů – knížek, internetu
 - Zapisování textů na počítači – seznámení s programem Word
 - Prezentace knížky na projektoru a pronášení názorů na dané téma
 - Tisk knížky pro všechny účastníky
 6. Tanec jako prvek stmelující skupinu
 - Německé tance – získávání informací z různých zdrojů a nacvičování kroků
 - Litevské tance – analýza (knížky a internet) a praxe
 7. Veřejná vystoupení – hudba a tanec
 - Cesta do Bielska-Białe – vystoupení na Beskydském svátku malých a velkých

Program

1. dílna

- „Kdo jsem – jako Němec/Němka, Turek/Turkyně, Polák/Polka bydlící v Berlíně, v Německu?“.
- O vlastních představách, individuálním vnímání, autoprezentaci a představení jiných lidí.

Cíl: Vzájemné seznámení se a projev důvěry. Podpora mezikulturního porozumění a také poslechu a jiných dovedností komunikace ve skupině – získávání prvních, základních dovedností poskytovat jiným pozitivní zpětné informace.

2. dílna

- „O vztahu naší totožnosti jako matky/otce a vlastního dětství a také o zkušenostech v mateřských školách a školních družinách“.

Cíl: Školení sebevědomí a zlepšení komunikačních dovedností – v souladu s potřebami a omezeními každého z účastníků, aby se zvětšilo vědomí neobvyklých metod a pak aby se použily.

3. dílna

- „O zlosti, rozzlobených dětech a hněvu v nás“. Toto téma se týká hněvu jako důležité emoce představené a popsané v mnoha známých básnických dílech.
- Řešení konfliktů mezi účastníky, konfliktů účastníků s dětmi a také mezi dětmi v mateřských školách a školních družinách.

Cíl: Uvědomění si a analýza potenciálních konfliktů v kontextu práce a rodiny, s využitím tvůrčích technik hledání řešení.

4. dílna

- „O vzájemném spojení emocí a intelektu“. Emoce jsou rychlejší než myšlenky – co to znamená v každodenním životě? Emocionální inteligence určuje naši schopnost nebo dovednost všimnout si, hodnotit a poradit si s vlastními emocemi, emocemi jiných a také emocemi skupiny.

Cíl: Hlubší pochopení významu kontrolování vlastních emocí.

5. dílna

- „Učení se pochopit šance, ale také omezení, jaká s sebou nese výchova dítěte“. O rodičovství: Pocit vlastní hodnoty a chování se k jiným. Přizpůsobování se nastávajícím změnám u vlastních dětí.

Cíl: Získání většího pochopení a širšího pohledu na každodenní život díky čtení a rozhovorům o poezii a slavných literárních textech a také písničkách týkajících se tohoto tématu.

6. dílna

- „Řešení komunikačních problémů s využitím ironie, komičnosti a absurdního chování“ – zájezd na výstavu německého básníka, hudebníka, herce a režiséra Karla Valentina (1882-1948) v Muzeu Martin-Gropius-Bau.

Cíl: Je mnoho různých možností autoexprese, využití komických metod může být způsobem, jak si poradit s problémy v osobních a společenských vztazích.

7. dílna

- „Ústní odkaz a vyprávění příběhů: od pohádek po rap“.
- Biografická práce, představování a rozvíjení příběhů a také kreativní metody jejich prezentace (pomocí videa).

Cíl: Zvětšování sebevědomí a pocitu vlastní hodnoty ztotožňováním se s kreacemi z vyprávění. Učení se technik vyprávění příběhů.

8. dílna

- Divadelní dílna I: Vytváření krátkých scének ve skupinách, společné pokusy hrát různé kreace a role, představení v „Hort“ (školní družině, ve které děti pobývají ve škole) a také před dospělými diváky.

Cíl: Naučit se „hrát role“, zachovávat odstup ve společenských rolích, používání masek/přestrojení, získávání znalostí na téma divadelních metod, rozvíjení kreativity, sebejistoty a dovednosti autoprezentace.

9. dílna

- „Prostředky podporující disciplínu nebo nakloněná podpora? – Jak se učí děti?“. Jaké jsou základy edukace dítěte? Jaké pokyny a pravidla je dobré používat v jednání s dětmi? Slavné krátké články Marie Montessori, Jakoba Morena, Jana Ámose Komenského, Johanna Heinricha Pestalozziho, Jeana Piageta.

Cíl: Získání hlubšího pochopení plného úcty, interakcí s dětmi a dospělými. Učení se číst texty ve skupině, nacvičování dovednosti uskutečňovat a organizovat vlastní proces učení se a také proces učení se u dětí.

10. dílna

- „Děti a víra – jaké jsou prvky efektivní mezikulturní komunikace?“
- Co je to víra? Je to soubor přesvědčení nebo pocitů spojených s vírou? Jak si poradit s lidmi z jiných kulturních a náboženských prostředí, kupříkladu s dětmi ve školních družinách, mateřských školách a v každodenním životě?

Cíl: Účastníci se seznamují s různými modely komunikace, zvláště s problémy v mezikulturní komunikaci (způsobené příslušností k různým náboženstvím) a učí se způsobem chování plným úcty. Učí se také základním pravidlům poradenství.

11. dílna

- Divadelní dílna II: „Konflikty mezi dětmi vyplývající z odlišných kulturních/náboženských prostředí“.
- Bouře mozků týkající se interpersonálních konfliktů způsobených kulturními rozdíly. Vytváření krátkých scének z každodenního života (v rodině, škole, zaměstnání atd.) ve dvou skupinách, rozvíjení různých kreací a úloh, společné zkoušky s využitím různých scénických metod (skečů, stop-obrázků, umění). Představení obou skupin před dětmi v „Hort“ (školní družině, ve které děti pobývají po škole) a také před dospělými diváky.

Cíl: Zvětšení uvědomění týkajícího se různorodosti a mezikulturních konfliktů. Učení se využívat v divadelních scénkách vlastní zkušenosti spojené s tímto tématem, „hra s rolí“, zachovávání odstupu ve společenských úlohách, používání masek/přestrojení, získávání znalostí o různých divadelních technikách, rozvíjení kreativity, představitosti, verbálních a komunikačních kompetencí, sebejistoty a dovednosti autopředstavování. Seznámení se se strategií lepší schopnosti poradit si s konflikty.

12. dílna

- „Učení se kritizovat konstruktivním, pozitivním způsobem“.
- Uvědomění si na vyšším stupni, jaké činitele vyvolávají stres, a také učení se, jak si s nimi efektivněji poradit. Využití takových metod, jako je hraní rolí.

Cíl: Autovědomí a sebeřízení pro usnadnění interakce s dětmi a dospělými.

13. dílna

- „Komunikování s dětmi o narušeném chování“.
- Důvody poruch v chování a jejich závislost na společenské, kulturní a rodinné situaci. Strategie analyzování problémů tohoto druhu. Instituce, ve kterých lze získat pomoc a oporu.

Cíl: Uvědomění si faktu, že na vině není dítě, ale společnost, ve které žije. Zabývat se řadou konkrétních případů a rozvíjet strategie řešení problémů.

14. dílna

- „Malířství a sochařství jako nástroj edukace. Jak malují děti – malování s dětmi“.
- Co je to kreativita a jaké jsou metody jejího rozvíjení? Malířství/sochařství (hlína) jako prostředek vyjádření. Různé malířské styly v různých vývojových fázích dítěte. Odlišné způsoby vnímání obrazu. Rozdíl mezi malířstvím jako tvůrčím aktem a formou povzbuzení k autexpresi, mezi součástí terapie nebo aktem umění.

Cíl: Účastníci se seznamují s malířstvím/sochařstvím jako nástrojem individuálního způsobu vyjadřování. Seznamují se s uměním jako kreativním médiem a učí se interpretovat umělecké dílo.

Závěrečná akce

- Kolektivní a individuální ohodnocení/evaluace pokroků, jakých dosáhli účastníci, vypracovávání výhledů do budoucnosti, dalších opatření. Akce na rozloučenou s bufetem, který přichystali účastníci (jídla z různých kultur).

**Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki, Bielsko-Biala,
Polsko
Pilotážní dílny, listopad 2007 – červen 2008**

Program

Umění

- Čtení, prodiskutovávání a hra úryvků z evropské klasiky: evropské mýty (řecké, římské a germánské), Bible, „Sanatorium pod Klepsydrou“ Brunona Szulze, romské pohádky, báje bratří Grimmů.
- Poslech některých děl evropské hudby: hymny Evropské unie – „Óda na radost“ Beethovena (recitace slov v polském jazyce, psaní nových verzí Ódy), King Crimson – symfonický rock (kreslení emocí vyvolaných hudbou).
- Seznámení se s architektonickými styly v Evropě (prohlížení ilustrací s evropskou architekturou a tvoření obrázků v daném stylu), kreslení loga projektu v kontextu Evropské unie a evropského kulturního dědictví.
- Divadelní dovednosti a divadelní způsob vyjadřování, znalosti o scénické tradici a také o evropském loutkářském umění, individuální představení.
- Veřejná vystoupení a zkoušky před diváky – 12.12.2007, 15.05.2008, 19.05.2008, 24.05.2008, 26.05.2008, 26.06.2008 a také 28.06.2008.

Věda a filozofie

- Základní informace o zeměpisu Evropy (co je to Evropa?) a evropských státech (studie o různých národnostech).
- Úvod a prodiskutovávání hlavních pojmů (čas, prostor, jazyk, nekonečno), prodiskutovávání základních teorií o vytvoření světa (Velký třesk, evoluce).
- Diskuse na téma pravdy ve vědě (prodiskutovávání koncepce historické pravdy během práce na divadelní hře o Litvě).
- Poznávání a prodiskutovávání důležitých historických momentů (10 párů, které změnily svět), Velké objevy.
- Litva – poznávání našeho souseda. Známe a neznáme litevské mýty. Jak žili lidé ve středověké Litvě? Hudba a umění středověké Litvy. Pol-

sko-litevská historie v Giedyminově době. Šaty na panovnickém dvoře a litevském venkově. Litevská mytologie. Biografie Jadwigy (polské královny, která uzavřela manželství s litevským knížetem Wladyslavem Jagiełłem). Litevské aristokratické rodiny a jejich erby. Příprava představení o středověké Litvě. Práce na kostýmech a dekoracích pro divadelní hru.

- Psaní o místních dějinách (dědictví Bielska-Białé). Filozofie (Co je to filozofie, slavní myslitelé, filozofické disciplíny, kritické myšlení).

Morálka a tradice

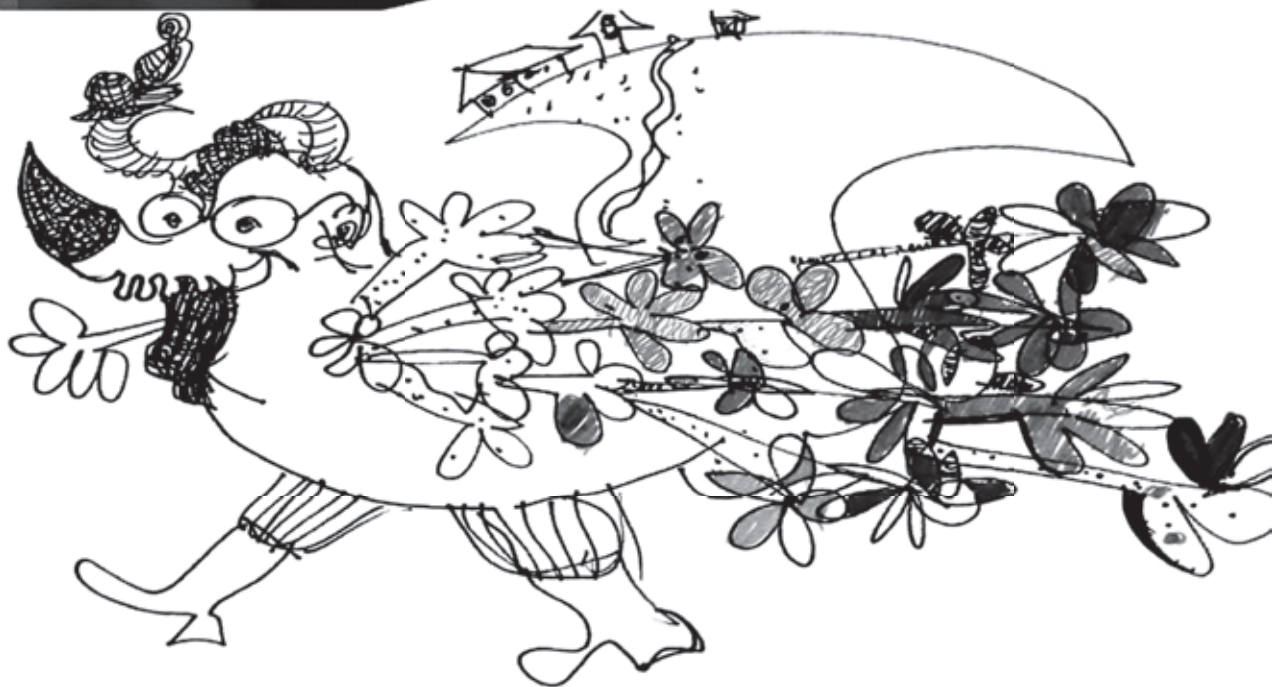
- Seznámení se s polskými tradicemi a slavnostmi (Vánoce, Velikonoce, zábava mládeže v předvečer sv. Ondřeje (Andrzejki), den sv. Kateřiny), seznámení se s biografií sv. Ondřeje a sv. Kateřiny (v kontextu evropské historie).
Hra studií/scén na základě místních tradic.

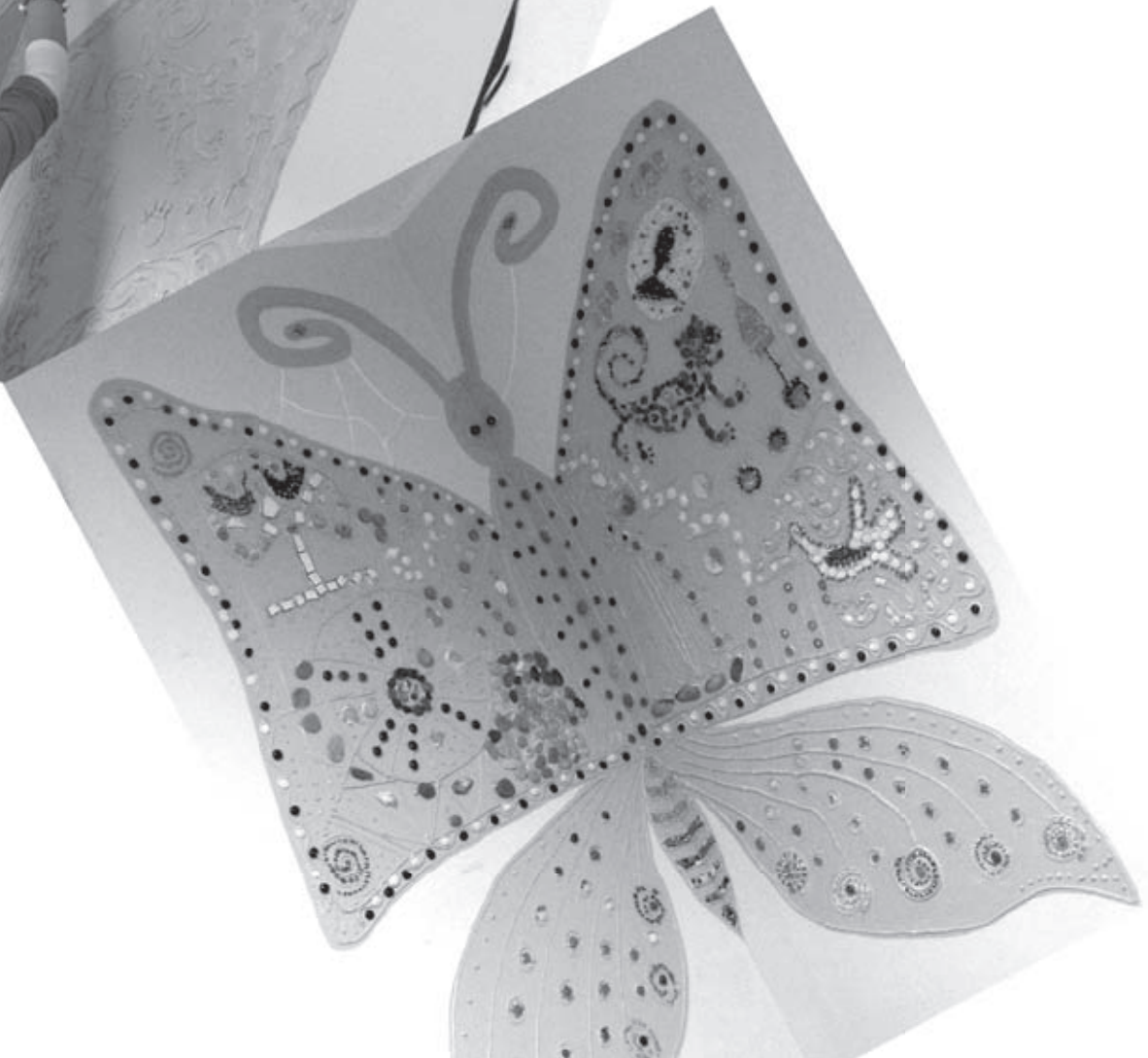
Víra

- Prodiskutovávání fenoménu víry (hledání Boha). Náboženské umění – poslech a zpívání evropských koled, organizování vánoční akce s tradičními jídly, představování vánočních scén z Bible.

Zopakování materiálu – 19.06.2008, 23.06.2008

Klíčové kompetence pro pilotážní dílny CVE navrhované Koordinátorem projektu, Stowarzyszenie Teatr Grodzki.

Lisabonské kompetence č. 1, 3, 4, 5, 6 a 8.

P.č.	Klíčové kompetence – Key Lizbon competences (lisabonské kompetence)	Dovednosti
1.	Dorozumívání se v mateřském jazyce.	<ul style="list-style-type: none"> a. Rozhovor s literárním hrdinou historickou tvorbou. b. Diskuse, její pravidla a dovednost používání eristiky - odůvodnění pravdy, polemika. c. Veřejná vystoupení, představení zájmů, vlastních výsledků práce, sebe jako osoby. d. Sepsání poznámek, plánů činnosti, byznys plánu. e. Zaznam vlastních pozorování, dojmů, hodnocení, pocitů - vztahující se k památníku. f. Skupinové tvoření uměleckých prozaických a dramatických textů. g. Skupinové tvoření scénáře „Můj život“, „Náš život“, „Jiná cesta mého života“. h. Rozeznávání a technika čtení publicistických, vědeckých, úředních (rozsah vztahující se k potřebám příjemců), literárních textů s pochopením. Málo slov, mnoho otázek. <ul style="list-style-type: none"> - kontextualismus a nezbytnost jejího rozeznání; -rozlišování základních a technických termínů - formulování logických a časových sledů - modální vyjádření a jejich význam i. Hledání, shromažďování a přetváření informací.

3.	Matematické a základní vědecko-technické kompetence.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ukazování prospěchu a ohrožení vývoje techniky. 2. „Rozumná a hloupá ekologie“. 3. Věda jako základ techniky. 4. Porozumění hlavním vědeckým pojmům.
4.	Počítačové kompetence.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dovednost základní obsluhy počítače. 2. Používání internetového prohlížeče, hledání nezbytných informací, stahování a třídění materiálů. 3. Dovednost vést diskuse na internetu. 4. Poradenství a služby nabízené na internetu. 5. Dovednost používat knihovnické katalogy a sbírky v knihovnách. 6. Dovednost zpracovávat informace podle potřeb. 7. Dovednost zasílat informace pomocí internetu, používat elektronickou poštu. 8. Používání edukačních platforem.
5.	Dovednost učení se.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vývoj pocitu vlastní hodnoty a víry ve vlastní síly. 2. Vývoj zvědavosti světa. 3. Vývoj důslednosti v realizaci zamýšleného cíle. 4. Dovednost spojovat nové informace se známými a s vlastní zkušeností. 5. Dovednost kritického postoje k informacím, srovnávání znalostí z různých zdrojů. 6. Dovednost využívat dostupné místní informační zdroje <ul style="list-style-type: none"> - knihovny - průvodce - průvodce kulturních akcí 7. Dovednost shrnout informace.

6.	Společenské a občanské kompetence.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dovednost používat ideje demokratických procedur, vyjednávání, hledání konsensu. 2. Dovednost spolupracovat v různých skupinách a vykonávat v nich různé úlohy (vůdce, vedoucí, účastník; kormidelník, člen posádky). 3. Dovednost spojovat současné události s historií. 4. Dovednost ukazovat kulturní základy evropského společenství. 5. Dovednost spojovat evropské instituce s jejich úkoly, omezeními a aktivitou členů. 6. EU jako šance pro Evropany. Koncepce EU-vady a klady.
8.	Vědomí a kulturní výraz.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dovednost využívat kulturní statky. 2. Vývoj osobní kultury a pochopení kultury jako výchovy člověka. 3. Dovednost ukazovat základy evropské kultury. 4. Evropské umění - dovednost jeho pochopení a prožívání. 5. Tvůrčí dovednosti - vyjadřování vlastních zkušeností a osobnosti. 6. Dovednost pozorovat na sobě vlivy a inspiraci různých evropských národních kultur. 7. Dovednost vidět jiné národy a kultury sine ira et studio (bez hněvu a bez vášně).

Na základě: „Doporučení Evropského parlamentu a rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových kompetencích v procesu učení se po celý život“ (2006/962/WE.)

Adresy všech organizací angažovaných v projektu CVE

Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki
Grodzki Theatre, Poland
Kordinátor projektu: Maria Schejbal
e-mail: maria@teatrgrodzki.pl
tel: +48 33 8162182, +48 33 497 56 55
www.teatrgrodzki.pl

Občanské sdružení Vzájemné soužití, Česká republika
Ředitel: Kumar Vishwanathan
e-mail: vishwanathan.kumar@gmail.com
tel: +420 777760191
www.vzajemnesouziti.cz

Die Wille gGmbH, Germany
Ředitel edukačního kolektivu: Elisabeth Schneider
e-mail: elisabeth.schneider@diewille.de
tePhonle: +49 (0)30-264 762-0
www.diewille.de

Jaunimo centras BABILONAS, Litwa
Ředitel: Rolanda Sliaziene
e-mail: babilonas@delfi.lt
tel: +3705219666
mob. +37065069372
www.babilonas.ws

EST Education Centre, Poland
Ředitel: Aleksander Schejbal
e-mail: est@est.iq.pl
tel: +48 338739874
www.est.iq.pl

Obsah

Předmluva	5
Uvedení do metodiky CVE	9
Česko	17
Litva	39
Německo	61
Polsko	95
Dodatečný materiál	124

Obsah práce a fotografie: Jonas Gvildys, Arūnė Taunytė, Domas Staniulis, Hanna Bloesser, Zbigniew Asiesiukiewicz, Maciej Kwaśny, Wojciech Moruń.

Fotografie na knižní desce: Zbigniew Asiesiukiewicz, Magda Bątkiewicz, Hanna Bloesser, Arūnė Taunyte.